

Briseļē, 10.7.2020.
COM(2020) 306 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2020.gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā

1. IEVADS

Efektīvām tiesu sistēmām ir svarīga nozīme ES tiesību īstenošanā, kā arī tiesiskuma un ES pamatvērtību ievērošanā. Valstu tiesas ES tiesību aktu piemērošanā darbojas kā ES tiesas. Tieši valstu tiesas ir tās, kas nodrošina, ka tiek efektīvi īstenotas ES tiesību aktos noteiktās tiesības un pienākumi (LES 19. pants).

Efektīvas tiesu sistēmas ir svarīgas arī no savstarpējās uzticēšanās, ieguldījumu vides un ilgtermiņa izaugsmes ilgtspējas viedokļa. Tādēļ valstu tiesu sistēmu efektivitātes, kvalitātes un neatkarības uzlabošana joprojām ir starp Eiropas pusgada — ES ikgadējā ekonomikas politikas koordinēšanas cikla — prioritātēm. 2020. gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā, ar kuru tiek noteikta ES ekonomiskās un nodarbinātības politikas stratēģija, izvirzot ES ekonomikas politikas veidošanas centrā ilgtspēju un sociālo iekļaušanu, ir atkārtoti uzsvērti saikne starp efektīvām tiesu sistēmām un dalībvalstu uzņēmējdarbības vidi. Labi funkcionējošas un pilnīgi neatkarīgas tiesu sistēmas var pozitīvi ietekmēt ieguldījumus, tādējādi veicinot produktivitāti un konkurētspēju. Tām ir nozīme arī efektīvas līgumu, administratīvo lēmumu un strīdu izšķiršanas procedūru pārrobežu izpildes nodrošināšanai, kas ir nepieciešama vienotā tirgus darbībai⁽¹⁾.

Šajā sakarā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz ikgadējo pārskatu par rādītājiem, kas ir efektīvas tiesu sistēmas būtiski parametri: efektivitāti, kvalitāti un neatkarību. 2020. gada izdevumā visu triju elementu rādītāji ir attīstīti tālāk. Tajā nav atspoguļotas Covid-19 krīzes izraisītās sekas, jo dati aptver 2012.–2019. gadu, bet ne 2020. gadu.

– Eiropas tiesiskuma mehānisms –

Kā jau tika paziņots Komisijas priekšsēdētājas Urzulas von der Leienas politikas pamatnostādņēs, Komisija ir izveidojusi visaptverošu Eiropas tiesiskuma mehānismu, lai padziļinātu uzraudzību pār situāciju dalībvalstīs. Tiesiskuma mehānisms darbosies kā preventīvs instruments, kas padziļinās dialogu un uzlabos kopīgu izpratni par tiesiskuma jautājumiem. Tā galvenie aspekti ir sīkāk izklāstīti Komisijas 2019. gada paziņojumā “Tiesiskuma stiprināšana Savienībā. Rīcības plāns”. Jaunais mehānisms balstīsies uz gada ziņojumu tiesiskuma jomā — tajā tiks apkopotas svarīgākās pozitīvās un negatīvās norises visās dalībvalstīs. Ziņojums būs pamatots uz dažādiem avotiem, ieskaitot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā.

---

¹ Sk. Komisijas Paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana” (COM(2020) 93) un tam pievienoto dokumentu SWD(2020) 54.

Kas ir ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā?

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir ikgadējs salīdzinošs informācijas rīks. Tā mērķis ir palīdzēt ES un dalībvalstīm uzlabot valstu tiesu sistēmu efektivitāti, sniedzot objektīvus, ticamus un salīdzināmus datus par vairākiem rādītājiem, kas ir būtiski visu dalībvalstu tiesu sistēmu efektivitātes, kvalitātes un neatkarības novērtējumam. Rezultātu apkopojums ir nevis atsevišķs vispārējs novērtējums, bet gan pārskats par visu tiesu sistēmu darbību, un tā pamatā ir rādītāji, kas saistīti ar visu dalībvalstu kopējām interesēm.

Rezultātu apkopojums nepopularizē kādu konkrētu tiesu sistēmas veidu, un tajā pret visām dalībvalstīm ir pausta vienlīdzīga attieksme.

Efektivitāte, kvalitāte un neatkarība ir būtiski efektīvas tiesu sistēmas rādītāji neatkarīgi no tā, uz kādu valsts tiesu sistēmas modeli vai tiesiskajām tradīcijām tā ir balstīta. Skaitļi, kas attiecas uz minētajiem trim rādītājiem, būtu jāinterpretē visi kopumā, jo tie bieži vien ir savstarpēji saistīti (iniciatīvas ar mērķi uzlabot vienu elementu var ietekmēt citu).

Rezultātu apkopojumā galvenā uzmanība ir pievērsta strīdīgām civillietām un komercietām, kā arī administratīvām lietām, lai palīdzētu dalībvalstīm to centienos radīt ieguldījumiem, uzņēmējdarbībai un iedzīvotājiem labvēlīgāku vidi. Rezultātu apkopojums ir salīdzinošs rīks, kas attīstās dialogā ar dalībvalstīm un Eiropas Parlamentu ⁽²⁾. Tā mērķis ir noteikt efektīvas tiesu sistēmas būtiskos rādītājus un sniegt attiecīgus gada datus.

Kāda metodika ir izmantota, izstrādājot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā?

Rezultātu apkopojumā izmantoti dati no dažādiem informācijas avotiem. Lielu daļu kvantitatīvo datu sniedz Eiropas Padomes Tiesiskuma efektivitātes izvērtēšanas komisija (*CEPEJ*), ar ko Komisija ir noslēgusi līgumu par īpaša gada pētījuma veikšanu. Šie dati attiecas uz laikposmu no 2012. gada līdz 2018. gadam, un dalībvalstis tos ir sniegušas atbilstoši *CEPEJ* metodikai ⁽³⁾. Pētījumā iekļautas arī detalizētas piezīmes un faktu lapas par īpašām iezīmēm konkrētā valstī, kas sniedz plašāku kontekstu. Tās būtu jāinterpretē kopā ar sniegtajiem datiem ⁽⁴⁾.

CEPEJ ievāktie dati par tiesvedības ilgumu norāda “nolēmuma pieņemšanas laiku”, kas ir aprēķinātais tiesvedības ilgums (pamatojoties uz nepabeigto lietu un pabeigto lietu skaita attiecību). Dati par tiesu efektivitāti, piemērojot ES tiesības konkrētās jomās, norāda vidējo tiesvedības ilgumu, kas iegūts no tiesās esošo lietu reālā izskatīšanas ilguma. Jāatzīmē, ka tiesvedības ilgums vienā dalībvalstī var būtiski atšķirties arī dažādās dalībvalsts teritorijās, jo īpaši pilsētās, kur komercdarbības dēļ var būt lielāks izskatāmo lietu apjoms.

Citi datu avoti, kas aptver laikposmu no 2010. līdz 2019. gadam ⁽⁵⁾, ir: valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupa ⁽⁶⁾, Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (*ENCJ*) ⁽⁷⁾, ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls (*NPSJC*) ⁽⁸⁾, ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācija (*ACA-Europe*) ⁽⁹⁾, Eiropas

² Piemēram, Eiropas Parlamenta 2018. gada 29. maija rezolūcija par ES 2017. gada rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā (P8_TA(2018)0216).

³ Lai saīsinātu aplūkoto laikposmu, 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā par *CEPEJ* datu atsaucēs gadu ir izvēlēts 2012. gads; 2019. gada izdevumā tika izmantoti 2010. gada dati.

⁴ https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en

⁵ Vienā attēlā (48. attēls) joprojām tiek izmantoti 2010. gada dati, jo dažās dalībvalstīs attiecīgā Globālās konkurētspējas ziņojuma aptauja par priekšstatu par neatkarību tika veikta 2010., 2011. vai 2012. gadā.

⁶ Lai palīdzētu sagatavot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā un sekmētu paraugprakses apmaiņu par tiesu sistēmu efektivitāti, Komisija aicināja dalībvalstis norīkot divas kontaktpersonas, proti, vienu personu no tiesu iestādēm un vienu no tieslietu ministrijas. Šī neformālā grupa regulāri tiek sanāksmēs.

⁷ *ENCJ* apvieno dalībvalstu valsts iestādes, kas darbojas neatkarīgi no izpildvaras un likumdevēja varas un kas ir atbildīgas par atbalstu tiesu iestādēm neatkarīgas tiesu sistēmas nodrošināšanā: <https://www.encj.eu/>.

⁸ *NPSJC* piedāvā forumu, kurā Eiropas iestādēm ir iespēja pieprasīt augstāko tiesu atzinumus un kurā nodrošināt ciešāku to sadarbību, veicinot diskusiju un ideju apmaiņu: <http://network-presidents.eu/>.

⁹ ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas sastāvā ir ES Tiesa un katras ES dalībvalsts augstākā administratīvā tiesa vai valsts padome: <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

Konkurences tīkls (EKT) ⁽¹⁰⁾, Sakaru komiteja (COCOM) ⁽¹¹⁾, Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ⁽¹²⁾, Sadarbības tīkls patērētāju tiesību aizsardzības jomā (CPC) ⁽¹³⁾, Ekspertu grupa nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā (EGMLTF) ⁽¹⁴⁾, Eurostat ⁽¹⁵⁾, Eiropas Tiesiskās apmācības tīkls (EJTN) ⁽¹⁶⁾ un Pasaules Ekonomikas forums (PEF) ⁽¹⁷⁾.

Gadu gaitā ciešā sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu ir pilnveidota un precizēta rezultātu apkopojumā izmantotā metodika, jo īpaši izmantojot aptaujas anketu (tā tiek atjaunināta katru gadu) un vācot datus par konkrētiem tiesu sistēmu darbības aspektiem.

Turpina uzlaboties datu, jo īpaši par rādītājiem, kas attiecas uz tiesu sistēmu efektivitāti, pieejamību, jo daudzas dalībvalstis ir ieguldījušas savā spējā sagatavot labākus tiesu sistēmas statistikas datus. Ja vēl pastāv kādas grūtības savākt vai nodrošināt datus, to iemesls ir vai nu nepietiekama statistikas kapacitāte, vai arī fakts, ka kategorijas, par kurām dati tiek vākti valstīs, precīzi neatbilst rezultātu apkopojumā izmantotajām kategorijām. Tikai dažos gadījumos datu nepilnību iemesls ir valstu iestāžu nesniegtās ziņas. Komisija turpina mudināt dalībvalstis samazināt šo datu iztrūkumu vēl vairāk.

Kā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ietekmē Eiropas pusgadu?

Rezultātu apkopojumā ir ietverti elementi valstu tiesu sistēmu efektivitātes, kvalitātes un neatkarības novērtēšanai, un tādējādi tā mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm uzlabot to tiesu sistēmu efektivitāti. Rezultātu apkopojumā tiek salīdzināta informācija par tiesu sistēmām, tādējādi tas atvieglo nepilnību un labākās prakses identificēšanu, kā arī problēmu un progresa izsekošanu. Eiropas pusgada kontekstā konkrētu valstu novērtējumi tiek veikti, organizējot divpusēju dialogu ar attiecīgajām iesaistītajām valstu iestādēm un ieinteresētajām personām. Šis novērtējums ir atspoguļots ikgadējos ziņojumos par valstīm Eiropas pusgada ietvaros un apvieno no rezultātu apkopojuma gūto ieskatu ar kvalitatīvu katras valsts analīzi, ņemot vērā attiecīgo dalībvalstu tiesību sistēmu specifiku un plašāko kontekstu. Ja identificētie trūkumi ir nozīmīgi no makroekonomikas viedokļa, pamatojoties uz Eiropas pusgada ietvaros veikto analīzi, Komisija var ierosināt Padomei pieņemt konkrētām dalībvalstīm adresētus ieteikumus par to tiesu sistēmu uzlabošanu ⁽¹⁸⁾.

¹⁰ EKT ir izveidots kā forums Eiropas konkurences iestāžu diskusijai un sadarbībai lietās, kurām piemēro Līguma par ES darbību 101. un 102. pantu. EKT ir Padomes Regulā (EK) Nr. 1/2003 minēto ciešas sadarbības mehānismu pamats. Ar EKT palīdzību cita ar citu sadarbojas Komisija un visu ES dalībvalstu konkurences iestādes: http://ec.europa.eu/competition/ecn/index_en.html.

¹¹ COCOM sastāvā ir ES dalībvalstu pārstāvji. Tās galvenais uzdevums ir sniegt atzinumus par pasākumu projektiem, kurus Komisija plāno pieņemt digitālā tirgus jautājumos: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/communications-committee>.

¹² Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ir ekspertu un ieinteresēto speciālistu tīkls. Tā sastāvā ir publiskā un privātā sektora pārstāvji, kuri sadarbojas aktīvās darba grupās. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/home>.

¹³ CPC apvieno valstu iestādes, kas ir atbildīgas par ES patērētāju tiesību aizsardzības likumu ieviešanu ES un EEZ valstīs: http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/consumer_protection_cooperation_network/index_en.htm.

¹⁴ EGMLTF regulāri tiekas, lai apmainītos ar viedokļiem un palīdzētu Komisijai formulēt politiku un sagatavot jaunus tiesību aktus par cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu: http://ec.europa.eu/justice/civil/financial-crime/index_en.htm.

¹⁵ Eurostat ir ES statistikas birojs: <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>.

¹⁶ EJTN ir galvenā apmācības un zināšanu apmaiņas platforma un sadarbības veicinātājs Eiropas tiesu sistēmas jomā. Tīkls izstrādā apmācības standartus un mācību programmas, koordinē tiesiskās apmācības apmaiņu un programmas, izplata speciālās zināšanas un veicina ES tiesiskās apmācības iestāžu sadarbību. EJTN ir aptuveni 34 dalībnieki, kas pārstāv ES dalībvalstis, kā arī ES transnacionālās struktūras. <http://www.ejtn.eu/>.

¹⁷ PEF ir publiskā un privātā sektora sadarbības veicināšanai izveidota starptautiska organizācija, kuras dalībnieki ir uzņēmumi: <https://www.weforum.org/>.

¹⁸ 2020. gada Eiropas pusgadā Padome pēc Komisijas priekšlikuma sniedza astoņām dalībvalstīm (Horvātijai, Itālijai, Kiprai, Ungārijai, Maltai, Polijai, Portugālei un Slovākijai) adresētus ieteikumus attiecībā uz to tiesu sistēmām. Papildus minētajām dalībvalstīm, kas saņēma ierosinātos tām īpaši adresētos ieteikumus, vēl

Kāpēc efektīvas tiesu sistēmas ir svarīgas ieguldījumiem labvēlīgai uzņēmējdarbības videi?

Ir atzīts, ka efektīvas tiesu sistēmas, kurās tiek ievērots tiesiskums, labvēlīgi ietekmē ekonomiku. Ja tiesu sistēmas nodrošina tiesību ievērošanu, kreditori labprātāk sniedz aizdevumus, uzņēmumi nerīkojas oportunistiski, samazinās darījumu izmaksas un inovatīvi uzņēmumi labprātāk veic ieguldījumus. Par labi funkcionējošu valsts tiesu sistēmu labvēlīgo ietekmi uz ekonomiku liecina arī vairāki pētījumi un akadēmiskās literatūras avoti, tostarp tie, kuru autori ir Starptautiskais Valūtas fonds⁽¹⁹⁾, Eiropas Centrālā banka⁽²⁰⁾, ESAO⁽²¹⁾, Pasaules Ekonomikas forums⁽²²⁾ un Pasaules Banka⁽²³⁾.

Kādā pētījumā ir secināts, ka, saīsinot tiesvedības ilgumu par 1 % (mērot pēc nolēmuma pieņemšanas laika⁽²⁴⁾), var palielināt uzņēmumu izaugsmi⁽²⁵⁾, un to uzņēmumu īpatsvara palielināšana par 1 %, kuri uzskata, ka tiesu sistēma ir neatkarīga, mēdz būt saistīta ar lielāku apgrozījumu un produktivitātes pieaugumu⁽²⁶⁾. Citā pētījumā ir pierādīta pozitīva saistība starp priekšstatu par tiesu sistēmas neatkarību un ārvalstu tiešo ieguldījumu plūsmām Centrāleiropā un Austrumeiropā⁽²⁷⁾.

Turklāt vairākās aptaujās ir uzsvērts valstu tiesu sistēmu efektivitātes nozīmīgums uzņēmumiem. Piemēram, kādā aptaujā 93 % lielo uzņēmumu atbildēja, ka tie sistemātiski un regulāri izvērtē tiesiskuma apstākļus (ieskaitot tiesu neatkarību) valstīs, kurās tie veic ieguldījumus⁽²⁸⁾. Citā aptaujā vairāk nekā puse mazo un vidējo uzņēmumu atbildēja, ka tiesvedības par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem tie galvenokārt neuzsāk attiecīgi tiesvedības izmaksu un ilguma dēļ⁽²⁹⁾. Attiecībā uz efektīvu tiesu sistēmu

---

astonaņas dalībvalstīs (Beļģija, Bulgārija, Īrija, Grieķija, Spānija, Latvija, Rumānija un Slovēnija) joprojām saskaras ar īpašām grūtībām, kuras saistītas ar to tiesību sistēmām, tostarp tiesiskumu un tiesu sistēmas neatkarību, un Komisija tās rūpīgi uzrauga Eiropas pusgada ietvaros. Šīs grūtības ir atspoguļotas ierosināto konkrētām valstīm adresēto ieteikumu apsvērumos un valstu ziņojumos par šīm dalībvalstīm. Jaunākie 2020. gada ziņojumi par valstīm, kas publicēti 2020. gada 26. februārī, ir pieejami vietnē https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en.

¹⁹ SVF, *Regional Economic Outlook*, 2017. gada novembris, "Europe: Europe Hitting its Stride", xviii punkts, 40., 70. lpp.: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>.

²⁰ ECB, "Structural policies in the euro area", 2018. gada jūnijs, ECB vienreizējo izdevumu sērija Nr. 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>.

²¹ Sk., piemēram, "What makes civil justice effective?", ESAO Ekonomikas departamenta politikas piezīmes Nr. 18, 2013. gada jūnijs, un "The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics", ESAO Ekonomikas departamenta darba dokumenti, Nr. 1060.

²² Pasaules Ekonomikas forums, "The Global Competitiveness Report 2019", 2019. gada oktobris: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

²³ Pasaules Banka, "World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law", 83., 140. lpp.: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

²⁴ "Nolēmuma pieņemšanas laika" rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām). Tas ir standarta rādītājs, ko noteikusi Eiropas Padomes CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

²⁵ Vincenzo Bove un Leandro Elia, "The judicial system and economic development across EU Member States", JRC tehniskais ziņojums, EUR 28440 EN, ES Publikāciju birojs, Luksemburga, 2017. gads: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

²⁶ Turpat.

²⁷ "Effect of judicial independence to FDI into Eastern Europe and South Asia", Büilent Dogru, 2012. gads, MPRA Munich Personal RePEc Archive: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/40471/1/MPRA_paper_40322.pdf. Pētījumā bija iekļautas šādas ES dalībvalstis: Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija.

²⁸ The Economist Intelligence Unit, "Risk and Return — Foreign Direct Investment and the Rule of Law", 2015. gads: http://www.biicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, 22. lpp.

²⁹ ES Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO), "Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2016": https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

nozīmi vienotā tirgus darbībā, jo īpaši no uzņēmumu viedokļa, ieskatu sniedz arī Komisijas paziņojums “Vienotā tirgus šķēršļu apzināšana un mazināšana”⁽³⁰⁾ un Vienotā tirgus īstenošanas rīcības plāns⁽³¹⁾.

Kā Komisija atbalsta labu tiesu sistēmas reformu īstenošanu, sniedzot tehnisko atbalstu?

Dalībvalstis var izmantot Komisijas tehnisko atbalstu, kas pieejams no REFORM ĢD Strukturālo reformu atbalsta programmā⁽³²⁾, kuras kopējais budžets laikposmam no 2017. gada līdz 2020. gadam ir 222,8 miljoni EUR. Kopš 2017. gada 16 dalībvalstis⁽³³⁾ jau ir saņēmušas vai ir lūgušas tehnisko atbalstu daudzās jomās. Minētais ietver, piemēram, tehnisko atbalstu tiesu sistēmas efektivitātes uzlabošanai, tiesu kartes reformas īstenošanai, tiesu darba organizēšanai, e-tiesiskuma programmu izstrādei vai īstenošanai un kibertiesiskumam, lietu pārvaldības sistēmām, tiesnešu atlases un paaugstināšanas amatā procesam, tiesnešu apmācībai un patērētāju strīdu izšķiršanai ārpus tiesas kārtībā. 2020. gada maijā Komisija arī iepazīstināja ar tās priekšlikumiem atvēršanas plānam⁽³⁴⁾. Atvēršanas plāna ietvaros tika ierosināts **tehniskā atbalsta instruments**⁽³⁵⁾, kas turpinās pašreizējo Strukturālo reformu atbalsta programmu. Tas ir balstīts uz šīs programmas panākumiem un ļauj Komisijai sniegt palīdzību, lai stiprinātu ES dalībvalstu institucionālās un administratīvās spējas. Šis instruments arī turpmāk sniegs dalībvalstīm iespēju lūgt tehnisko atbalstu, tostarp tiesu sistēmas jomā.

³⁰ COM(2020) 93 un SWD(2020) 54.

³¹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtermiņa rīcības plāns vienotā tirgus noteikumu labākai īstenošanai un izpildei” (COM(2020) 94), sk. jo īpaši 4., 6. un 18. darbību.

³² https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/structural-reform-support-programme-srsp_lv.

³³ Beļģija, Bulgārija, Čehija, Igaunija, Grieķija, Spānija, Horvātija, Itālija, Kipra, Latvija, Ungārija, Malta, Polija, Portugāle, Slovēnija un Slovākija.

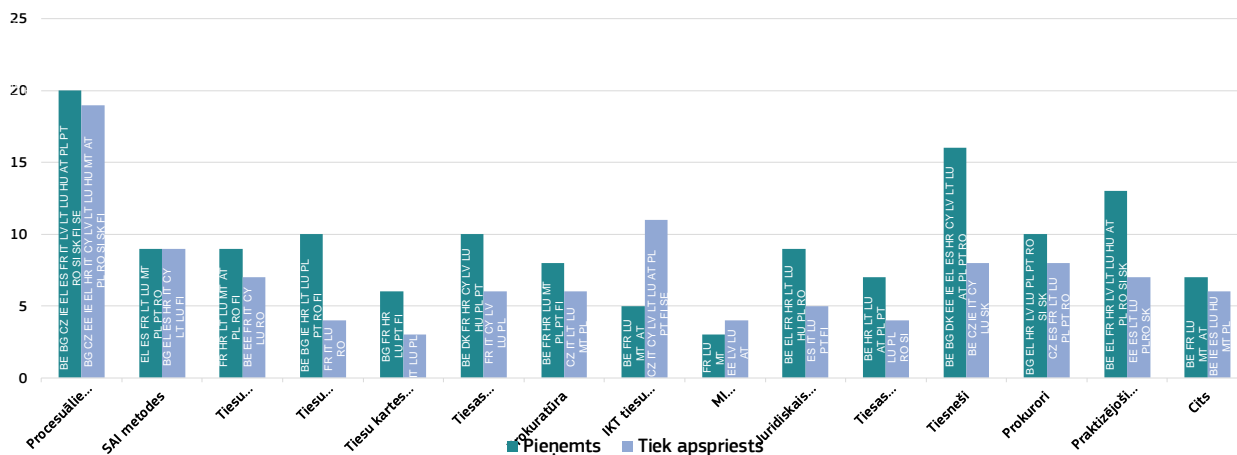
³⁴ Sk. 2020. gada 27. maija paziņojumu preseī IP/20/940, kas pieejams vietnē https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_20_940.

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2020:0409:FIN>.

2. KONTEKSTS: NORISES TIESU SISTĒMU REFORMU JOMĀ 2019. GADĀ

Liela daļa dalībvalstu 2019. gadā turpināja uzlabot savas tiesu sistēmas efektivitāti. 1. attēlā ir sniegts atjaunināts pārskats par pieņemtajiem un plānotajiem pasākumiem dalībvalstu tiesu sistēmu dažādajās funkcionālajās jomās, kurās tiek veiktas reformas.

1. attēls. Tiesību aktu un reglamentējošu noteikumu pieņemšana attiecībā uz tiesu sistēmām 2019. gadā (pieņemtie pasākumi / paziņotās iniciatīvas dalībvalstīs) (avots: Eiropas Komisija³⁶)

2019. gadā daudzās dalībvalstīs joprojām tika pievērsta īpaša uzmanība procesuālajiem tiesību aktiem, saistībā ar kuriem tika veiktas vai plānotas daudzas likumdošanas darbības. Lielāka aktivitāte bija vērojama arī attiecībā uz tiesnešu statusa, praktizējošu juristu un prokuroru regulējuma reformām. Salīdzinot ar iepriekšējo ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā izdevumu, vēl vairāk tika pastiprināta pasākumu pieņemšana tādās jomās kā tiesu pārvaldība un tiesu iestāžu padomes, jo dalībvalstis veica turpmākas darbības pēc agrākiem paziņojumiem. . Aktivitāte samazinājās citās jomās, piemēram, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) izstrādē tiesu sistēmā vai tiesu karšu optimizācijā. Dažas dalībvalstis savās tiesu sistēmās jau aktīvi izmanto vai vismaz plāno izmantot mākslīgo intelektu. Pārskatā atkal tiek apstiprināts novērojums, ka tiesu iestāžu reformas prasa laiku no to izziņošanas līdz likumdošanas un regulatīvo pasākumu pieņemšanai un to faktiskajai ieviešanai dzīvē; tie dažkārt var būt vairāki gadi.

³⁶ Informācija apkopota sadarbībā ar 26 dalībvalstu valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu. Vācija paskaidroja, ka tiek īstenotas vairākas reformas attiecībā uz tiesu iestādēm un ka reformēšanas procesa tvērums un mērogs 16 federālajās zemēs var būt atšķirīgs.

3. ES 2020. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ GALVENIE KONSTATĒJUMI

Efektīvas tiesu sistēmas galvenie kritēriji ir efektivitāte, kvalitāte un neatkarība, un rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji.

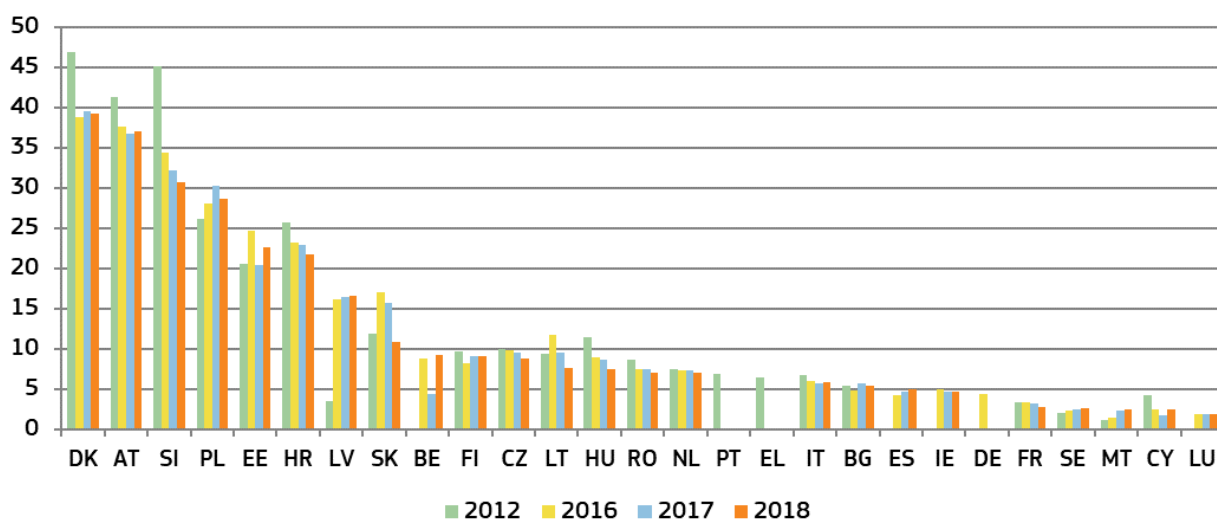
3.1. Tiesu sistēmu efektivitāte

Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji, kas raksturo tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās un konkrētās jomās, kurās administratīvās iestādes un tiesas piemēro ES tiesības⁽³⁷⁾.

3.1.1. Izskatāmo lietu apjoma dinamika

Valstu tiesu sistēmu izskatāmo lietu apjoms lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās, un kopumā tas ir mazāks nekā 2012. gadā, tomēr dalībvalstu vidū joprojām vērojamas būtiskas atšķirības (2. attēls). Tas liecina, ka ir svarīgi saglabāt uzmanību, lai nodrošinātu tiesu sistēmu efektivitāti.

2. attēls. Ienākošo civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums⁽³⁸⁾)

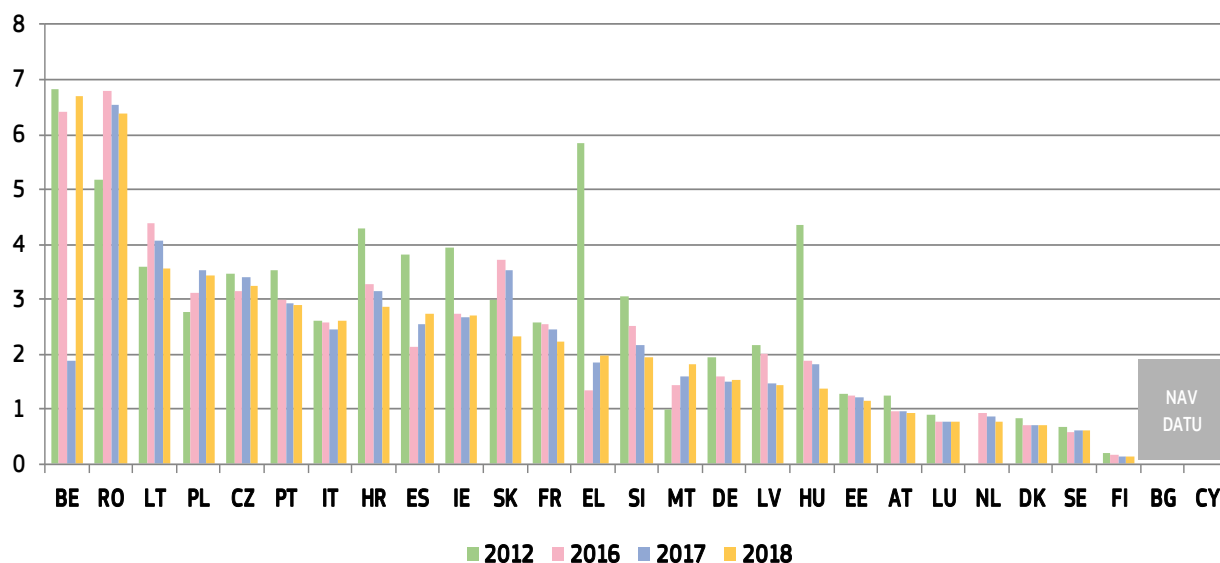
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdīgās un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. Metodika ir mainīta **Latvijā** (ar atpakaļejošu spēku piemērota 2016. un 2017. gadam), **Slovākijā** un **Zviedrijā** (dati par 2016. un 2017. gadu ir pielāgoti, iekļaujot tajos migrācijas tiesību lietas kā administratīvās lietas atbilstīgi CEPEJ metodikai).

³⁷ Tiesu sistēmas efektivitātei svarīga ir arī tiesas nolēmumu izpilde. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu nav pieejami salīdzināmi dati.

³⁸ 2019. gada pētījums par tiesu sistēmu darbību ES dalībvalstīs, ko Komisijas uzdevumā veicis CEPEJ sekretariāts: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

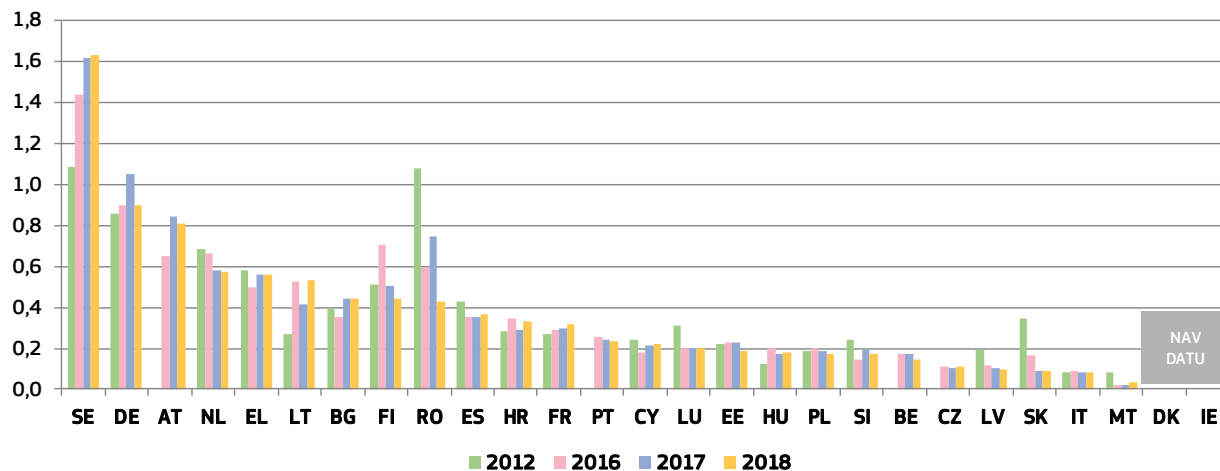

3. attēls. Ienākošo strīdīgo civillietu un komerclietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdīgas civillietas/komerclietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civillietas/komerclietas attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem. **Grieķijā** un **Slovākijā** metodika mainīta. Dati par **Nīderlandi** ietver bezstrīdus lietas.

4. attēls. Ienākošo administratīvo lietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp iedzīvotājiem un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. **Dānija** un **Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. **Rumānijā** dažas administratīvās procedūras 2018. gadā ir izņemtas no tiesu piekritības. **Grieķijā**, **Slovākijā** un **Zviedrijā** metodika mainīta. Zviedrijā migrācijas lietas ir iekļautas administratīvo lietu kategorijā (ar atpakaļejošu spēku piemērojot 2016. un 2017. gadam).

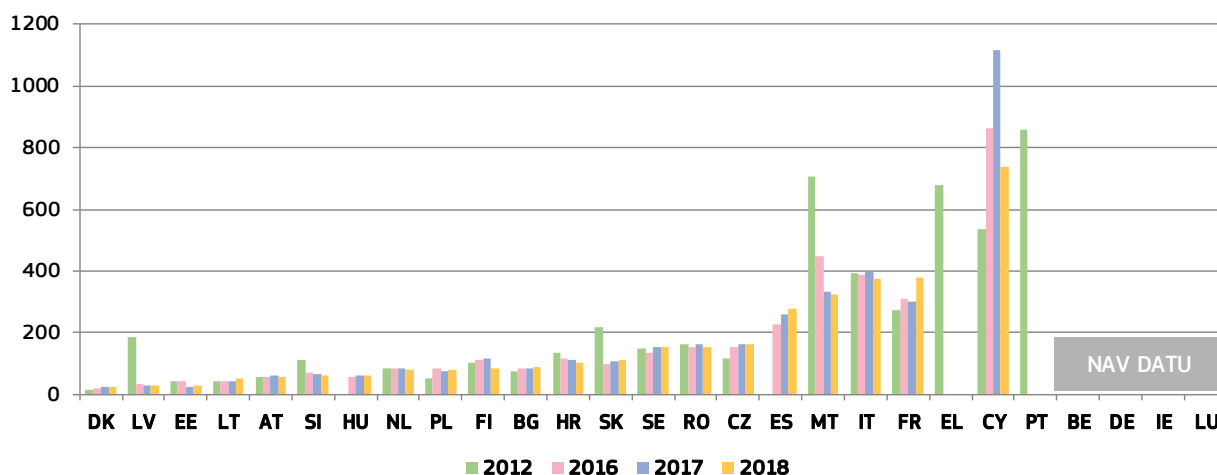
3.1.2. Vispārīgie dati par efektivitāti

Rādītāji, kas attiecas uz tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās, ir šādi: paredzamais tiesvedības ilgums (nolēmuma pieņemšanas laiks), lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits.

– Paredzamais tiesvedības ilgums –

Tiesvedības ilgums ir paredzamais laiks (dienās), kas vajadzīgs, lai lietu izskatītu tiesā, t. i., laiks, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmās instances tiesā. “Nolēmuma pieņemšanas laika” rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām) ⁽³⁹⁾. Tas ir aprēķināts lielums, kas norāda paredzamo minimālo laikposmu, kāds tiesai pašreizējais darba apstākļos būtu nepieciešams, lai atrisinātu lietu. Jo lielāka šī vērtība, jo lielāka ir iespējamība, ka tiesai nolēmuma pieņemšanai ir nepieciešams ilgāks laiks. Dati pārsvarā attiecas uz tiesvedību pirmās instances tiesās, un, kad iespējams, ir salīdzināti 2012., 2016., 2017. un 2018. gada dati ⁽⁴⁰⁾. Divos attēlos ir norādīts nolēmuma pieņemšanas laiks 2018. gadā tiesvedībās strīdīgās civillietās un komerclietās, kā arī administratīvajās lietās visās tiesu instancēs, bet vienā attēlā norādīts vidējais tiesvedības ilgums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas lietās pirmās un otrās instances tiesās.

5. attēls. Aplēstais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu civillietas, komerclietas, administratīvās un citas lietas, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

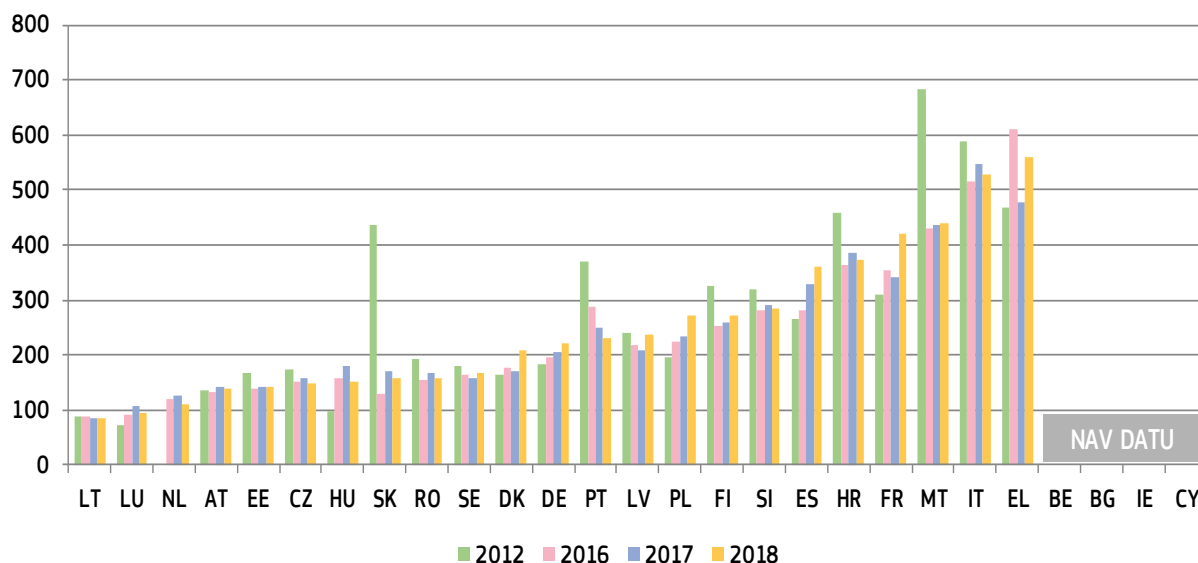

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdīgās un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. **Slovākijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas instances. **Latvija**: straujo samazinājumu ir izraisījusi tiesu sistēmas reforma, kā arī Tiesu informācijas sistēmas kļūdu pārbaudes un datu labojumi.

³⁹ Tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits ir standarta rādītāji, ko definējusi CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

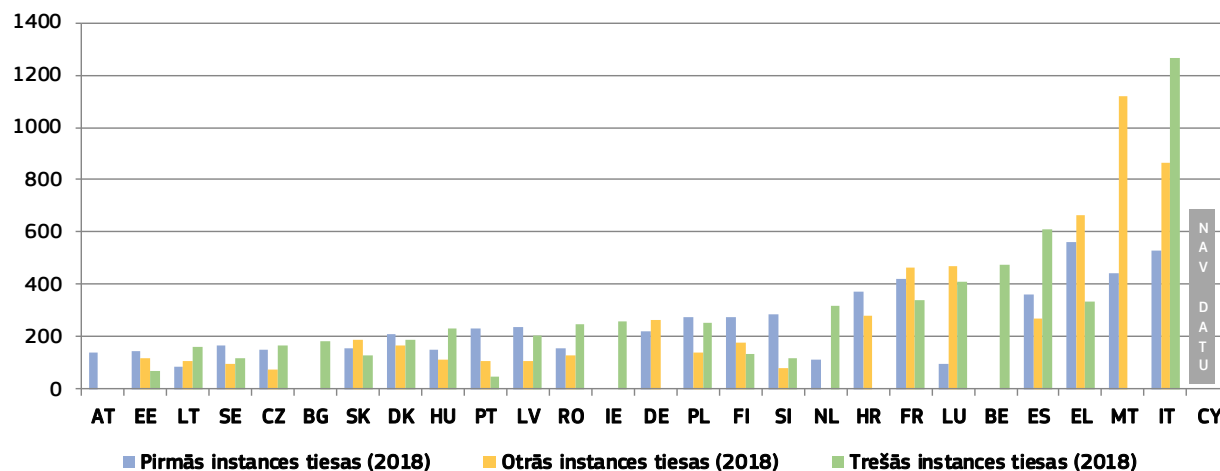
⁴⁰ Šie gadi tika izvēlēti, lai ievērotu septiņu gadu perspektīvu ar 2012. gadu kā atsaucē gadu, vienlaikus nepārpildot attēlus. Dati par 2010., 2013., 2014. un 2015. gadu ir pieejami CEPEJ ziņojumā.

6. attēls. Aplēstais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdīgas civillietas un komerclietas, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

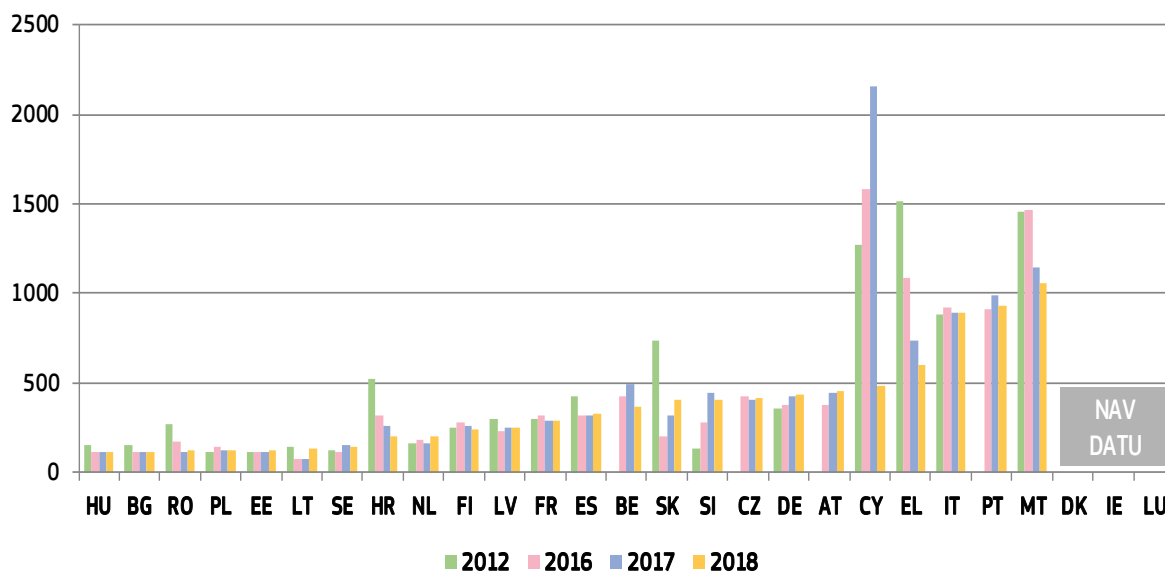
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdīgas civillietas/komerclietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civillietas/komerclietas attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem. **Griekijā** un **Slovākijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas instances. Dati par **Nīderlandi** ietver bezstrīdus lietas.

7. attēls. Aplēstais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdīgas civillietas un komerclietas (*) visās tiesu instancēs 2018. gadā (pirmās, otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Secību nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Nav pieejami dati par pirmās un otrās instances tiesām **Beļģijā**, **Bulgārijā** un **Īrijā**, otrās instances tiesām **Nīderlandē**, otrās un trešās instances tiesām **Nīderlandē** un **Austrijā** vai otrās instances tiesām **Vācijā** un **Horvātijā**. **Maltā** nav trešās instances tiesas. Dažās dalībvalstīs piekļuve trešās instances tiesai var būt ierobežota.

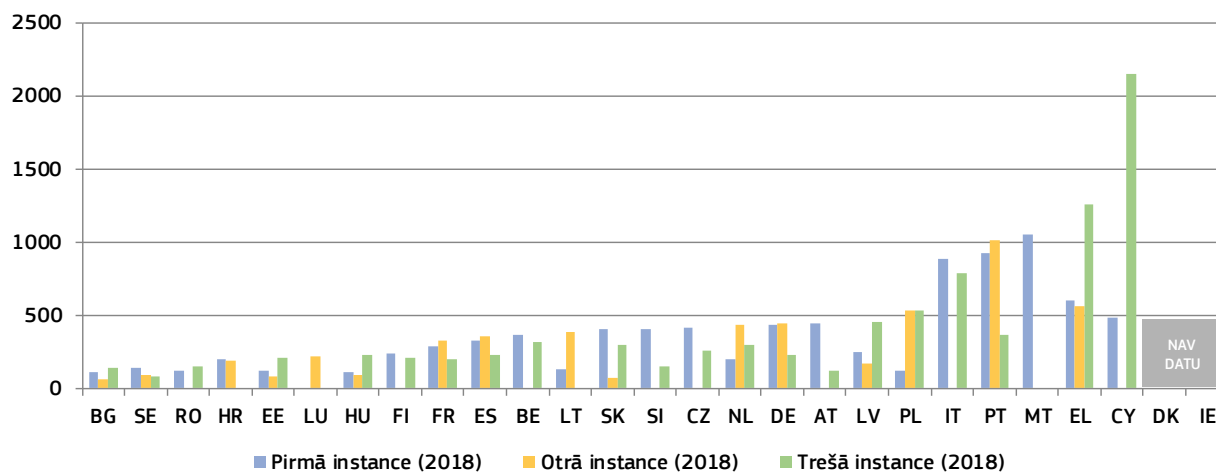
8. attēls. Aplēstais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

(*)

Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp fiziskām personām un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. **Grieķijā** un **Slovākijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas tiesas instances. **Dānija** un **Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. **Kipra**: 2018. gadā pabeigto lietu skaits ir palielinājies tādēļ, ka lietas ir izskatītas kopā, ir atsauktas 2724 apvienotās lietas, kā arī pirms diviem gadiem ir izveidota administratīvā tiesa.

9. attēls. Aplēstais laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas (*) visās tiesu instancēs 2018. gadā (pirmās un, ja piemērojams, otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

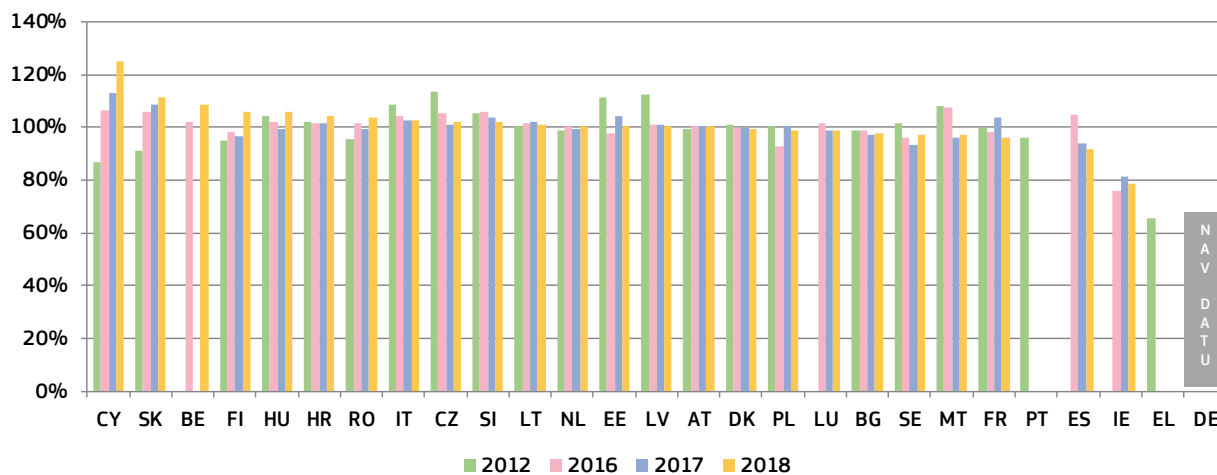
(*) Secību nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Dati nav pieejami par pirmās instances tiesām **Luksemburgā**, otrās instances tiesām **Maltā** un **Rumānijā** un trešās instances tiesām **Nīderlandē**. Augstākā tiesa vai cita augstākās tiesas instance ir vienīgā apelācijas instance **Čehijā**, **Itālijā**, **Kiprā**, **Austrijā**, **Slovēnijā** un **Somijā**. Šiem lietu veidiem trešās instances tiesu nav **Horvātijā**, **Lietuvā**, **Luksemburgā** un **Maltā**. **Beļģijas** Augstākā administratīvā tiesa konkrētās lietās ir pirmā un vienīgā instance. **Piekļuve trešās instances tiesai dažās dalībvalstīs var būt ierobežota**. **Dānija** un **Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

– Lietu pabeigšanas koeficients –

Lietu pabeigšanas koeficients ir pabeigto lietu skaita un ienākošo lietu skaita attiecība. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj laikus izskatīt ienākošās lietas. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izskatīt vismaz tik daudz lietu, cik

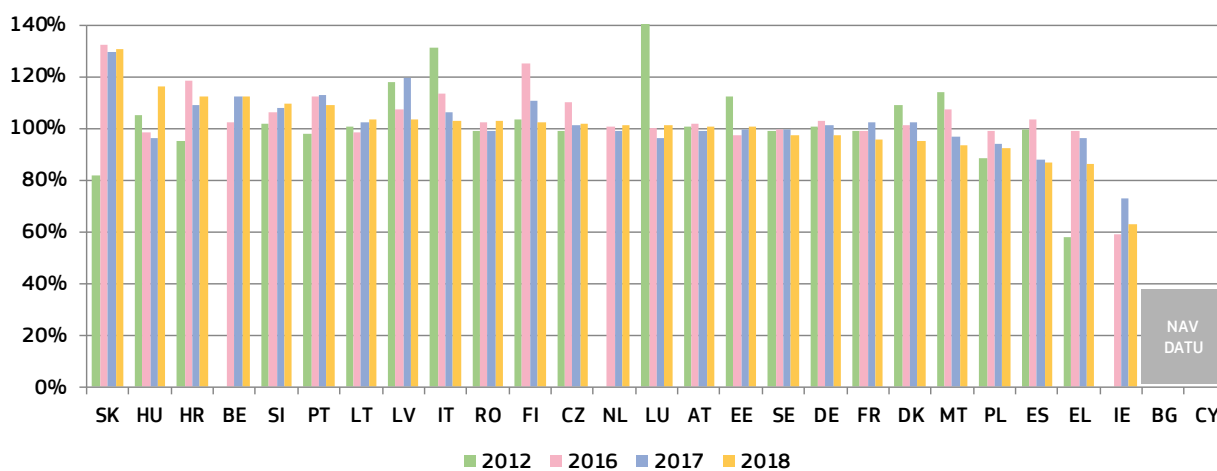
ienāk tiesās. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka tiesās izskatīto lietu skaits ir mazāks par ienākošo lietu skaitu.

10. attēls. Civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu pabeigšanas koeficients, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / procentos — par 100 % lielākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits pārsniedz jauno lietu skaitu, savukārt par 100 % mazākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits ir mazāks nekā jauno lietu skaits) (avots: CEPEJ pētījums)

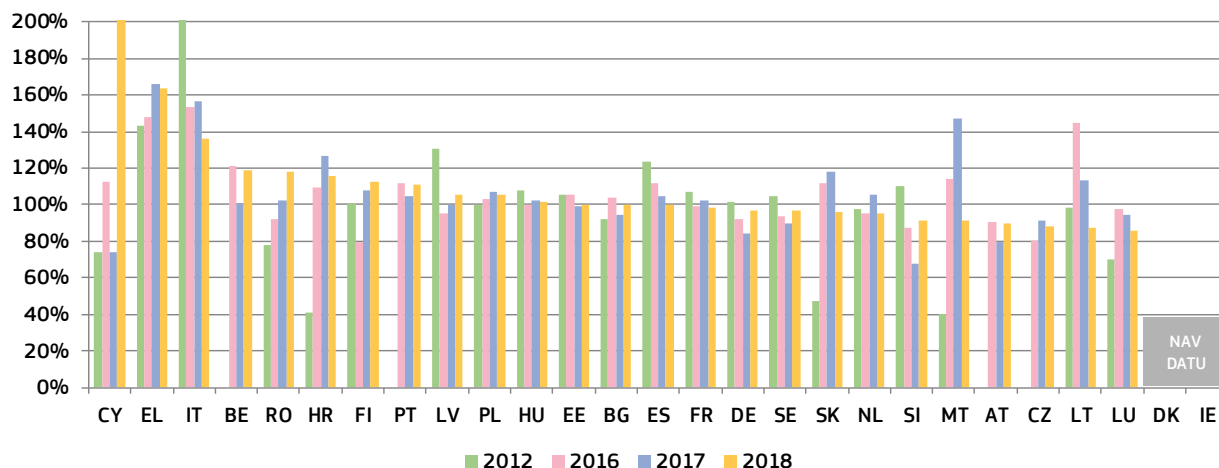
(*) *Slovākijā* mainīta metodika. *Īrija*: paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits. *Itālija*: 2013. gadā ieviesta atšķirīga civillietu klasifikācija.

11. attēls. Strīdīgu civillietu un komerclietu pabeigšanas koeficients, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Grieķijā* un *Slovākijā* mainīta metodika. *Īrija*: paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits. *Itālija*: 2013. gadā ieviesta atšķirīga civillietu klasifikācija. Dati par *Nīderlandi* ietver bezstrīdus lietas.

12. attēls. Administratīvo lietu pabeigšanas koeficients, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums)

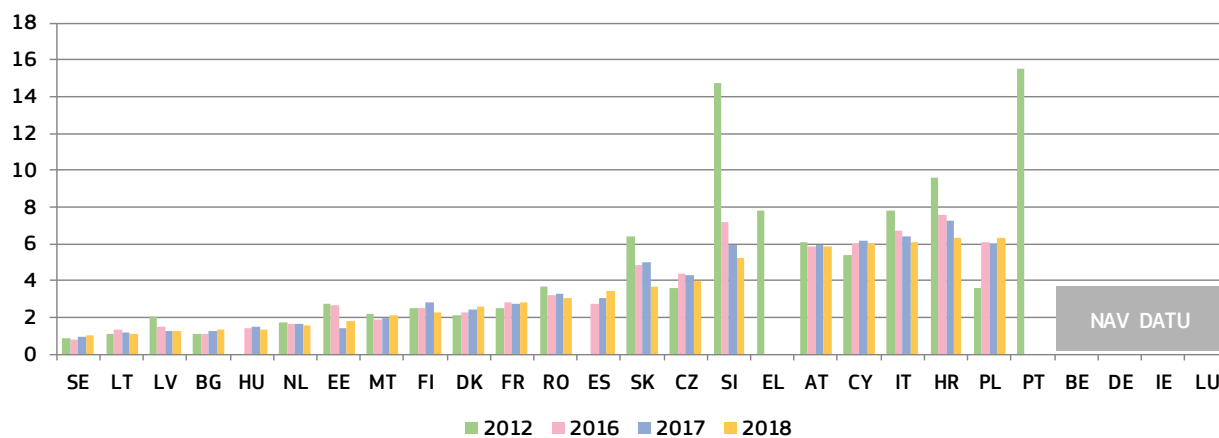

(*) *Atspoguļošanas nolūkos iepriekšējās vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (Kiprā 2018. gadā =219 %; Itālijā 2012. gadā = 279,8 %); Grieķijā un Slovēnijā metodika mainīta. Dānija un Īrija administratīvās lietas neregistrē atsevišķi. Kiprā pabeigto lietu skaits ir palielinājies tādēļ, ka lietas ir izskatītas kopā, ir atsauktas 2724 apvienotās lietas, kā arī pirms diviem gadiem ir izveidota administratīvā tiesa.*

– *Nepabeigtās lietas* –

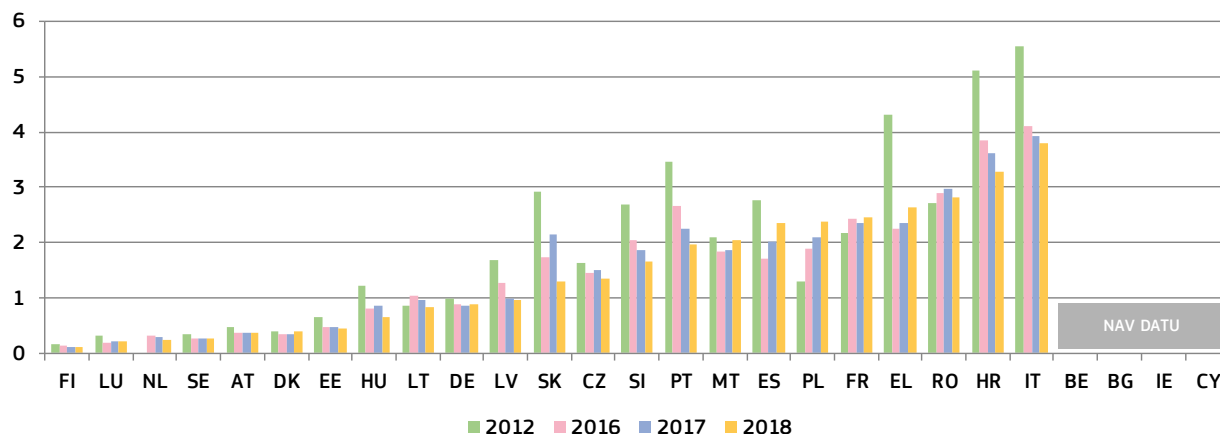
Nepabeigto lietu skaits ir to lietu skaits attiecīgā gada beigās, kuras vēl ir jāizskata. Tas arī ietekmē nolēmuma pieņemšanas laiku.

13. attēls. Nepabeigtu civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

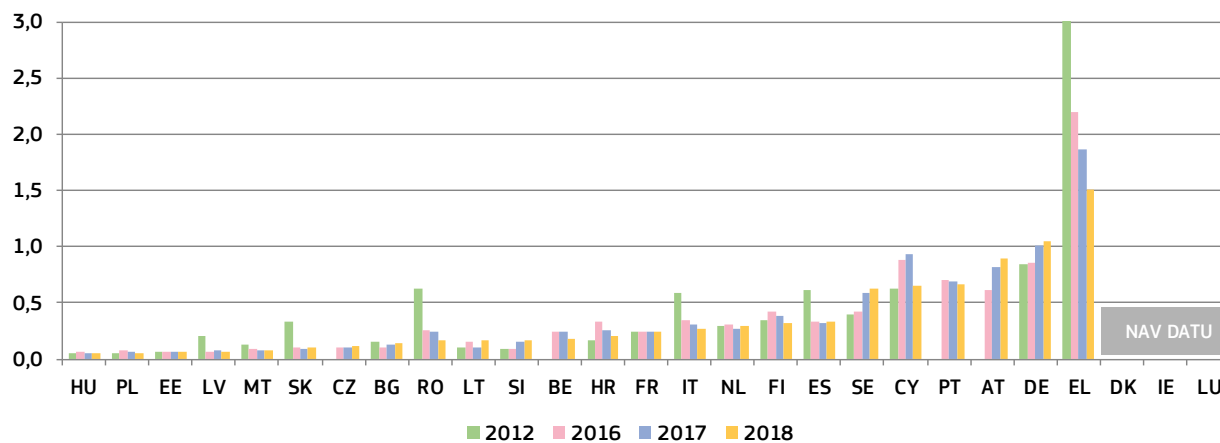
(*) *Slovākijā metodika mainīta. Čehijā un — līdz 2016. gadam — Slovēnijā nepabeigtās lietas ietver visas instances. Itālija: 2013. gadā ieviesta atšķirīga civillietu klasifikācija.*

14. attēls. Nepabeigtu strīdīgu civillietu un komercietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Grieķijā un Slovēnijā metodika mainīta. Čehijā un — līdz 2016. gadam — Slovēnijā nepabeigtās lietas ietver visas instances. Itālija: 2013. gadā ieviesta atšķirīga civillietu klasifikācija. Dati par Nīderlandi ietver bezstrīdus lietas.*

15. attēls. Nepabeigto administratīvo lietu skaits, 2012.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Atspoguļošanas nolūkos iepriekšējās vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (Grieķijā 2012. gadā = 3,5). Grieķijā un Slovēnijā metodika mainīta. Čehijā un — līdz 2016. gadam — Slovēnijā nepabeigtās lietas ietver visas instances. Dānija un Īrija administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.*

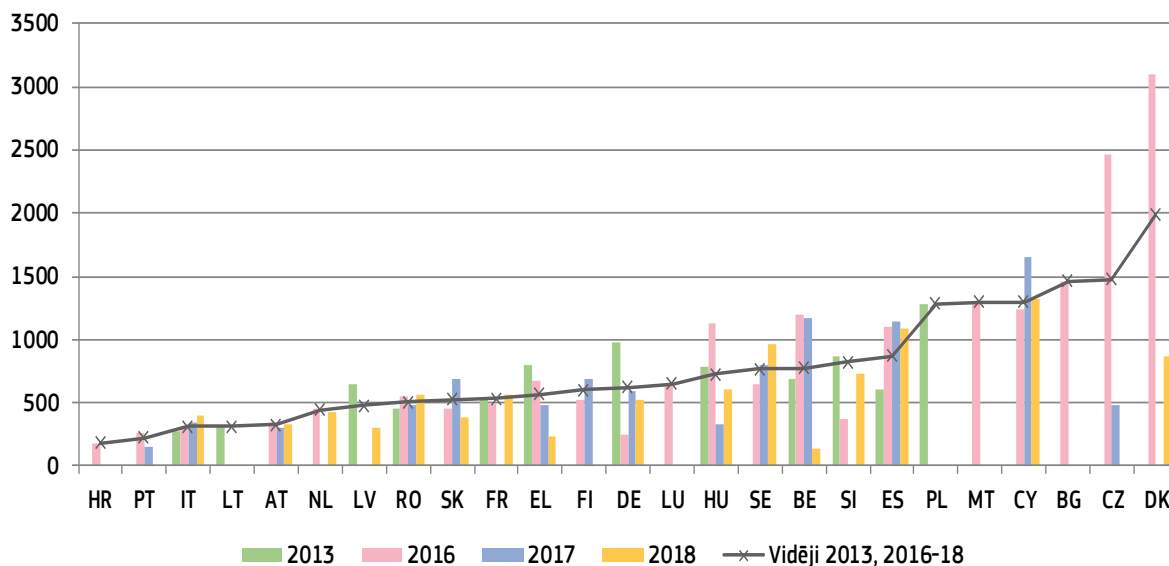
3.1.3. Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Šī iedaļa papildina vispārīgos datus par tiesu sistēmu efektivitāti, un tajā ir sniegta informācija par vidējo tiesvedības ilgumu (⁴¹) konkrētās jomās, kas saistītas ar ES tiesībām. 2020. gada rezultātu apkopojums ir balstīts uz iepriekšējiem datiem tādās jomās kā konkurence, elektroniskie sakari, ES preču zīme, patērētāju aizsardzības tiesības un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Jomas ir izvēlētas, ņemot vērā to būtiskumu vienotajam tirgum un uzņēmējdarbības videi. Kopumā ilgstoša tiesvedības kavēšanās var negatīvi ietekmēt no ES tiesību aktiem izrietošo tiesību izmantošanu, piemēram, gadījumos, kad piemēroti tiesiskās aizsardzības līdzekļi vairs nav pieejami vai arī smagi finansiāli zaudējumi kļūst neatgūstami.

– Konkurence –

Efektīva konkurences tiesību aktu piemērošana nodrošina līdzvērtīgus apstākļus uzņēmumiem, tāpēc ir svarīga, lai radītu uzņēmējdarbībai pievilcīgu vidi. 16. attēlā ir norādīts vidējais to lietu izskatīšanas ilgums, kas iesniegtas pret valsts konkurences iestāžu lēmumiem, piemērojot LESD 101. un 102. pantu (⁴²).

16. attēls. Konkurence: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās, 2013.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Konkurences tīklu)

(*) **Igaunija:** nav lietu. **Īrija un Austrija:** scenārijs nav piemērojams, jo iestādes nav pilnvarotas pieņemt attiecīgus lēmumus. **Austrija:** dati ietver Karteļu tiesas iztiesātas lietas, kuras ir saistītas ar LESD 101. un 102. punkta pārkāpumiem, bet nav balstītas uz pārsūdzībām pret valsts konkurences iestādi. Attiecībā uz **Beļģiju un Itāliju** izmantota ilguma aplēse. Tukšs stabiņš var norādīt uz to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā. Daudzās dalībvalstīs lietu skaits ir mazs (mazāk par piecām gadā), kas var nozīmēt, ka gada dati ir atkarīgi no vienas lietas ar ļoti ilgu vai īsu izskatīšanas laiku. Attiecībā uz vairākām visilgāk izskatītajām datu kopā ietvertajām lietām laika nogrieznī ir iekļauts laiks, kas vajadzīgs, lai vērstos Eiropas Savienības Tiesā (piemēram, **Lietuva**), konstitucionāla pārskatīšana (piemēram, **Slovākija**) vai īpaša procesuāla kavēšanās (piemēram, **Čehija, Grieķija, Ungārija**).

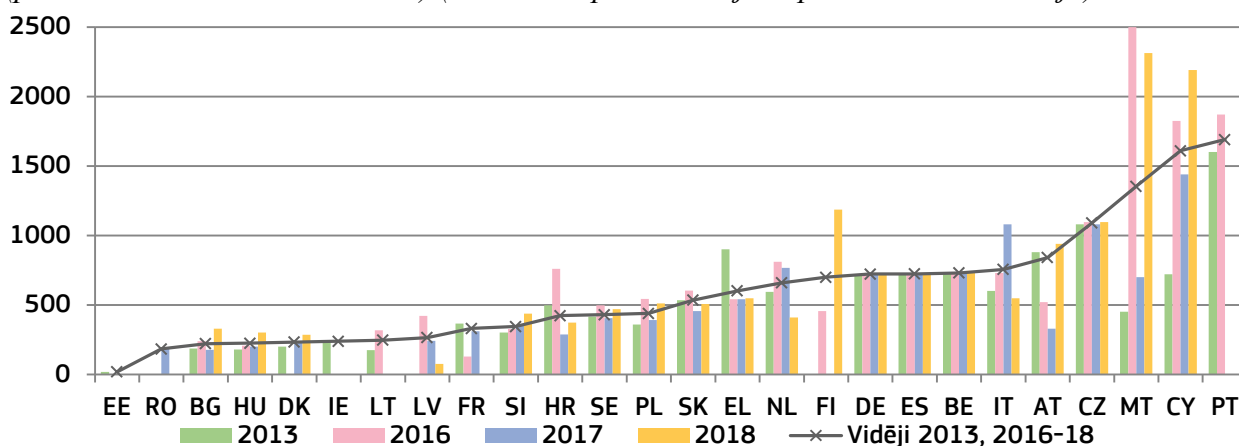
⁴¹ Tiesvedības ilgums konkrētās jomās tiek aprēķināts kalendārjās dienās, skaitot no dienas, kurā lieta vai pārsūdzība iesniegta tiesā (vai kurā apsūdzība kļuvusi galīga), līdz dienai, kurā tiesa pieņem nolēmumu (16.–21. attēls). Vērtības ir sakārtotas, pamatojoties uz vidējiem svērtajiem datiem par 2013. un 2016.–2018. gadu 16.–18. attēlā, par 2013., 2015.–2016. un 2018. gadu 19. attēlā un par 2014. un 2016.–2018. gadu 20. un 21. attēlā. Ja dati nav bijuši pieejami par visiem gadiem, vidējais rādītājs atspoguļo pieejamos datus, kas aprēķināti, pamatojoties uz visām lietām, lietu izlasi vai aplēsēm.

⁴² Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>.

– Elektroniskie sakari –

ES tiesību aktu elektronisko sakaru jomā mērķis ir palielināt konkurenci, veicināt vienotā tirgus attīstību un radīt ieguldījumus, inovāciju un izaugsmi. Labvēlīgo ietekmi patērētājiem var sasniegt, efektīvi piemērojot šos tiesību aktus, kas rezultātā var pazemināt cenas galalietotājiem un uzlabot pakalpojumu kvalitāti. 17. attēlā ir norādīts to lietu vidējais izskatīšanas ilgums, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, piemērojot ES tiesību aktus elektronisko sakaru jomā (⁴³). Attēls aptver plašu lietu klāstu no sarežģītākām “tirgus analīzes” lietām līdz jautājumiem, kas saistīti ar patērētājiem.

17. attēls. Elektroniskie sakari: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās, 2013.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Sakaru komiteju)

(*) Lietu skaits dalībvalstīs ir atšķirīgs. Tukšs stabiņš norāda uz to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā (izņemot **Portugāli** par 2017. un 2018. gadu un **Rumāniju** par 2018. gadu: nav datu). **Luksemburga**: nav lietu. Dažās instancēs attiecīgo lietu ierobežotais skaits (**Latvijā, Lietuvā, Maltā, Slovākijā, Zviedrijā**) nozīmē to, ka gada dati ir atkarīgi no vienas lietas ar ļoti ilgu vai īsu izskatīšanas laiku, kas var radīt lielas atšķirības starp dažādiem gadiem. **Dānija**: pirmās instances apelācijas lietas izskata tiesām pielīdzināma iestāde. **Spānija, Austrija un Polija**: izskata dažādas tiesas atkarībā no lietas būtības. **Malta**: 2016. gadā tika ziņots par ļoti ilgu lietas izskatīšanas laiku (2500 dienas), kas bija saistīts ar sarežģītu gadījumu, kad vietējā iestāde kopā ar vairākiem iedzīvotājiem iesniedza prasību saistībā ar iespējamu kaitīgu starojumu no mobilo radiosakaru stacijām.

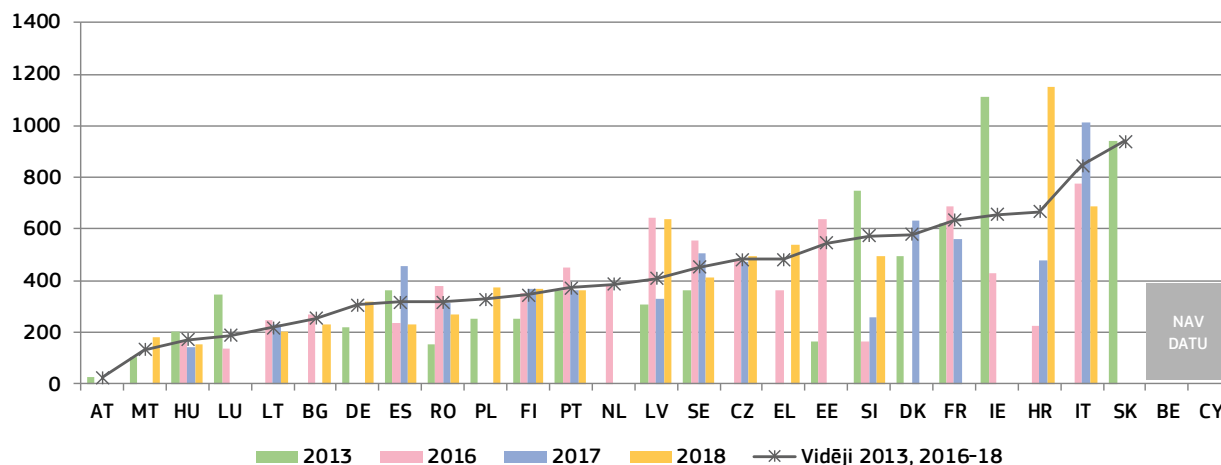
– ES preču zīme –

Intelektuālā īpašuma tiesību efektīvai īstenošanai ir būtiska nozīme ieguldījumu inovācijās veicināšanā. ES preču zīmes reglamentējošie ES tiesību akti (⁴⁴) paredz nozīmīgu lomu valstu tiesām, kas darbojas kā ES tiesas, pieņemot nolēmumus, kuri skar vienoto tirgu. 18. attēlā ir redzams vidējais ES preču zīmju pārkāpumu lietu izskatīšanas ilgums tiesvedībā starp privātpersonām.

⁴³ Aprēķins ir veikts, pamatojoties uz to pārsūdzības lietu izskatīšanas ilgumu, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, kuros piemēroti valsts tiesību akti, ar ko tiek īstenoti reglamentējošie noteikumi attiecībā uz elektroniskajiem sakariem (Direktīva 2002/19/EK (Piekļuves direktīva), Direktīva 2002/20/EK (Atļauju izsniegšanas direktīva), Direktīva 2002/21/EK (Pamatdirektīva), Direktīva 2002/22/EK (Universālā pakalpojuma direktīva), kā arī citi atbilstoši ES tiesību akti, piemēram, radiofrekvenču spektra politikas programma, Komisijas spektra lēmumi, izņemot Direktīvu 2002/58/EK par privāto dzīvo un elektronisko komunikāciju.

⁴⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1001 (2017. gada 14. jūnijs) par Eiropas Savienības preču zīmi (OV L 154, 16.6.2017., 1.–99. lpp.).

18. attēls. ES preču zīme: vidējais ES preču zīmju pārkāpumu lietu izskatīšanas ilgums, 2013.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centru)

(*) **Francija, Itālija, Lietuva, Luksemburga:** datiem par konkrētiem gadiem izmantota lietu izlase. **Bulgārija:** 2016. gadam izmantotas tiesu aplēses. **Polija:** 2015. gadam izmantotas tiesu aplēses. Par īpaši ilgu lietu izskatīšanas laiku, kas ietekmējis vidējo rādītāju, ziņots **Igaunijā, Īrijā, Latvijā un Zviedrijā.** **Grieķija:** datu pamatā ir vidējais svērtais ilgums par divām tiesām. **Dānija:** dati par visām preču zīmju lietām — ne tikai ES — augstākajās komercietesās un jūras tiesās; jaunas IKT sistēmas dēļ datu par vidējo ilgumu 2018. gadā nav. **Spānija:** vidējā ilguma aprēķinā iekļautas lietas, kas attiecas uz citām ES II tiesībām. 2018. gadam izmantotas aplēses.

– Patērētāju tiesību aizsardzība –

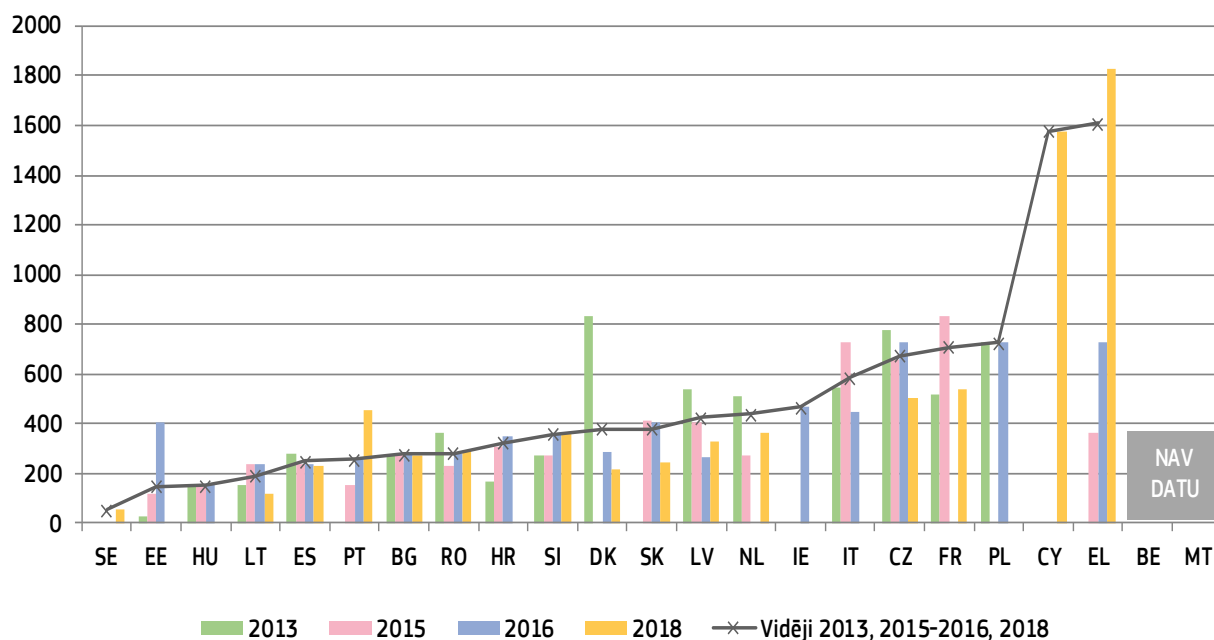
Efektīva tiesību aktu piemērošana patērētāju tiesību aizsardzības jomā ļauj patērētājiem izmantot viņu tiesību sniegtās priekšrocības, kā arī neļauj uzņēmumiem, kuri pārkāpj patērētāju tiesības, gūt netaisnīgas priekšrocības. Patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm un tiesām ir galvenā loma ES patērētāju tiesību aktu (⁴⁵) piemērošanā dažādajās valstu tiesībaizsardzības sistēmās. 19. attēlā ir redzams vidējais to lietu izskatīšanas ilgums, kas ierosinātas pret patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu lēmumiem, ar ko piemēro ES tiesības.

Patērētājiem vai uzņēmumiem efektīva piemērošana var ietvert vairāku dalībnieku ķēdi — ne tikai tiesas, bet arī administratīvās iestādes. Lai turpinātu izvērtēt šo piemērošanas ķēdi, atkārtoti ir norādīts tiesvedības ilgums atbilstīgi patērētāju tiesību aizsardzības iestādei. 20. attēlā ir redzams valstu patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu administratīvo lēmumu pieņemšanas vidējais ilgums no lietas uzsākšanas brīža 2014.–2018. gadā. Attiecīgie lēmumi ietver paziņojumus par pamatnoteikumu pārkāpumiem, pagaidu pasākumiem, rīkojumu atcelšanu un anulēšanu, tiesvedības sākšanu vai lietas slēgšanu.

⁴⁵ 19. un 20. attēls attiecas uz Negodīgu līguma noteikumu direktīvas (93/13/EEK), Patēriņa preču pārdošanas un garantiju direktīvas (1999/44/EK), Negodīgas komercprakses direktīvas (2005/29/EK), Patērētāju tiesību direktīvas (2011/83/ES) un to īstenojošo valstu tiesību normu izpildi.

19. attēls. Patērētāju tiesību aizsardzība: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās, 2013.–2018. gads (*)

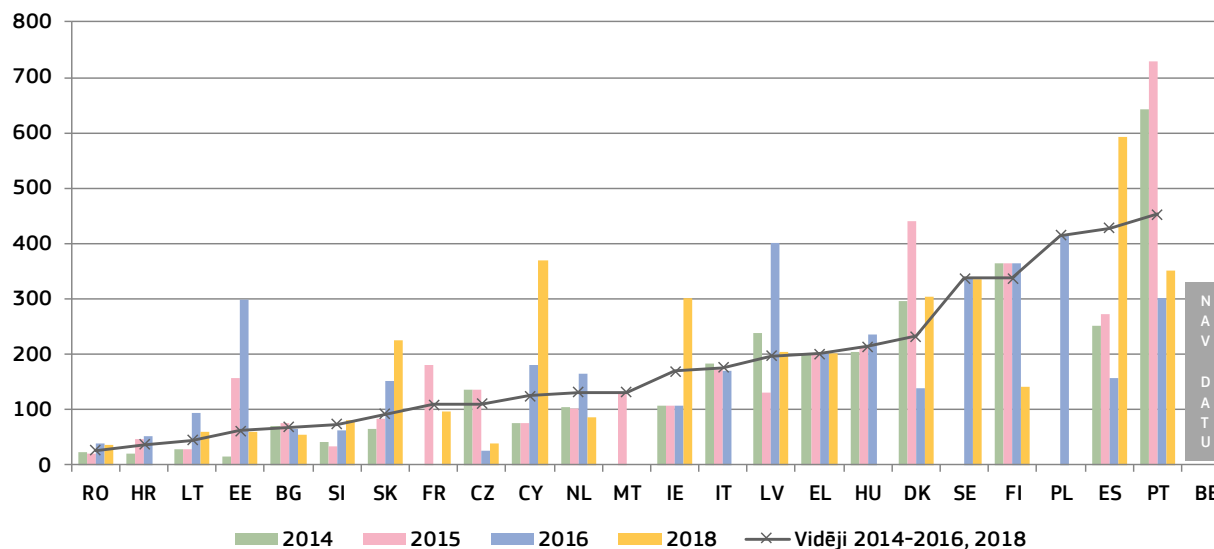
(pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Sadarbības tīklu patērētāju tiesību aizsardzības jomā)

(*) **Austrija, Somija, Vācija, Luksemburga:** scenārijs netiek piemērots, jo patērētāju tiesību aizsardzības iestādes nav pilnvarotas pieņemt lēmumus par attiecīgo patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu pārkāpumiem. Attiecīgo lietu skaits ir mazs (mazāk nekā piecas) **Kīprā, Īrijā, Nīderlandē un Zviedrijā.** **Grieķija un Rumānija** iesniedza vidējā ilguma aplēses.

20. attēls. Patērētāju tiesību aizsardzība: vidējais patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu administratīvo lēmumu pieņemšanas ilgums, 2014.–2018. gads (*) (pirmā instance/ dienās)

(avots: Eiropas Komisija kopā ar Sadarbības tīklu patērētāju tiesību aizsardzības jomā)

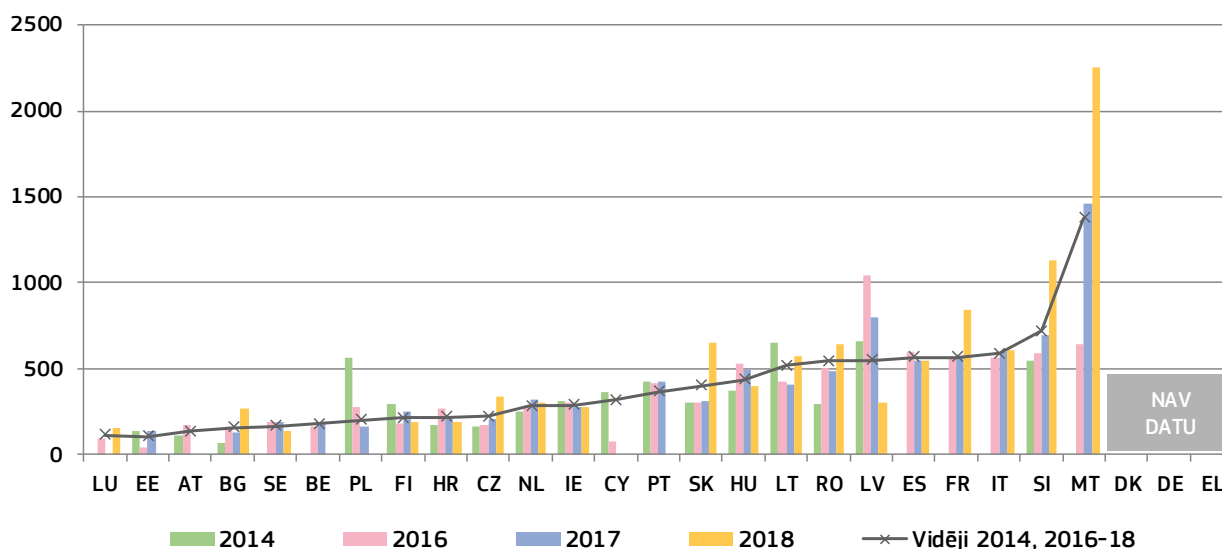

(*) **Austrija, Vācija, Luksemburga:** scenārijs netiek piemērots, jo patērētāju tiesību aizsardzības iestādes nav pilnvarotas pieņemt lēmumus par attiecīgo patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu pārkāpumiem. Attiecīgo lietu skaits ir mazs (mazāk nekā piecas) **Nīderlandē un Zviedrijā.** **Dānija, Somija, Francija, Grieķija un Rumānija** iesniedza vidējā ilguma aplēses.

– Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija –

Cīņa pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ne tikai sekmē cīņu pret noziedzību, bet arī ir svarīga finanšu nozares drošībai, integritātei un stabilitātei, finanšu sistēmas uzticamībai un godīgai konkurencei vienotajā tirgū⁽⁴⁶⁾. Kā uzsvēris Starptautiskais Valūtas fonds, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija var atturēt ārvalstu ieguldījumus, kropļot starptautiskās kapitāla plūsmas un negatīvi ietekmēt valsts makroekonomiku, kā rezultātā samazinās labklājība un no produktīvākiem saimnieciskās darbības veidiem aizplūst resursi⁽⁴⁷⁾. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva paredz, ka dalībvalstīm ir jāuztur statistika par to sistēmu efektivitāti cīņā pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu⁽⁴⁸⁾. Sadarbībā ar dalībvalstīm, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, tika apkopoti dati par tiesvedības posmiem valstu režimos, ar ko novērš nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. 21. attēlā ir norādīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas noziegumiem saistītu lietu vidējais izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesās.

21. attēls. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās, 2014.–2018. gads (*) (pirmās instances tiesās/dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

(*) 2018. gada datu nav par šādām valstīm: **Beļģija, Igaunija, Kipra, Austrija, Polija, Portugāle, Spānija, Nīderlande:** aplēstais ilgums. **Latvija:** ņemot vērā lietu salīdzinoši mazo skaitu 2016. gadā, ir dažādi faktori, kas var ietekmēt tiesvedības ilgumu, piemēram, atsevišķas lietas izskatīšanas apturēšana objektīvu iemeslu dēļ. **Polija:** ilguma aprēķins par 2016. gadu veikts, pamatojoties uz nejauši izvēlētu lietu izlasi. **Zviedrija:** aprēķins 2017. gadā ir balstīts uz pabeigto lietu izlasi; dati par 2018. gadu ir provizoriski. **Itālija:** dati attiecas uz tiesām, kuras sniegušas atbildi un kurās izskatīts aptuveni 91 % lietu no visām lietām 2015. gadā un aptuveni 99 % lietu no visām lietām 2016. un 2017. gadā; dati attiecas gan uz lietas iztiesāšanām, gan pirmstiesas sēdēm.

⁴⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvas (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, 2. apsvērums.

⁴⁷ SVF [faktu lapa](https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism), 2018. gada 8. marts: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

⁴⁸ Direktīvas (ES) 2015/849 44. panta 1. punkts. Sk. arī pārskatīto 44. pantu Direktīvā (ES) 2018/843, kas stājās spēkā 2018. gada jūnijā un kas dalībvalstīm bija jāsteno vēlākais līdz 2020. gada janvārim.

3.1.4. Kopsavilkums par tiesu sistēmu efektivitāti

Efektīva tiesu sistēma tiek galā ar izskatāmo lietu apjomu un neizskatīto lietu uzkrāšanos un pieņem lēmumus bez nepamatotas kavēšanās. Tāpēc ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā izmantotie galvenie tiesu sistēmu efektivitātes uzraudzības rādītāji ir *tiesvedības ilgums* (lietas izskatīšanai vajadzīgais aplēstais vai vidējais laiks dienās), *lietu pabeigšanas koeficients* (pabeigto lietu skaita un ienākošo lietu skaita attiecība) un *nepabeigto lietu skaits* (to lietu skaits gada beigās, kuras vēl ir jāizskata).

Vispārīgie dati par efektivitāti

2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti efektivitātes dati par septiņu gadu laikposmu (2012.–2018. gadu). Šāds laikposms ir pietiekams, lai apzinātu konkrētas tendences un ņemtu vērā to, ka bieži paiet ilgs laiks, līdz kļūst redzams tiesu sistēmu reformu rezultāts.

Vērtējot pēc pieejamiem datiem kopš 2012. gada, civillietās, komerclietās un administratīvās lietās efektivitāte ir uzlabojusies vai saglabājusies stabila 11 dalībvalstīs, bet samazinājusies (kaut arī nedaudz) astoņās dalībvalstīs.

Pozitīvas norises var novērot lielākajā daļā dalībvalstu, kas Eiropas pusgadā tika atzītas par tādām, kuras saskaras ar īpašām grūtībām ⁽⁴⁹⁾.

- Kopš 2012. gada gandrīz visās minētajās dalībvalstīs **tiesvedības ilgums pirmās instances tiesās** plašajā “visu lietu” kategorijā (5. attēls) un strīdīgajās civillietās un komerclietās (6. attēls) ir samazinājies vai saglabājies stabils. Administratīvajās lietās (8. attēls) lielākajā daļā šo dalībvalstu tiesvedības ilgums kopš 2012. gada ir samazinājies vai saglabājies stabils. Kopumā 2018. gadā tikai dažās dalībvalstīs tiesvedības ilgums palielinājās.
- Rezultātu apkopojumā ir sniegti dati par **tiesvedības ilgumu visās tiesas instancēs** strīdīgās civillietās un komerclietās (7. attēls), kā arī administratīvajās lietās (9. attēls). Dati liecina, ka vairākās dalībvalstīs, kas apzinātas kā tādas, kuras saskaras ar grūtībām saistībā ar tiesvedības ilgumu pirmās instances tiesās, augstākas instances tiesas darbojas efektīvāk. Turpretī dažās citās dalībvalstīs, kas saskaras ar grūtībām, vidējais tiesvedības ilgums augstākas instances tiesās ir pat lielāks nekā pirmās instances tiesās.
- Plašajā “visu lietu” kategorijā un strīdīgo civillietu un komerclietu kategorijā (10. un 11. attēls) kopējais to dalībvalstu skaits, kurās **lietu pabeigšanas koeficients** ir lielāks par 100 %, kopš 2012. gada ir palielinājies. 2018. gadā gandrīz visas dalībvalstis, tostarp tās, kas saskārās ar grūtībām, ziņoja par augstu lietu pabeigšanas koeficientu (vairāk nekā 97 %), kas nozīmē, ka pārsvarā gadījumu tiesas spēj tikt galā ar ienākošajām lietām šajās kategorijās. Administratīvajās lietās (12. attēls) ir vērojamas lielākas lietu pabeigšanas koeficienta atšķirības gadu griezumā, un kopumā šis koeficients ir zemāks nekā citās lietu kategorijās, lai gan dažās dalībvalstīs ir bijuši uzlabojumi. Konkrēti — lielākā daļa dalībvalstu, kuras saskaras ar grūtībām, ziņo, ka kopš 2012. gada administratīvo lietu pabeigšanas koeficients ir uzlabojies.
- Kopš 2012. gada uzlabojumi turpinās gandrīz visās dalībvalstīs, kas saskārās ar vislielākajām grūtībām **uzkrāto neizskatīto lietu** pārvaldībā, neatkarīgi no lietu kategorijas. Būtiski uzlabojumi nepabeigto lietu skaita samazināšanā bieži ir novēroti gan attiecībā uz strīdīgajām civillietām un komerclietām (14. attēls), gan attiecībā uz administratīvajām lietām

⁴⁹ Horvātija, Itālija, Kipra, Ungārija, Malta, Portugāle un Slovākija, kas saņēma tām adresētus ieteikumus 2019. gada Eiropas pusgadā, un Beļģija, Bulgārija, Īrija, Grieķija, Spānija, Latvija, Polija, Rumānija un Slovēnija, attiecībā uz kurām attiecīgās grūtības atspoguļotas tām adresēto 2019. gada ieteikumu apsvērumos un ziņojumos par valstīm.

Rezultātu atšķirības septiņu analizēto gadu laikā var pamatot ar kontekstuāliem faktoriem (atšķirības par vairāk nekā 10 % attiecībā uz ienākošajām lietām nav nekas neierasts) vai sistēmiskām nepilnībām (elastības un atsaucības trūkums vai neatbilstības reformas procesā).

(15. attēls). Neraugoties uz šiem uzlabojumiem, joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm, kurās ir salīdzinoši maz nepabeigtu lietu, un dalībvalstīm, kurās ir liels nepabeigtu lietu skaits, un dažās dalībvalstīs, šķiet, veidojas neizskatīto lietu uzkrājumi.

Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Dati par vidējo tiesvedības ilgumu konkrētās ES tiesību jomās (16.–21. attēls) sniedz priekšstatu par tiesu sistēmu darbību šādos ar uzņēmējdarbību saistītos strīdos.

Dati par efektivitāti konkrētajās tiesību jomās ir apkopoti, pamatojoties uz šauri definētiem scenārijiem, un atbilstošo lietu skaits var šķist mazs. Tomēr, salīdzinot ar aprēķināto tiesvedības ilgumu, kas atspoguļots vispārīgajos datos par efektivitāti, šie skaitļi norāda faktisko vidējo izskatīšanas ilgumu visām atbilstošajām lietām attiecīgajās jomās konkrētajā gadā. Tāpēc ir vērts atzīmēt, ka vairākas dalībvalstis, kas nav saskārušās ar grūtībām, spriežot pēc vispārīgajiem datiem par efektivitāti, ziņo par ievērojami ilgāku lietu vidējo izskatīšanas ilgumu konkrētajās ES tiesību jomās. Tajā pašā laikā tiesvedības ilgums dažādās konkrētās jomās var ievērojami atšķirties arī vienā un tajā pašā dalībvalstī.

Skaitļi par konkrētām ES tiesību jomām liecina par turpmāk aprakstītajām tendencēm.

- Attiecībā uz **konkurences lietām** (16. attēls), lai gan kopējais lietu apjoms, kas jāizskata tiesām dalībvalstīs, nedaudz palielinājās, izskatīšanas tiesā ilgums samazinājās vai saglabājās stabils sešās dalībvalstīs, turpretī tas palielinājās piecās citās dalībvalstīs. 2018. gadā šī pozitīvā tendence turpinājās — tikai divas dalībvalstis ziņoja, ka vidējais ilgums pārsniedz 1000 dienas (salīdzinājumam — 2017. gadā par to ziņoja trīs dalībvalstīs).
- **Elektronisko sakaru** jomā (17. attēls) izskatāmo lietu apjoms tiesās turpināja palielināties, šādi izbeidzot iepriekšējos gados novēroto pozitīvo tendenci attiecībā uz tiesvedības ilguma samazināšanos. 2018. gadā lielākajā daļā dalībvalstu vidējais tiesvedības ilgums palielinājās salīdzinājumā gan ar 2017. gadu, gan ar 2013. gadu.
- **ES preču zīmju pārkāpumu lietās** (18. attēls) 2018. gadā vidējā tiesvedības ilguma tendences būtiski atšķīrās. Dažās dalībvalstīs tika novērots straujš tā pieaugums, turpretī citām izdevās sekmīgāk tikt galā ar izskatāmo lietu daudzumu un saīsināt lietu pabeigšanai nepieciešamo laiku.
- Iespējama apvienotā ietekme, ko rada izpildes ķēde, kura sastāv gan no administratīvās procedūras, gan no lietu izskatīšanas tiesā, ir atspoguļota patērētāju tiesību jomā (19. un 20. attēls). 2018. gadā septiņas dalībvalstis ziņoja, ka to patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm vidēji bija nepieciešami mazāk nekā trīs mēneši, lai pieņemtu lēmumu lietā, uz kuru attiecas ES patērētāju tiesības, savukārt deviņās dalībvalstīs tām bija nepieciešami vairāk nekā seši mēneši. Gadījumos, kad patērētāju tiesību aizsardzības iestāžu lēmumi tika apstrīdēti tiesā, 2018. gadā vairumā dalībvalstu administratīvo lēmumu izskatīšana tiesā vidēji ilga mazāk nekā gadu.
- Efektīva cīņa pret **noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju** ir būtiska finanšu sistēmas aizsardzībā, godīgas konkurences nodrošināšanā un negatīvu ekonomisko seku novēršanā. Problēmas saistībā ar tiesvedības ilgumu lietās, kas saistītas ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījumiem, var ietekmēt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas efektivitāti. 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegti atjaunināti dati par to tiesvedību ilgumu, kurās izskata noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījumus (21. attēls), un tie liecina, ka, lai gan aptuveni pusē dalībvalstu tiesvedība pirmās instances

tiesās ilgst vidēji līdz gadam, vairākās dalībvalstīs, kas saskaras ar grūtībām ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju saistītu nodarījumu kriminālvajāšanā, šāda tiesvedība ilgst vidēji aptuveni divus gadus⁽⁵⁰⁾.

3.2. Tiesu sistēmu kvalitāte

Nav vienota veida, kā novērtēt tiesu sistēmu kvalitāti. 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā turpina izvērtēt rādītājus, kas ir vispārēji pieņemti kā būtiski tiesiskuma kvalitātes uzlabošanai. Tāpat kā iepriekšējos gados tie ir sagrupēti četrās kategorijās:

- 1) tiesu iestāžu pieejamība iedzīvotājiem un uzņēmumiem;
- 2) atbilstoši finanšu resursi un cilvēkresursi;
- 3) novērtēšanas rīku ieviešana un
- 4) kvalitātes standartu izmantošana.

3.2.1. Pieejamība

Visā tiesu sistēmas ķēdē ir nepieciešama pieejamība, lai nodrošinātu iedzīvotājiem attiecīgās informācijas iegūšanu — par tiesu sistēmu, to, kā celt prasību un kādi ir ar to saistītie finanšu aspekti, par tiesvedības statusu līdz pat tās beigām —, lai nodrošinātu ātru piekļuvi spriedumam tiešsaistē.

– *Ar tiesu sistēmu saistītas informācijas sniegšana* –

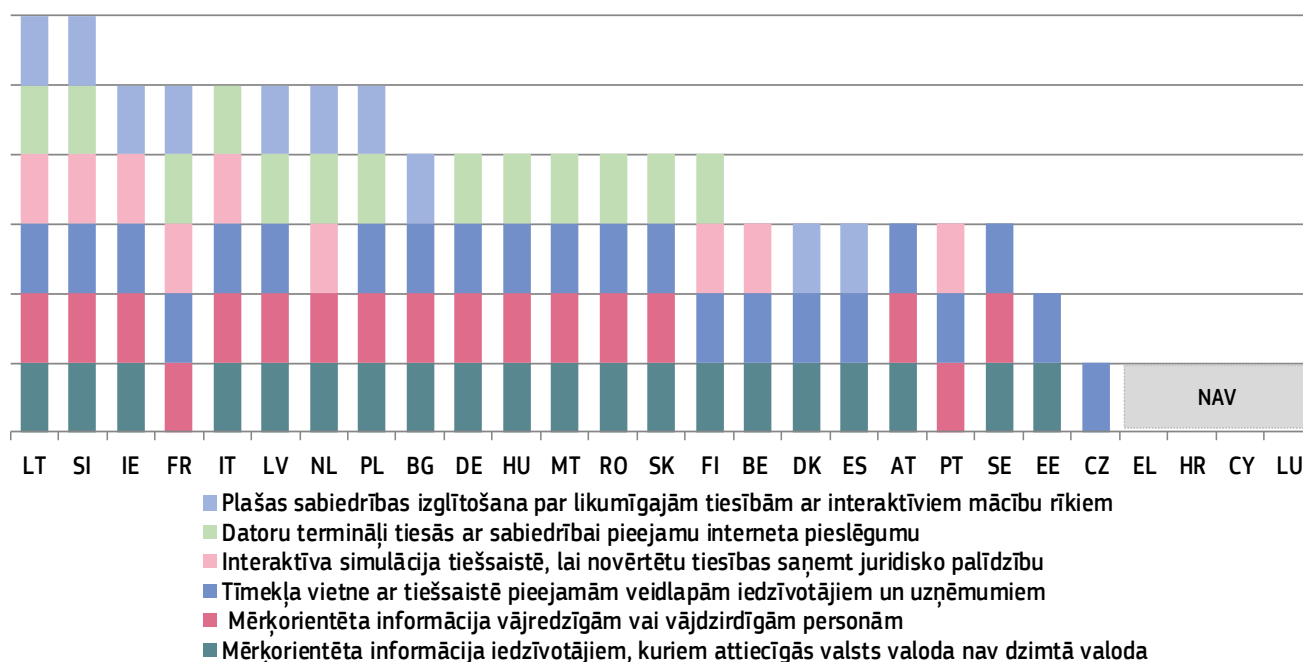
Lai tiesu sistēma būtu iedzīvotājiem ērta, ir jānodrošina, ka informācija par tiesu sistēmu ir ne tikai viegli pieejama, bet arī ir pielāgota konkrētām sabiedrības grupām, kurām citādi būtu grūtības piekļūt informācijai. 22. attēlā ir norādīta tiešsaistes informācijas par konkrētiem tiesu sistēmas aspektiem pieejamība konkrētām sabiedrības grupām.

22. attēls. Ar tiesu sistēmu saistītas informācijas pieejamība plašai sabiedrībai, 2019. gads
(* (avots: Eiropas Komisija⁽⁵¹⁾))

---

50 Ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra Direktīvu (ES) 2018/1673 par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām tiks likvidēti juridiskie šķēršļi, kas var kavēt kriminālprocesu, piemēram, tas, ka kriminālvajāšanu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju var sākt tikai tad, kad ir noslēgusies tiesvedība par pamatā esošo predikatīvo nodarījumu. Dalībvalstīm minētā direktīva jātransponē līdz 2020. gada 8. decembrim.

51 Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

(*) **Vācija:** katra federālā zeme atsevišķi, kā arī federālajā līmenī lemj, kādu informāciju sniegt tiešsaistē.

– Juridiskā palīdzība, tiesas nodevas un maksa par juridiskiem pakalpojumiem –

Svarīgs tiesu iestāžu pieejamības faktors ir tiesvedības izmaksas. Lielas tiesvedības izmaksas, ieskaitot tiesas nodevas (⁵²) un maksu par juridiskiem pakalpojumiem (⁵³), var apgrūtināt tiesu iestāžu pieejamību. Tiesvedības izmaksas civillietās un komercietās ES līmenī nav saskaņotas. Tās nosaka valstu tiesību akti, tādēļ tās dažādās dalībvalstīs savstarpēji atšķiras.

Piekluve juridiskajai palīdzībai ir pamattiesības, kas nostiprinātas Hartā (⁵⁴). Tā ļauj personām, kas citādi nespētu apmaksāt tiesvedības izmaksas vai veikt to priekšapmaksu, piekļūt tiesu iestādēm. Lielākā daļa dalībvalstu piešķir juridisko palīdzību, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja ienākumiem (⁵⁵).

23. attēlā ir attēlota pilnīgas vai daļējas juridiskās palīdzības pieejamība konkrētā patērētāju tiesību lietā, kurā ir iesniegta prasība par 6000 EUR. Tajā ir salīdzināts ienākuma sliekšnis juridiskās palīdzības sniegšanai, izteikts procentos no *Eurostat* noteiktā nabadzības riska sliekšņa

⁵² Ar tiesas nodevām saprot naudas summas, kas ir jāmaksā, lai ierosinātu ar krimināltiesībām nesaistītu tiesvedību tiesā.

⁵³ Maksa par juridiskiem pakalpojumiem ir atlīdzība par pakalpojumiem, ko juristi sniedz klientiem.

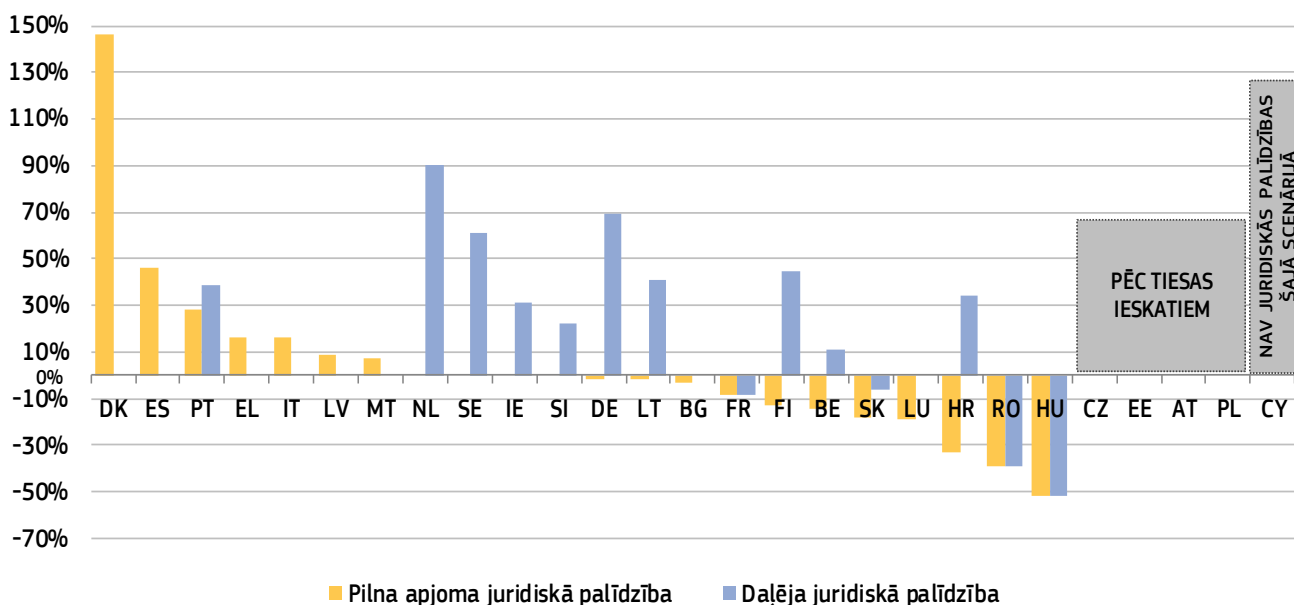
⁵⁴ ES Pamattiesību hartas 47. panta 3. punkts.

⁵⁵ Atbilstības sliekšņa noteikšanai dalībvalstīs izmanto dažādas metodes, piemēram, atšķirīgus atskaites periodus (mēneša/gada ienākumi). Aptuveni pusē dalībvalstu ir arī sliekšnis, kas saistīts ar pieteikuma iesniedzēja personīgo kapitālu. Šajā attēlā tas nav ņemts vērā. Beļģijā, Bulgārijā, Īrijā, Spānijā, Francijā, Horvātijā, Ungārijā, Latvijā, Lietuvā, Luksemburgā, Nīderlandē un Portugālē noteiktām personu grupām (piemēram, personām, kuras saņem noteiktus pabalstus) ir automātiski piešķirtas tiesības saņemt juridisko palīdzību civillietu/komercietu strīdu gadījumā. Citi kritēriji, ko dalībvalstīs var piemērot, piemēram, lietas būtība, šajā attēlā nav atspoguļoti. Lai gan tas nav tieši saistīts ar attēlu, vairākās dalībvalstīs (Austrijā, Čehijā, Vācijā, Dānijā, Igaunijā, Spānijā, Francijā, Itālijā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Slovēnijā) juridiskā palīdzība ir pieejama ne tikai fiziskām personām.

katrā dalībvalstī⁵⁶). Piemēram, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir 20 %, tas nozīmē, ka pieteikuma iesniedzējs, kura ienākumi ir par 20 % lielāki nekā Eurostat noteiktais nabadzības riska sliekšnis, joprojām būs tiesīgs saņemt juridisko palīdzību. Turpretī, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir zemāks par 0, tas nozīmē, ka persona, kuras ienākumi ir mazāki par nabadzības riska sliekšni, nevar saņemt juridisko palīdzību.

Dažās dalībvalstīs pastāv gan juridiskās palīdzības sistēma, kuras ietvaros ar tiesvedību saistītās izmaksas tiek segtas 100 % apmērā (juridiskā palīdzība pilnā apmērā), gan arī sistēma daļējai izmaksu segšanai (daļēja juridiskā palīdzība), kurā piemērojami atbilstības kritēriji atšķiras no pirmajā minētajā sistēmā piemērojamajiem. Citās dalībvalstīs pastāv vai nu tikai pilna apmēra, vai tikai daļējas juridiskās palīdzības sistēma.

23. attēls. Ienākumu sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā, 2019. gads (*) (atšķirība (procentos) no Eurostat nabadzības riska sliekšņa (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE⁵⁷))

(*) **Igaunija:** lēmums piešķirt juridisko palīdzību nav balstīts uz pieteikuma iesniedzēja finanšu resursu apmēru. **Īrija:** attiecībā uz daļēju juridisko palīdzību jāņem vērā arī pieteikuma iesniedzēja izmantojamie līdzekļi. **Latvija:** sliekšņi atšķiras pa pašvaldībām, tabulā ir norādīta augšējā robežvērtība.

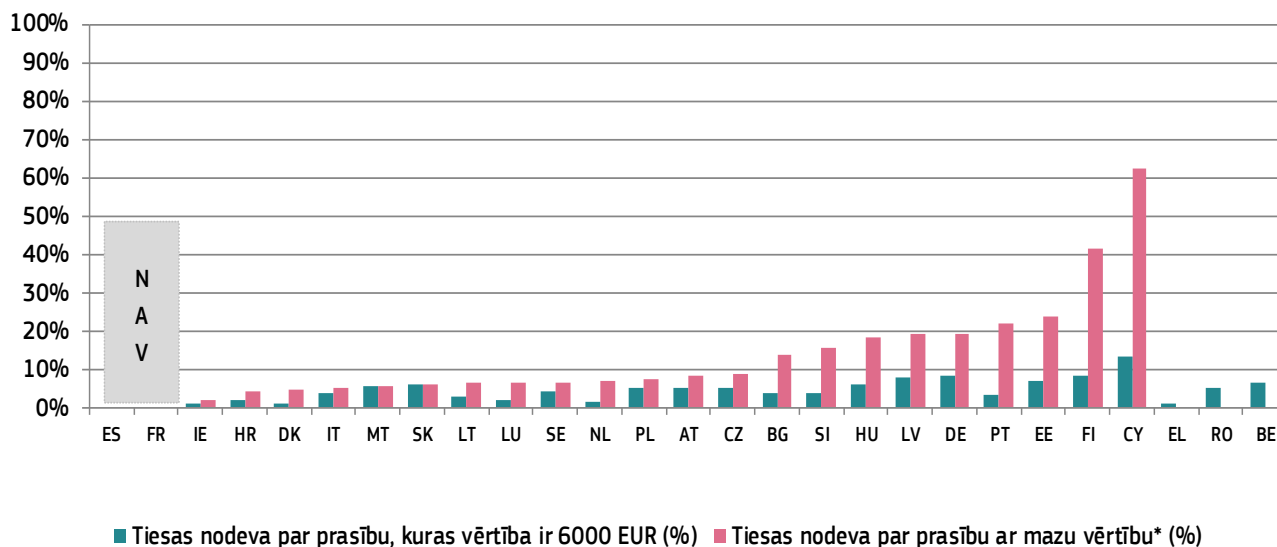
Lielākajā daļā dalībvalstu pusēm, uzsākot tiesvedību, ir jāmaksā tiesas nodeva. Juridiskās palīdzības saņēmēji bieži ir atbrīvoti no tiesas nodevas maksāšanas. Juridiskās palīdzības saņēmējus automātiski no tiesas nodevas maksāšanas neatbrīvo tikai Bulgārijā, Igaunijā, Īrijā, Nīderlandē, Polijā un Slovēnijā. Čehijā tiesa katrā individuālā gadījumā lemj par juridiskās palīdzības saņēmēja atbrīvošanu no tiesas nodevas maksāšanas. Šā rezultātu apkopojuma 24. attēlā ir salīdzināta tiesas nodevas likme divos scenārijos, kas izteikta kā procentuālā daļa no prasības vērtības. Piemēram, ja attēlā norādītā tiesas nodeva ir 10 % no prasības vērtības

⁵⁶ Lai apkopotu salīdzināmus datus, katras dalībvalsts attiecīgais Eurostat noteiktais nabadzības riska sliekšnis ir pārreķināts mēneša ienākumos. Nabadzības riska sliekšnis ir 60 % no valsts vidējā ekvivalentā izmantojamā mājsaimniecības ienākuma. Eiropas aptauja par ienākumiem un dzīves apstākļiem, Eurostat tabula ilc_li01, pieejama vietnē <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.

⁵⁷ Dati par 2019. gadu vākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā par šādu konkrētu scenāriju: patērētāja strīds ar uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības — 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī). Ņemot vērā, ka juridiskās palīdzības nosacījumi ir atkarīgi no pieteikuma iesniedzēja situācijas, tika izmantots šāds scenārijs: neprecējies 35 gadus vecs pieteikuma iesniedzējs, kurš strādā algotu darbu, kura apgādībā nav nevienas personas un kuram nav juridisko izdevumu apdrošināšanas, ir pastāvīgi ienākumi un īrēts dzīvoklis.

6000 EUR, patērētājam par tiesvedības sākšanu būs jāmaksā tiesas nodeva 600 EUR apmērā. Prasība ar mazu vērtību ir balstīta uz *Eurostat* nabadzības riska sliekšni katrai dalībvalstij.

24. attēls. Tiesas nodeva tiesvedības sākšanai konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā, 2019. gads(*) (tiesas nodevas apmērs, izteikts procentos no prasības vērtības) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE (⁵⁸))

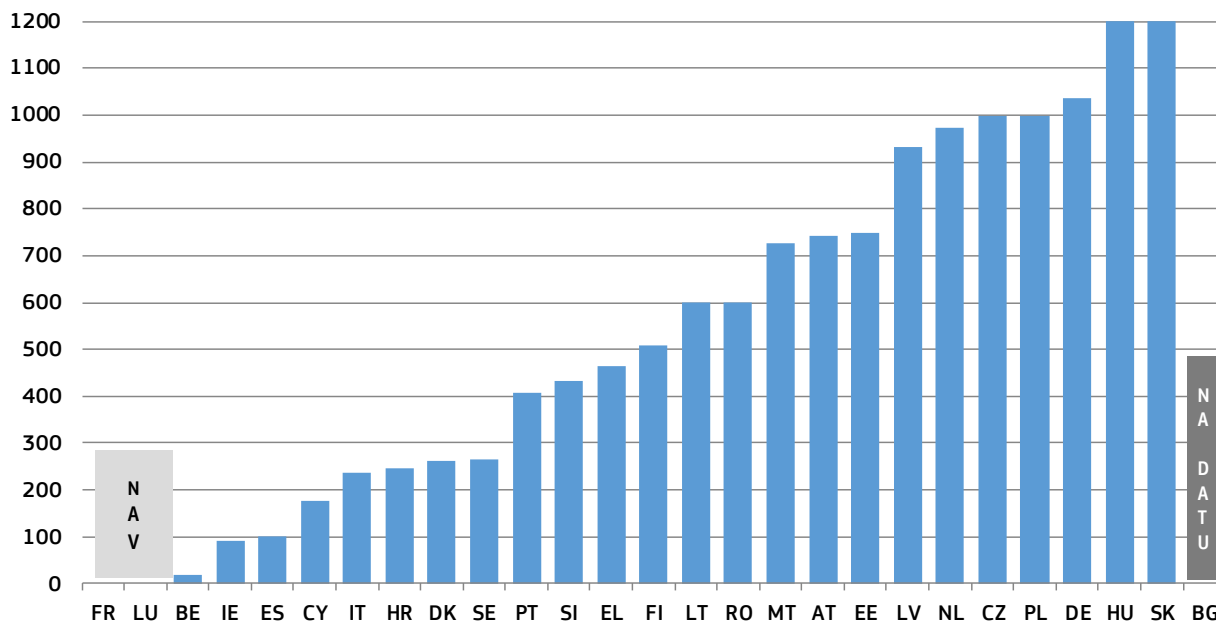

(*) “Prasība ar mazu vērtību” ir prasība, kas atbilst Eurostat nabadzības riska sliekšnim uz vienu personu katrā dalībvalstī, pārrēķinot mēneša ienākumos (piemēram, 2019. gadā šī vērtība bija no 164 EUR Rumānijā līdz 1804 EUR Luksemburgā). **Beļģija, Grieķija un Rumānija:** informācija par tiesas nodevām prasības ar mazu vērtību gadījumā netika iesniegta. **Luksemburga:** tiesvedības pusēm, ierosinot prasību kā prasītājiem, ir jāsamaksā nodeva tiesas izpildītājam, ja vien viņi nesaņem juridisko palīdzību. **Nīderlande:** tiesas nodevas, ja ienākumi ir mazāki par 2275 EUR mēnesī.

⁵⁸ Dati attiecas uz ienākumu sliekšni, kas bija spēkā 2019. gadā, un ir savākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā par šādu konkrētu scenāriju: patērētāja strīds ar uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības — 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī).

Ekonomikai ir ļoti svarīga efektīva līgumu izpilde. Faktisko tiesvedības izmaksu atgūšanas iespējamība stiprina kreditora, kurš vēlas panākt līguma izpildi, pozīcijas. Parasti kreditoram kā prasītājam ir pienākums maksāt tiesas nodevu par prasības iesniegšanu tiesā. Tiesas parasti uzdot atbildētājam kā zaudējušajai pusei pilnībā atlīdzināt tiesas nodevas, ko kā avansu ir iemaksājis prasītājs, kurš ir uzvarējis strīdā. 25. attēlā ir redzams tiesvedības ierosināšanai nepieciešamais tiesas nodevas apmērs konkrētā komerclietā (sk. 59. zemspītras piezīmi).

25. attēls. Tiesas nodeva par tiesvedības sākšanu konkrētā komerclietā, 2019. gads (*) (euro)
(avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE ⁵⁹)

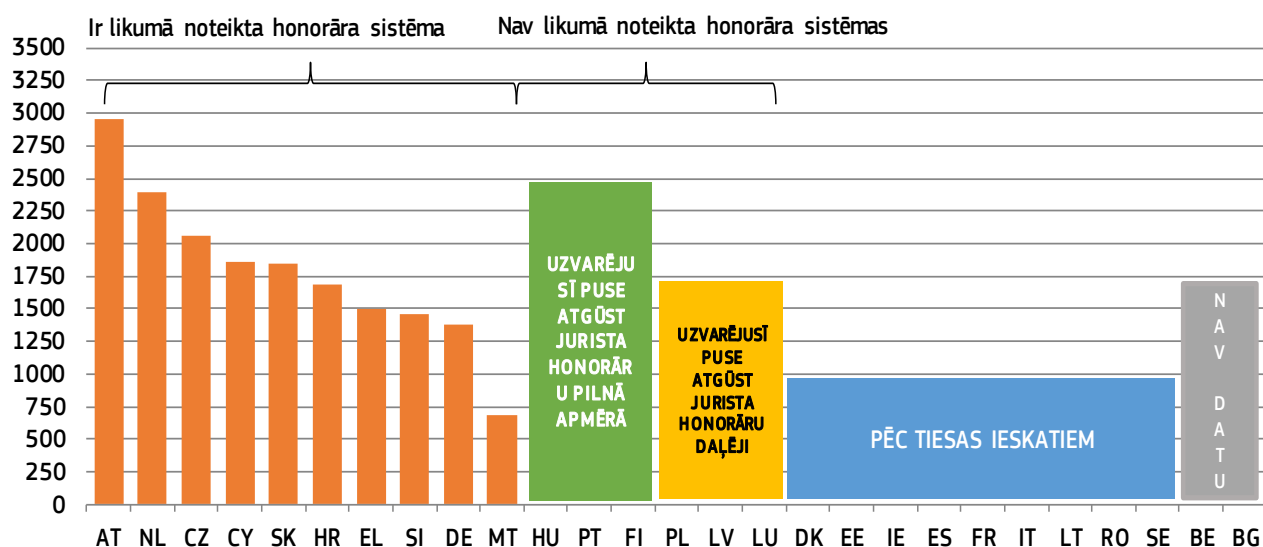

(*) *Spānijā, Portugālē un Rumānijā* par tiesas nodevu atgūšanu tiek lemts katrā lietā atsevišķi. *Grieķijā un Ungārijā* uzvarējusī puse nevar pilnībā atgūt tiesas nodevas.

Parasti kreditoram jāveic priekšapmaksu par sava jurista pakalpojumiem ne tikai visā tiesvedības stadijā, bet arī jau pirmstiesas stadijā. Attiecībā uz atlīdzināšanu lielākā daļa dalībvalstu piemēro noteikumu, saskaņā ar kuru pusei, kas zaudējusi tiesvedībā, ir jāsedz ne tikai savi, bet arī uzvarētāja juridiskie izdevumi. Šis izmaksu pārvirzīšanas noteikums attur no tādu prasību iesniegšanas, kurās iespēja uzvarēt ir maza, savukārt stimulē iesniegt prasības lietās, kurās iespēja uzvarēt ir augsta. 26. attēlā ir redzama summa, kas tiesai konkrētas komerclietas scenārijā būtu jāpiespiež par labu uzvarējušajam prasītājam (sk. 60. zemspītras piezīmi). Var izšķirt trīs galvenās sistēmas: 1) dalībvalstīs ar likumā noteiktas nodevas sistēmu maksas par juridiskiem pakalpojumiem atlīdzināšana ir atkarīga no likumā noteiktās nodevas par jurista konkrēti veikto darbu, kas dažādās dalībvalstīs būtiski atšķiras; 2) dalībvalstīs, kurās nav likumā noteiktas nodevas sistēmas, maksu par jurista pakalpojumiem atlīdzina pilnībā (Ungārija, Portugāle, Somija) vai daļēji (Polija, Latvija, Luksemburga); 3) vairākās dalībvalstīs par atlīdzināšanu katrā konkrētajā lietā lemj tiesa.

⁵⁹ Dati ir vākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā par šādu konkrētu scenāriju: strīds starp diviem uzņēmumiem pārrobežu komerclietā par līguma izpildi. Norādītā prasības summa ir 20 000 EUR. CCBE locekļi tika lūgti sniegt informāciju par tiesas nodevu, kas šajā scenārijā ir jāmaksā par prasības iesniegšanu.

26. attēls. Maksas par juridiskiem pakalpojumiem **atgūstamība tiesvedībā komercietā, 2019. gads (*)** (euro) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE (60))

■ Par juridiskajiem pakalpojumiem strīdīgā lietā samaksātā jurista honorāra apmērs, ko atgūst uzvarējusī puse

(*) Šajā attēlā maksā par juridiskajiem pakalpojumiem nav iekļautas kancelejas izmaksas un PVN, ja tas jāmaksā. Scenārijā paredzētā hipotētiskā maksa par juridiskajiem pakalpojumiem tiesvedības stadijā ir 1650 EUR. Pilnīga atgūšana sistēmās, kurās nav likumā noteiktas nodevas, nozīmē, ka ir iespējams atgūt šo summu (1650 EUR). Dalībvalstīs, kurās ir iespējama daļēja atgūšana (Polija, Latvija, Luksemburga), ir sarindotas pēc atgūstamās maksas par juridiskajiem pakalpojumiem apjoma (no augstākā uz zemāko; summas ir 1275–500 EUR). Šajā attēlā nav iekļauta informācija par maksas par juridiskajiem pakalpojumiem atgūstamību pirmstiesas stadijā, kas nav paredzēta visās dalībvalstīs. **Austrija:** scenārijs Austrijas atlīdzināšanas sistēmai nav piemērojams pilnībā. **Malta:** Maltā jurista stundas honorāra jēdziens nepastāv, atlīdzinājumu nosaka, balstoties uz prasības summu. **Itālija:** pastāv likumā noteikta nodeva (šajā scenārijā — 3235 EUR), taču tiesa var noteikt atlīdzinājumu noteikta diapazona ietvaros. **Lietuva:** tiesa pieņem lēmumu, ņemot vērā Tieslietu ministrijas norādījumus, — maksimālā summa šajā scenārijā būtu 3350 EUR.

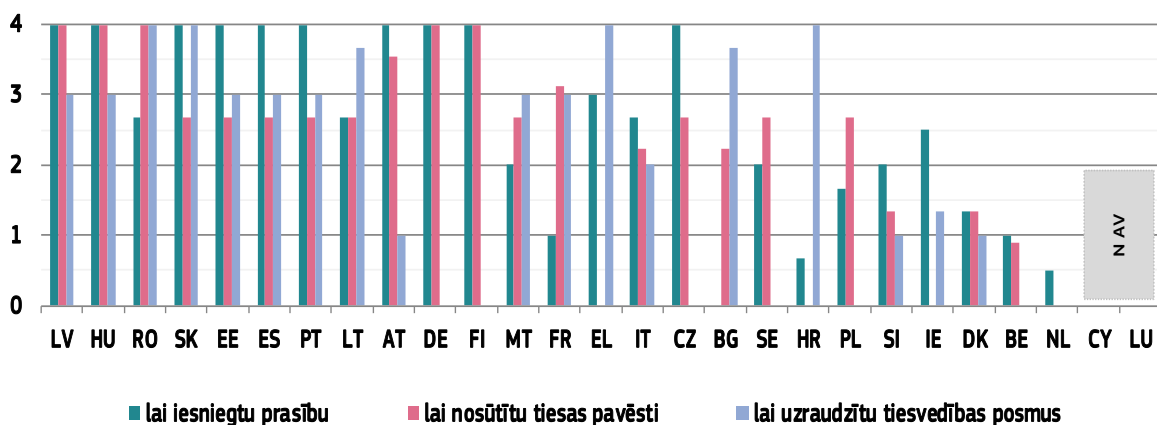
– Prasības iesniegšana un sekošana tai līdzī tiešsaistē –

Iespēja konkrētus tiesvedības posmus izpildīt, izmantojot elektroniskus līdzekļus, ir tiesu sistēmas kvalitātes būtiska daļa, jo prasību iesniegšana elektroniski, iespēja uzraudzīt un virzīt procesu tiešsaistē var uzlabot tiesu iestāžu pieejamību un mazināt kavējumus un izmaksas. IKT sistēmām tiesās arvien lielāka nozīme ir arī tiesu iestāžu pārrobežu sadarbībā, un tās atvieglo ES tiesību aktu īstenošanu, piemēram, maza apmēra prasību procedūrās.

60 Dati ir savākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā par tādu pašu hipotētisku scenāriju kā 25. attēlā (sk. 58. zemspītras piezīmi). Maksas par juridiskajiem pakalpojumiem aprēķināšanas vajadzībām tika izmantots šāds scenārijs: uzņēmums, kas vēlas panākt līguma izpildi, ir noslēdzis līgumu ar specializētu un pieredzējušu juristu, kas ir veicis šādas darbības: pirmstiesas stadijā: 3 darba stundas, izstrādāts viens dokuments, jurista honorārs stundā ir 150 EUR (kopā 450 EUR); tiesvedības stadijā: 11 darba stundas, izstrādāti trīs dokumenti, divas tiesas sēdes, neto jurista honorārs stundā ir 150 EUR (kopā 1650 EUR). CCBE locekļi tika lūgti sniegt informāciju par (a) likumā noteikto nodevu, kas paredzēta par pirmstiesas/tiesvedības stadijā veikto darbu, ja šāda nodeva ir, un (b) maksas par jurista pakalpojumiem summu, kuras atlīdzināšanu tiesa pamatoti varētu uzdot zaudētājai pusei.

27. attēls. Elektronisko līdzekļu pieejamība, 2018. gads (*) (0 = pieejami 0 % tiesu, 4 = pieejami 100 % tiesu ⁽⁶¹⁾) (avots: CEPEJ pētījums)

(*)

Jauna metodika, datus ar iepriekšējiem gadiem nevar salīdzināt. **Dānija un Rumānija:** lietas var iesniegt tiesā pa e-pastu.

– Spriedumu pieejamība –

Nodrošināta piekļuve spriedumiem tiešsaistē palielina tiesu sistēmu pārredzamību, palīdz iedzīvotājiem un uzņēmumiem saprast to tiesības un var veicināt judikatūras konsekvenci. Pasākumi tiesu nolēmumu publicēšanai tiešsaistē ir būtiski, lai varētu izveidot lietošanai ērtas meklēšanas funkcijas ⁽⁶²⁾, kas padara judikatūru pieejamāku praktizējošiem juristiem un sabiedrībai kopumā. Ērta piekļuve judikatūrai un viegla tās atkalizmantošana paver iespējas inovatīvām “juridisko tehnoloģiju” lietojumprogrammām, kas sniedz atbalstu jomas praktiķiem.

Lai tiesu lēmumus varētu publicēt tiešsaistē, ir nepieciešams rast līdzsvaru starp dažādām interesēm, ievērojot tiesiskā un politiskā regulējuma noteiktos ierobežojumus. Tiesu veiktajai personas datu apstrādei pilnā mērā piemērojama Vispārīgā datu aizsardzības regula ⁽⁶³⁾. Lemjot par to, kādus datus publiskot, ir jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp tiesībām uz personas datu aizsardzību un tiesībām uz tiesu nolēmumu publiskumu un tiesu sistēmas pārredzamību. Tas tā jo īpaši ir gadījumos, kad pastāv svarīgākas sabiedrības intereses, kas attaisno šo datu izpaušanu. Daudzās valstīs tiesību akti vai prakse paredz, ka tiesu nolēmumi pirms to publicēšanas ir sistemātiski vai pēc pieprasījuma jāanonimizē vai jāpseidonimizē ⁽⁶⁴⁾. Tiesu iestāžu radītajiem datiem piemēro arī Eiropas tiesību aktus par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu ⁽⁶⁵⁾.

⁶¹ Dati attiecas uz 2018. gadu. Aprīkojuma rādītājs no 100 % (ierīce pilnībā izmantota) līdz 0 % (ierīces nav) norāda uz diagrammā ietvertās ierīces funkcionālo klātesamību tiesās, izmantojot šādu vērtējuma skalu: (100 % = 4 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1,33 punkti par specifisku lietu; 50–99 % = 3 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1 punkts par specifisku lietu; 10–49 % = 2 punkti, ja piemērojama visās lietās / 0,66 punkti par specifisku lietu; 1–9 % = 1 punkts, ja piemērojama visās lietās / 0,33 punkti par specifisku lietu. “Specifiska lieta” attiecas uz izskatāmās lietas veidu (civillieta/komerclieta, krimināllieta, administratīvā vai cita lieta).

⁶² Sk. *Rokasgrāmatu augstāko tiesu administrēšanā*, kas sagatavota projekta “Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants” ietvaros, 29. lpp.

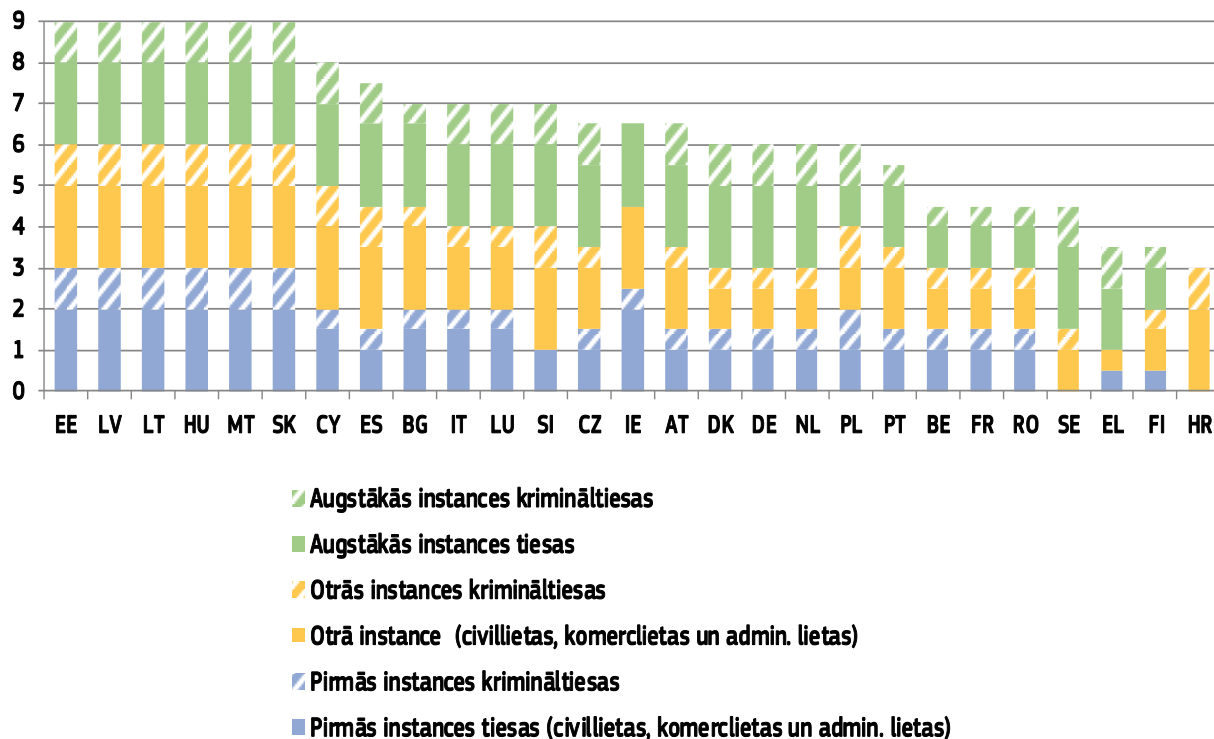
Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.).

⁶⁴ Anonimizāciju vai pseidonimizāciju efektīvāk var veikt ar algoritma palīdzību. Tomēr ir nepieciešama cilvēka veikta pārraudzība, jo algoritmi nesaprot kontekstu.

⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/98/EK (2003. gada 17. novembris) par valsts sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 345, 31.12.2003., 90. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes

Tiesu nolēmumu pieejamība mašīnlasāmā formātā ⁽⁶⁶⁾ veicina algoritmiem draudzīgas tiesu sistēmas rašanos ⁽⁶⁷⁾.

28. attēls. Publicēto spriedumu pieejamība plašai sabiedrībai tiešsaistē, 2019. gads (*) (civillietas/komerclietas, administratīvās lietas un krimināllietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁶⁸⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 9 punkti. Civillietām/komerclietām un administratīvajām lietām un krimināllietām attiecīgi piešķirts 1 punkts par katru instanci, ja ir pieejami visi spriedumi, un 0,5 punkti, ja pieejami daži spriedumi. Ja dalībvalstī ir tikai divas tiesu instances, punkti piešķirti par trim tiesas instancēm, atspoguļojot neesošajai instancei atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir šīs divas tiesību jomas (civiltiesības/komerctiesības un administratīvās tiesības), par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits. **Beļģija:** civillietās un krimināllietās katra tiesa pati lemj par tās spriedumu publicēšanu. **Bulgārija:** tiek publicēti visi Kasācijas tiesas nolēmumi, izņemot tos, kas satur klasificētu informāciju. **Vācija:** katra federālā zeme lemj par pirmās instances spriedumu pieejamību tiešsaistē. **Īrija:** krimināllietās lietu kopsavilkumus parasti neiekļauj rakstiskā spriedumā. **Kipra:** administratīvajās lietās un krimināllietās tiesneši izlemj, kurus spriedumus publicēt. **Luksemburga un Zviedrija:** tiesas regulāri nublicē spriedumus tiešsaistē (tikai vēsturiski un juridiski būtiskās lietās). **Austrija:** pirmās un otrās instances tiesneši izlemj, kurus spriedumus publicēt. **Nīderlande:** par publicēšanu tiesas lemj saskaņā ar publicētiem kritērijiem. **Polija:** administratīvajās lietās par publicēšanu lemj attiecīgās nodaļas vadītājs katrā tiesā. **Portugāle:** civillietās un krimināllietās par publicēšanu lemj tiesā izveidota komisija.

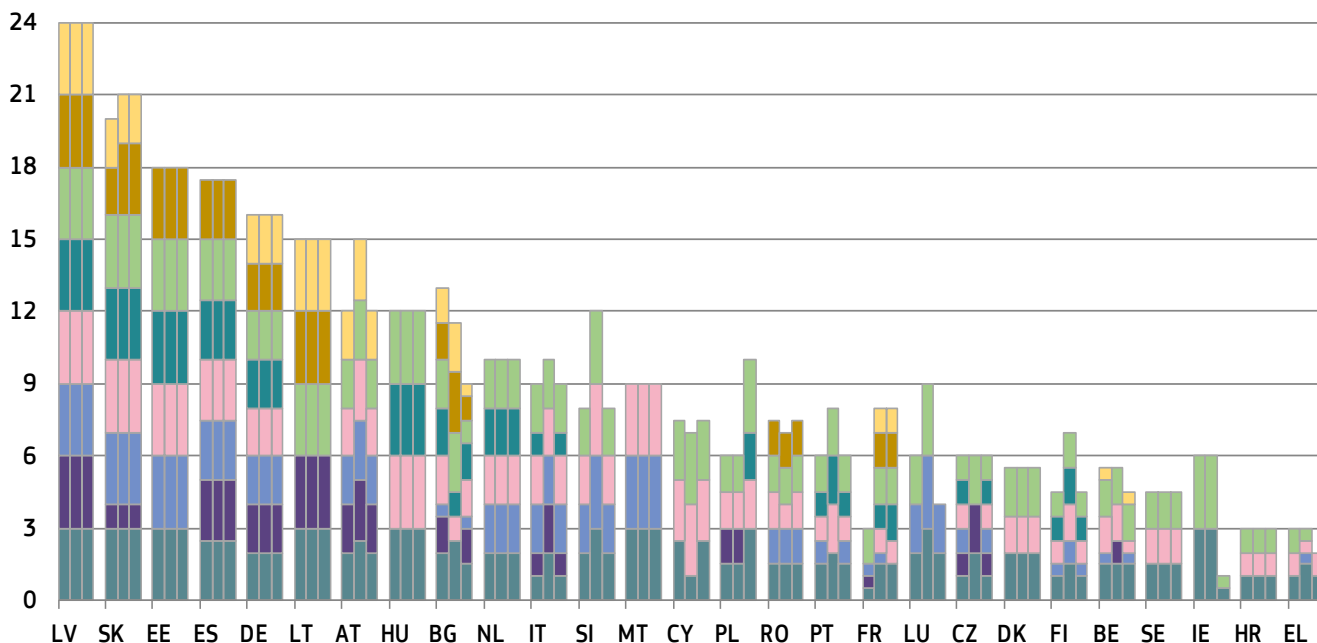
Direktīva (ES) 2019/1024 (2019. gada 20. jūnijs) par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu (OV L 172, 26.6.2019., 56. lpp.).

⁶⁶ Atbilstīgi standartiem (piemēram, *Akoma Ntoso*) veidotus spriedumus un ar tiem saistītos metadatus var bez maksas lejupielādēt kā datubāzi vai ar citiem automatizētiem līdzekļiem (piemēram, lietojumprogrammas saskarni).

⁶⁷ Sk. arī Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Datu stratēģija” (COM(2020) 66 final), Komisijas Balto grāmatu par mākslīgo intelektu. Eiropiska pieeja — izcilība un uzticēšanās (COM(2020) 65 final) un Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumus par labāko praksi saistībā ar Tiesas lēmumu publicēšanu tiešsaistē (OV C 362, 8.10.2018., 2. lpp.).

⁶⁸ Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

29. attēls. Mašīnlasāmu tiesu nolēmumu nodrošināšanas pasākumi, 2019. gads (*)
(civillietas/komerclietas, administratīvās lietas un krimināllietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁶⁹⁾)

Katrai dalībvalstij trīs stabiņi parāda ieviestos pasākumus

šādu veidu lietās (no kreisās uz labo):

1. civillietas/komerclietas;
2. administratīvās lietas;
3. krimināllietas.

- Spriedumi un tiem piesaistītie metadati ir bez maksas lejupielādējami datubāzes formā vai ar citām automatizētām metodēm
- Anonimizāciju/pseidonimizāciju veic ar algoritma palīdzību
- Ir ieviesti noteikumi par to, kā noteikt, vai tiešsaistē publicētos spriedumos ir atklāti personas dati
- Spriedumiem ir piesaistīta informācija (metadati) par citātiem un atsaucēm uz valsts un/vai ES tiesību aktiem vai judikatūru
- Spriedumiem ir piesaistīta informācija (metadati) par atslēgvārdiem, nolēmuma datumu utt.
- Spriedumiem piešķir Eiropas judikatūras identifikatoru (ECLI)
- Spriedumus veido atbilstīgi standartam, kas nodrošina to mašīnlasāmību
- Tīmekļa vietne ir publiski pieejama bez maksas

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 24 punkti par katru no lietu veidiem. Par katru no trijām instancēm (pirmo, otro, pēdējo) vienu punktu piešķir, ja ir aptverti visi tiesu nolēmumi. Ja konkrētā dalībvalstī ir aptverta tikai daļa tiesu nolēmumu, piešķir tikai puspunktu. Ja dalībvalstī ir tikai divas instances, punkti piešķirti par trīs instancēm, kā neesošo instanci atspoguļojot atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir administratīvās lietas un civillietas/komerclietas, par abām tiesību jomām piešķirts vienāds punktu skaits. **Spānija:** Tiesu ģenerālpadomes (CGPJ) datubāzi nav atļauts izmantot komerciāliem nolūkiem vai informācijas masveida lejupielādei. Šīs informācijas atkalizmantošana datubāzu papildināšanai vai komerciāliem nolūkiem notiek saskaņā ar procedūru un nosacījumiem, ko ar Tiesu dokumentu centra starpniecību ir noteikusi CGPJ. **Francija:** sabiedrībai bez maksas ir pieejami vienīgi Kasācijas tiesas publicētie spriedumi. Datubāzē "Jurica" publicētie apelācijas tiesu spriedumi ir pieejami, izmantojot privāto virtuālās justīcijas tīklu, kā arī regulējumu izdevniecībām. Spriedumiem, ko pirmās instances un augstās tiesas nosūta Kasācijas tiesai, nepiemēro anonimizāciju vai pseidonimizāciju. Ir paredzēta brīvpiekļuve tiesu spriedumiem, izņemot atkārtotus un sistemātiskus pieprasījumus. Tiesnešu un tiesu darbinieku personas datu izmantošana, lai

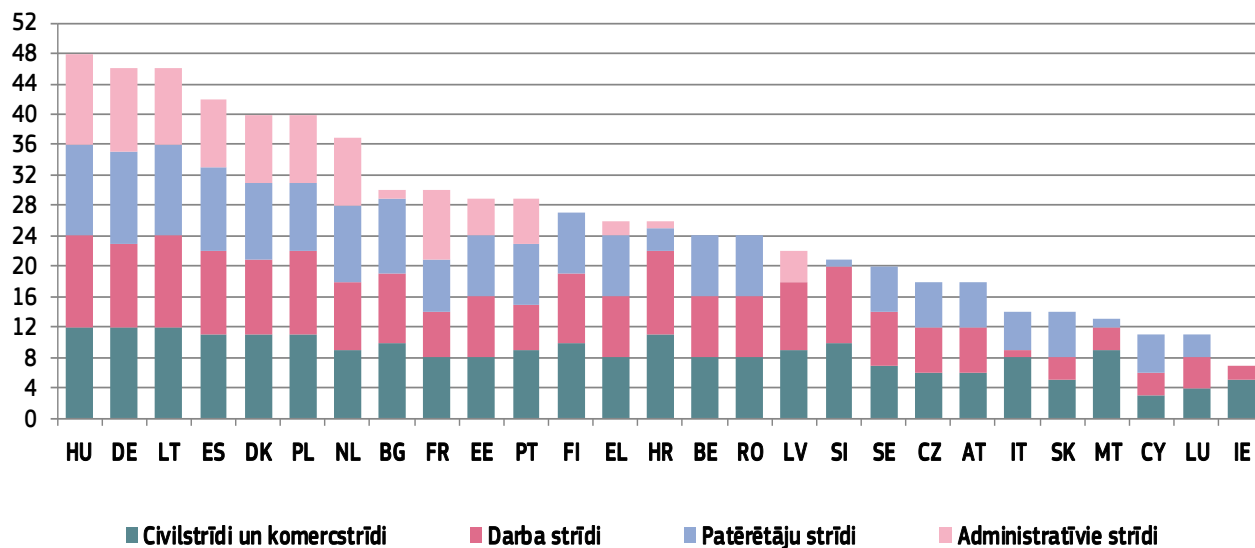
⁶⁹ Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

vērtētu, analizētu, salīdzinātu vai prognozētu viņu faktiskās vai iespējamās profesionālās darbības, ir sodāma. **Īrija:** Īrijas tiesību sistēmā nav paredzētas specializētas jurisdikcijas tiesas administratīvo lietu izskatīšanai. **Luksemburga:** administratīvajās lietās ir tikai divas tiesu instances.

– Strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamība –

30. attēlā ir atspoguļoti dalībvalstu centieni veicināt strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu brīvprātīgu izmantošanu, īstenojot īpašus stimulus, kas var atšķirties atkarībā no tiesību jomas⁽⁷⁰⁾.

30. attēls. SAI metožu izmantošanas veicināšana un stimulēšana, 2019. gads (*) (avots: Eiropas Komisija⁽⁷¹⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 52 punkti. Kopējo rādītāju pamatā ir šādi rādītāji: 1) tīmekļa vietne, kas sniedz informāciju par SAI; 2) publicitātes kampaņas plašsaziņas līdzekļos; 3) brošūras plašai sabiedrībai; 4) tiesas pēc pieprasījuma sniedz speciālas informācijas sesijas par SAI; 5) SAI/mediācijas koordinators tiesās; 6) SAI izmantošanas novērtējumu publicēšana; 7) SAI izmantošanas statistikas datu publicēšana; 8) juridiskā palīdzība ietver ar SAI saistītās izmaksas (pilnībā vai daļēji); 9) tiesas nodevu pilnīga vai daļēja atmaksa (iekļaujot arī zīmognodevas), ja SAI ir sekmīgs rezultāts, 10) SAI procedūrai nav nepieciešams advokāts; 11) tiesnesis var darboties kā mediators; 12) pušu panāktā vienošanās kļūst izpildāma tiesā; 13) elektronisku rīku izmantošana strīdu izšķiršanā ar SAI paņēmieniem. Par katru no šiem 13 rādītājiem tiek piešķirts 1 punkts katrā tiesību jomā. **Čehija:** dati par administratīviem strīdiem nav pieejami. **Dānija:** katrai tiesai ir vēstnieks, kurš atbild par mediācijas izmantošanas veicināšanu. Administratīvajām tiesām ir iespēja ieteikt pusēm izmantot mediāciju. **Īrija:** administratīvās lietas pieder pie civillietu un komercietu kategorijas. **Grieķija:** SAI pastāv publiskā iepirkuma procedūrā, kas norisinās administratīvajās apelācijas tiesās. **Spānija:** SAI ir obligāta lietās, kas saistītas ar darba tiesībām. **Lietuva:** Valsts tiesu administrācijas sekretārs koordinē mediācijas procesus tiesās. **Portugāle:** civillietu/komercietu strīdos tiesas nodevas tiek atmaksātas tikai miertiesnešu gadījumā. **Slovākija:** Slovākijas tiesiskā kārtība neatbalsta SAI izmantošanu administratīviem mērķiem. **Zviedrija:** tiesnešiem ir procesuāla rīcības brīvība attiecībā uz SAI. Tiesnesim ir obligāts uzdevums censties panākt izlīgumu, ja vien tas lietas specifikas dēļ nav nepiemēroti.

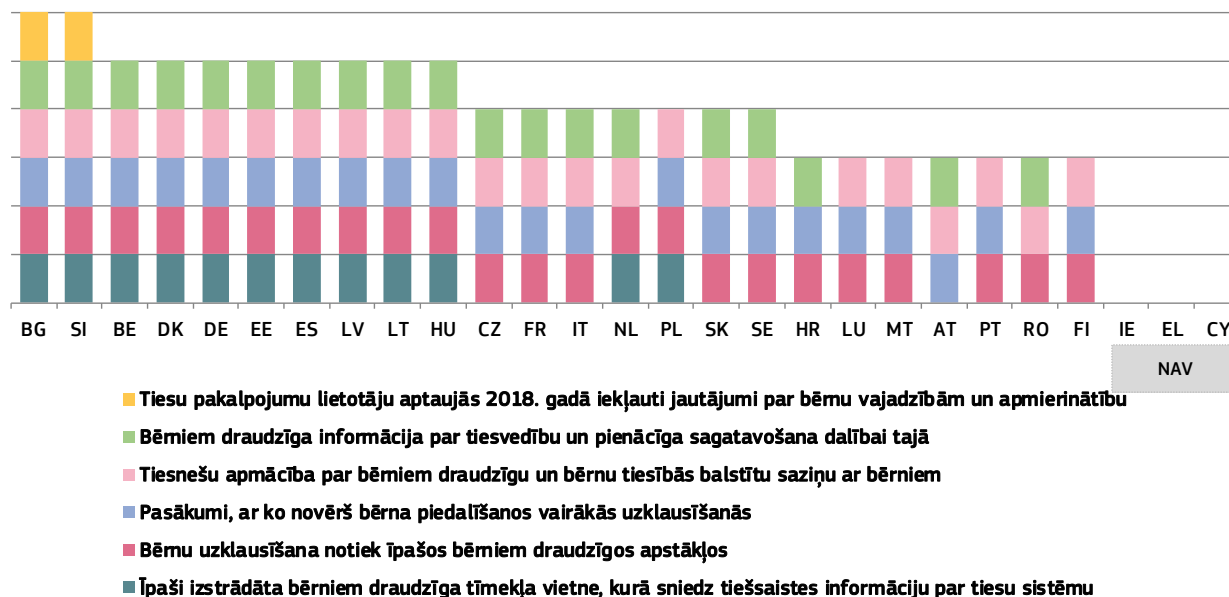
⁷⁰ SAI izmantošanas veicināšanas un sekmēšanas metodes neietver obligātas prasības izmantot SAI pirms došanās uz tiesu, jo šādas prasības raisa bažas par to atbilstību tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesas priekšā, kas nostiprinātas ES Pamattiesību hartā.

⁷¹ Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

– Bērniem draudzīga tiesu sistēma –

31. attēlā ir redzami dažādie pasākumi, kurus dalībvalstis ir ieviesušas, lai padarītu tiesu sistēmu pieejamāku bērniem un pielāgotāku to vajadzībām, piemēram, sniedzot bērniem draudzīgu informāciju par procesiem vai veicot pasākumus, lai novērstu, ka bērnam jāpiedalās vairākās uzklaušanās.

31. attēls. Bērniem draudzīga tiesu sistēma, 2019. gads (*) (avots: Eiropas Komisija (⁷²))

3.2.2. Resursi

Tiesu sistēmas labai darbībai ir nepieciešami pietiekami resursi, tostarp ieguldījumi fiziskajā un tehniskajā infrastruktūrā, un labi kvalificēts, apmācīts un pienācīgi atalgots visu kategoriju personāls. Tiesvedības un nolēmumu kvalitāti var apdraudēt atbilstošu telpu un aprīkojuma trūkums vai tāda personāla trūkums, kam ir vajadzīgā kvalifikācija, prasmes un piekļuve pastāvīgai apmācībai.

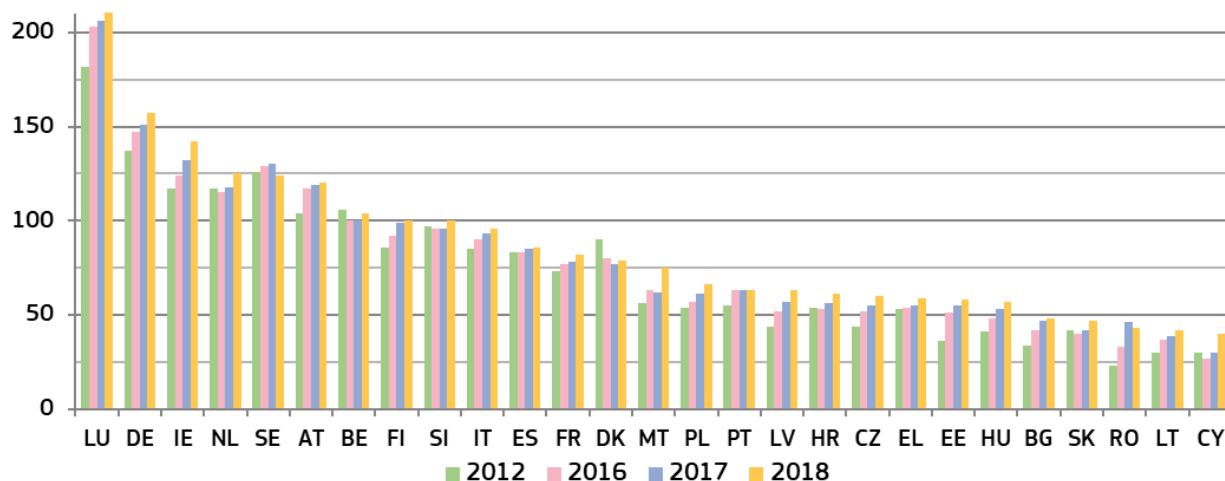
– Finanšu resursi –

Turpmākajos attēlos ir norādīti faktiskie valdības izdevumi par tiesu sistēmas darbības nodrošināšanu (izņemot cietumus), izteikti gan uz vienu iedzīvotāju (32. attēls), gan procentos no iekšzemes kopprodukta (IKP) (33. attēls), un, visbeidzot, ar tiesām saistīto izdevumu galvenās kategorijas (34. attēls) (⁷³).

⁷² Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

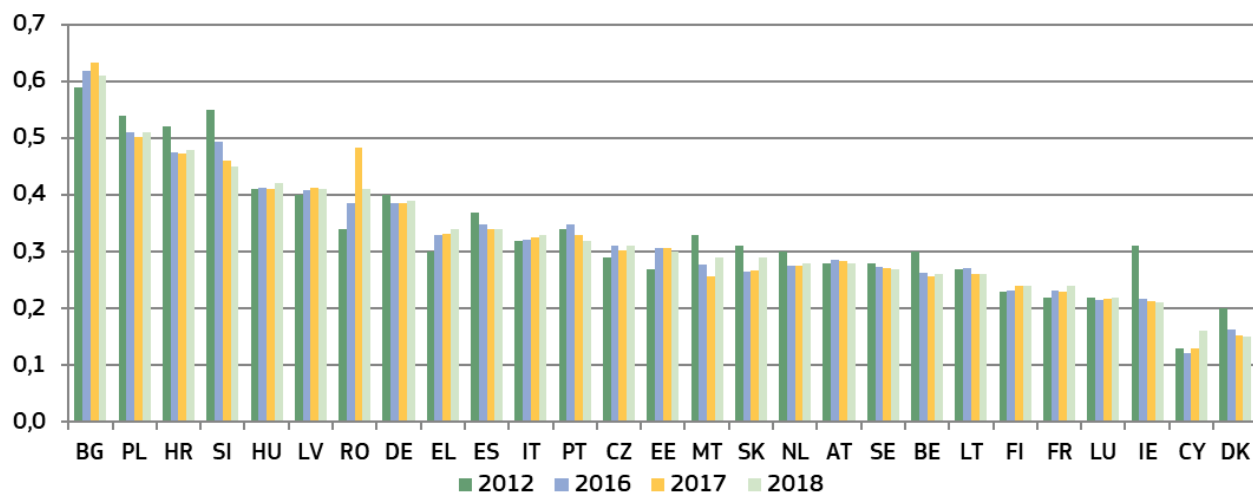
⁷³ Vispārējās valdības kopējie (faktiskie) izdevumi par administratīvo tiesu, civiltiesu, krimināltiesu un tiesu sistēmas pārvaldi, darbību vai atbalstīšanu, tostarp tiesu noteikto naudas sodu piedziņu un mierizlīgumu izpildi, probācijas sistēmu darbību un juridisko palīdzību — juridisko pārstāvību un konsultācijām, ko valsts vai citu pušu vārdā valsts sniedz naudas vai pakalpojumu veidā; izņemot cietumu pārvaldi (nacionālo kontu dati, valdības funkciju klasifikācija (COFOG), grupa 03.3), Eurostat tabula gov_10a_exp, pieejama vietnē <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

32. attēls. Vispārējās valdības kopējie izdevumi tiesām, 2012., 2016.–2018. gads (*) (EUR uz iedzīvotāju) (avots: Eurostat)

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2018. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2018. gada dati par *Spāniju, Franciju, Horvātiju, Portugāli un Slovākiju* ir provizoriski.

33. attēls. Vispārējās valdības kopējie izdevumi tiesām, 2012., 2016.–2018. gads (*) (procentos no IKP) (avots: Eurostat)

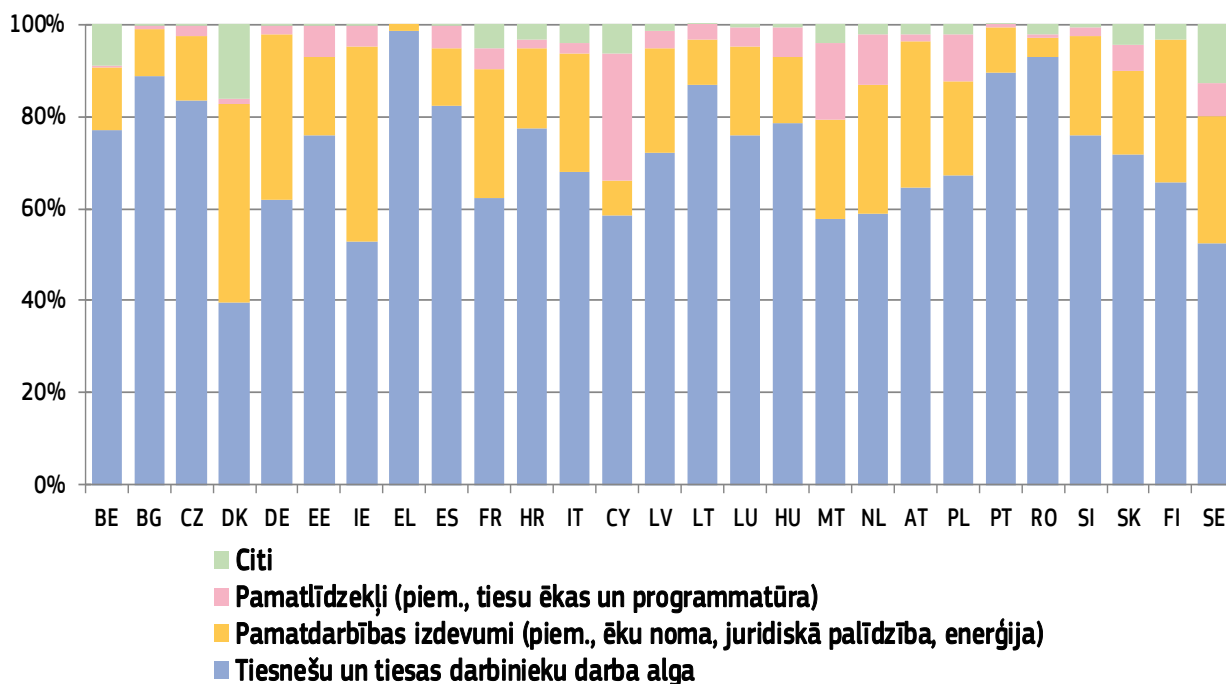

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2018. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2018. gada dati par *Spāniju, Franciju, Horvātiju, Portugāli un Slovākiju* ir provizoriski.

34. attēlā ir norādītas galvenās ekonomiskās kategorijas, kas veido valdības izdevumus par tiesām: 1) tiesnešu un tiesu darbinieku darba algas, tostarp sociālās iemaksas (“darbinieku atalgojums” (74)); 2) pamatdarbības izmaksas par precēm un pakalpojumiem, ko izmantojušas tiesas, piemēram, ēku noma, plašpatēriņa kancelejas preces, enerģija un juridiskā palīdzība (“starppatēriņš” (75)); 3) ieguldījumi pamatlīdzekļos, piemēram, tiesas ēkās un programmatūrā (“bruto pamatkapitāla veidošana” (76)); 4) citi izdevumi.

34. attēls. Vispārējās valdības kopējie izdevumi katras kategorijas tiesām (*) (2018. gadā, procentos no kopējiem izdevumiem) (avots: Eurostat)

(*) Dati par Spāniju, Franciju, Horvātiju un Slovākiju ir provizoriski, dati par Portugāli — aplēses.

– Cilvēkresursi –

Atbilstoši cilvēkresursi ir būtiski tiesu sistēmas kvalitātei. Daudzveidība tiesnešu aprindās, tai skaitā dzimumu līdzsvars, nodrošina papildu zināšanas, prasmes un pieredzi, kā arī atspoguļo reālo situāciju sabiedrībā.

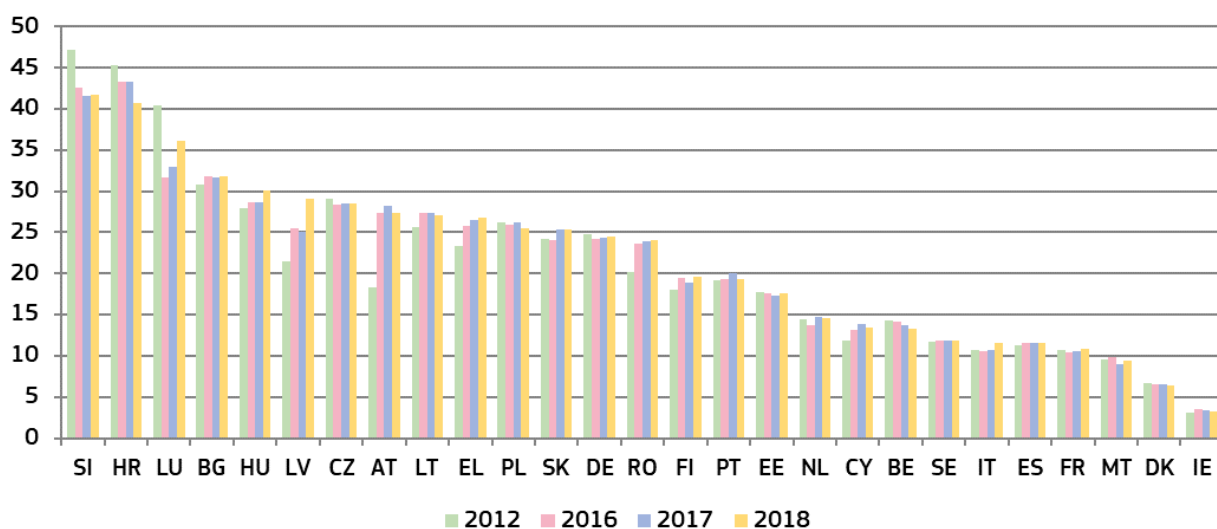
⁷⁴ Darbinieku atalgojumu veido darba alga, ko izmaksā naudā vai natūrā (D.11), un darbinieku faktiskās un nosacītās sociālās iemaksas (D.121 un D.122). Sk. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Compensation_of_employees.

⁷⁵ “Starppatēriņš” ir nacionālo kontu jēdziens, ar ko izsaka to preču un pakalpojumu vērtību, kuri patērēti kā izejmateriāls ražošanas procesā. Tas neietver [pamatlīdzekļus](#), kuru patēriņu reģistrē kā [pamatkapitālu](#). Preces un pakalpojumus var vai nu pārveidot, vai izlietot ražošanas procesā.

Sk. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Intermediate_consumption.

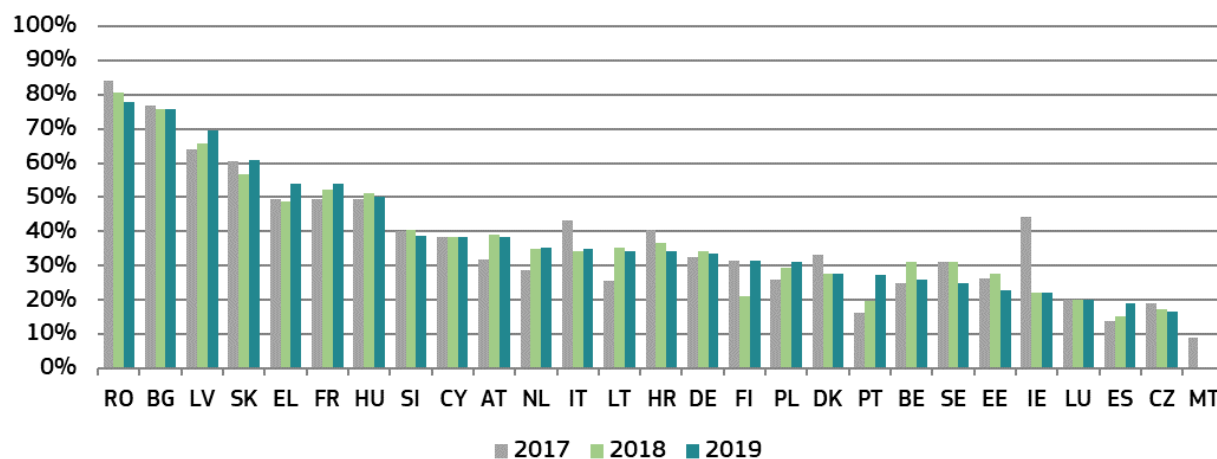
⁷⁶ Bruto pamatkapitāla veidošana (saīsināti “GFCF”) sastāv no rezidentražotāju ieguldījumiem (atskaitot atsavinājumus) pamatlīdzekļos noteiktā periodā. Tā ietver arī konkrētus pieskaitījumus neražoto aktīvu vērtībai, ko gūst ražotāji vai institucionālās vienības. “Pamatlīdzekļi” ir visi materiāli vai nemateriāli aktīvi, kuri rodas kā ražošanas procesu produkcija un kurus izmanto atkārtoti vai nepārtraukti ilgāk nekā gadu. Sk. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_\(GFCF\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_(GFCF)).

35. attēls. Tiesnešu skaits, 2012.–2018. gads (*) (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šajā kategorijā ietilpst tiesneši, kuri strādā pilnu slodzi. Tā neaptver tiesas sekretārus (Rechtspfleger), kuri ir dažās dalībvalstīs. **Austrija:** dati par administratīvajām tiesām pirmo reizi ieviesti par 2016. gada ciklu. **Grieķija:** profesionālu tiesnešu kopējais skaits gadu gaitā ietver dažādas kategorijas, kā norādīts iepriekš, kas daļēji izskaidro skaita svārstības. Kopš 2016. gada dati par profesionālo tiesnešu skaitu ietver visu rangu krimināltiesnešus un politiskos tiesnešus, kā arī administratīvos tiesnešus. **Itālija:** nav ņemtas vērā reģionālās revīzijas komisijas, vietējās nodokļu komisijas un kara tiesas. **Luksemburga:** skaitļi ir pārskatīti atbilstoši uzlabotai metodikai.

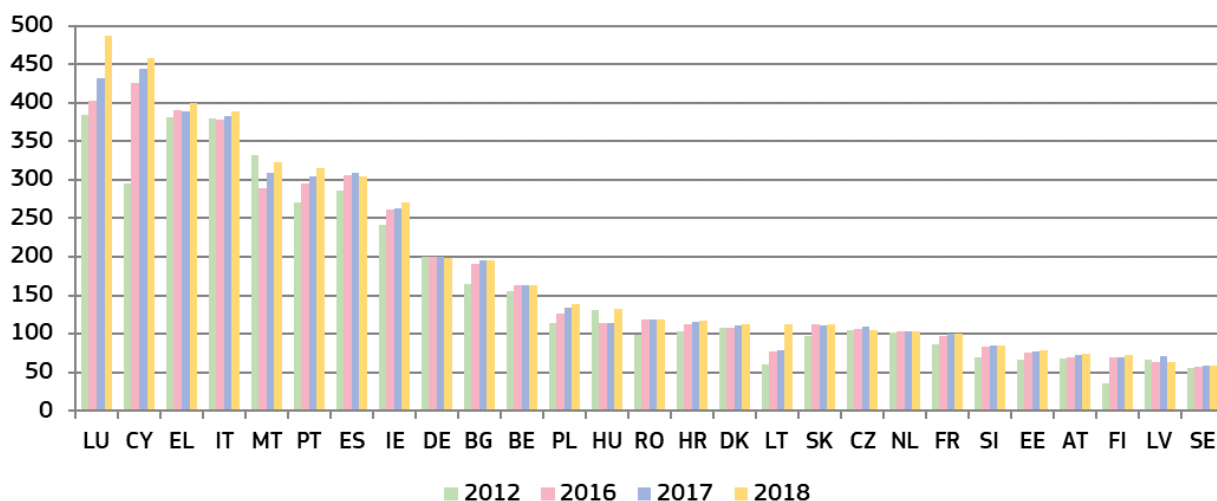
36. attēls. Profesionālu tiesnešu sieviešu īpatsvars augstākajās tiesās 2017.–2019. gadā (*) (avots: Eiropas Komisija ⁷⁷)

(*) sakārtojot pēc 2019. gada rādītājiem no augstākā uz zemāko.

⁷⁷ Dati par 2019. gadu. Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, dzimumu statistikas datubāze, pieejama vietnē http://eige.europa.eu/lt/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcert_wmid_natcert_supert.

37. attēls. Advokātu skaits, 2012.–2018. gads (*) (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: CEPEJ pētījums)

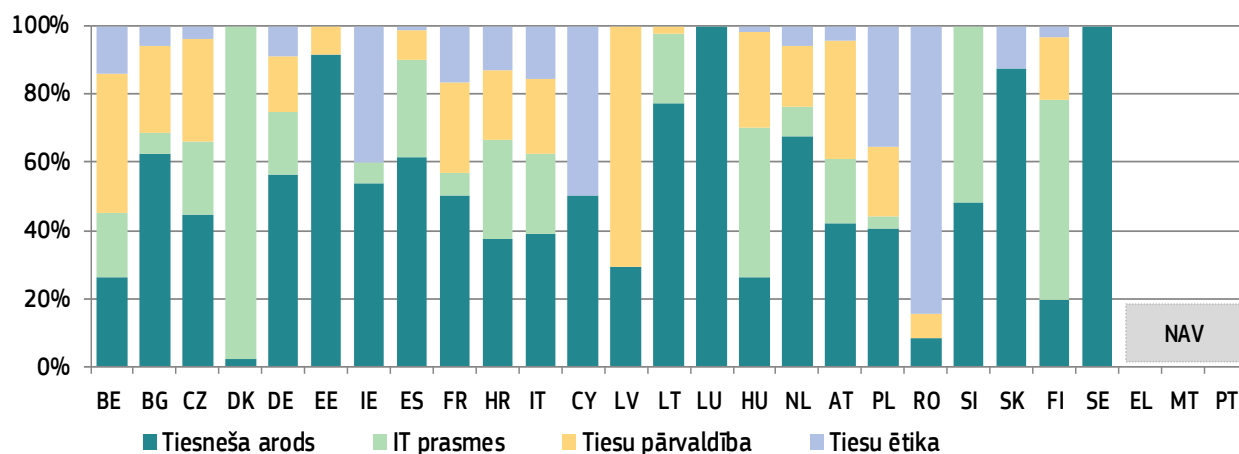

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai advokāts ir kvalificēta un pilnvarota persona, kurai saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības vērsties tiesā un darboties savu klientu interesēs, nodarboties ar jurista praksi, piedalīties tiesas sēdēs vai sniegt juridiskus padomus un pārstāvēt savus klientus juridiskos jautājumos (Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Nr. Rec (2000)21 par tiesībām brīvi strādāt advokāta profesijā). **Vācija:** Vācijā netiek nošķirtas dažādas juristu grupas, piemēram, juriskonsulti un advokāti. **Somija:** kopš 2015. gada norādītais advokātu skaits ietver gan privātajā, gan valsts sektorā strādājošo advokātu skaitu.

– Apmācība –

Tiesnešu apmācība ir svarīga tiesas nolēmumu, kā arī iedzīvotājiem sniegto tiesu pakalpojumu kvalitātei. Turpmāk sniegtie dati aptver tiesnešu apmācību plašā jomu klāstā, tostarp saziņā ar pusēm un presi un tiesnešu prasmju jomā.

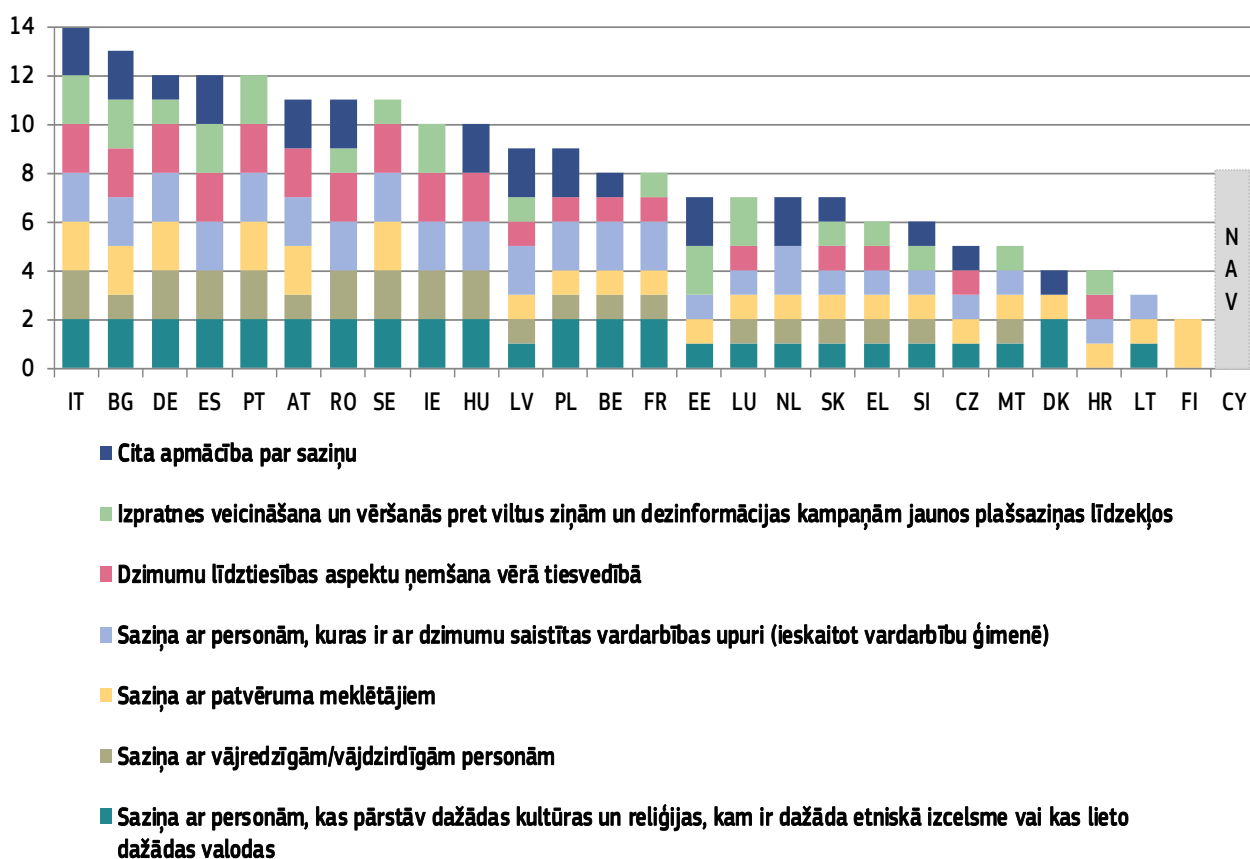
38. attēls. Pastāvīgās tiesnešu mācību aktivitātes procentos dažādos prasmju veidos, 2018. gads (*) (procentos no kopējā to tiesnešu skaita, kuri piedalās šāda veida mācībās) (avots: Eiropas Komisija⁽⁷⁸⁾)

(*) (*) 38. attēlā redzams to tiesnešu sadalījums, kuri piedalās pastāvīgās mācību aktivitātēs (t. i., tādās, kas norisinās pēc tiesnešu sākotnējās apmācības pirms kļūšanas par tiesnesi) katrā no četrām apzinātajām jomām, izsakot procentos no kopējā to tiesnešu skaita, kuri piedalās šāda veida mācībās. Nav ņemta vērā juridiskā apmācība. Tiesnešu apmācības iestādes **Grieķijā, Maltā un Portugālē** nenodrošināja īpašas mācības par izvēlētajām prasmēm. **Dānija:** ieskaitot tiesu darbiniekus. **Austrija:** ieskaitot prokurorus.

⁷⁸ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu un CEPEJ. “Tiesneša arods” ietver tādas aktivitātes kā tiesas sēžu vadīšana, nolēmumu formulēšana vai retorika.

39. attēls. Saziņas apmācības pieejamība tiesnešiem, 2019. gads (*) (avots: Eiropas Komisija (79))

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 14 punkti. Dalībvalstīm piešķirts 1 punkts, ja tās nodrošina sākotnējo apmācību, un 1 punkts, ja tās nodrošina pastāvīgo apmācību (maksimālais iespējamais rezultāts ir 2 punkti par katru apmācības veidu). **Dānija:** netiek piedāvāta apmācība par saziņu ar vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām, jo valsts piedāvā vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām atbalstu, tām atvēlot īpašus rīkus vai norīkojot asistentu tiesas zālē, piemēram, zīmju valodas tulku. Cita ar saziņu saistīta apmācība ir, piemēram: kursi, kuru mērķis ir uzlabot publiskās saziņas prasmes un saziņu ar medijiem (**Beļģija, Bulgārija, Igaunija, Latvija, Nīderlande, Polija, Rumānija, Slovākija**); iztaujāšanas prasmju kursi (**Vācija un Austrija**), personāla vadības kursi (**Beļģija, Spānija, Polija**) un vispārīgo prasmju apmācība nolūkā uzlabot tiesu nolēmumu skaidrību un izklāsta veidus (**Čehija, Dānija, Latvija, Ungārija, Polija, Slovākija**).

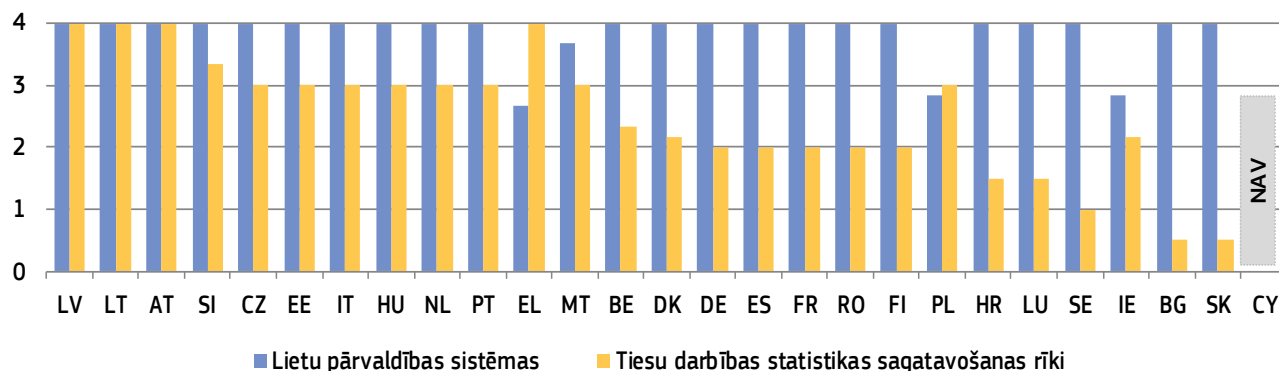
3.2.3. Novērtēšanas rīki

Tiesu darbību uzraudzība un novērtēšana palīdz atklāt trūkumus un vajadzības un tādējādi palīdz tiesu sistēmai paaugstināt tās kvalitāti. Regulāra novērtēšana var uzlabot tiesu sistēmas reaģētspēju uz esošajām un nākotnes problēmām. Ar atbilstošiem IKT rīkiem ir iespējams nodrošināt reāllaika lietu pārvaldības sistēmas, un tie var palīdzēt sniegt standartizētu tiesu statistiku valsts mērogā. Tos var izmantot arī neizskatīto lietu uzkrāšanās pārvaldībai un automatizētām agrīnās brīdināšanas sistēmām. Aptaujas ir būtiskas tiesu sistēmas darbības izvērtējumam no praktizējošo juristu un tiesu pakalpojumu lietotāju viedokļa. Priekšnosacījums tiesu sistēmu kvalitātes uzlabošanai ir atbilstīga turpmākā rīcība pēc aptauju konstatējumiem.

⁷⁹ Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

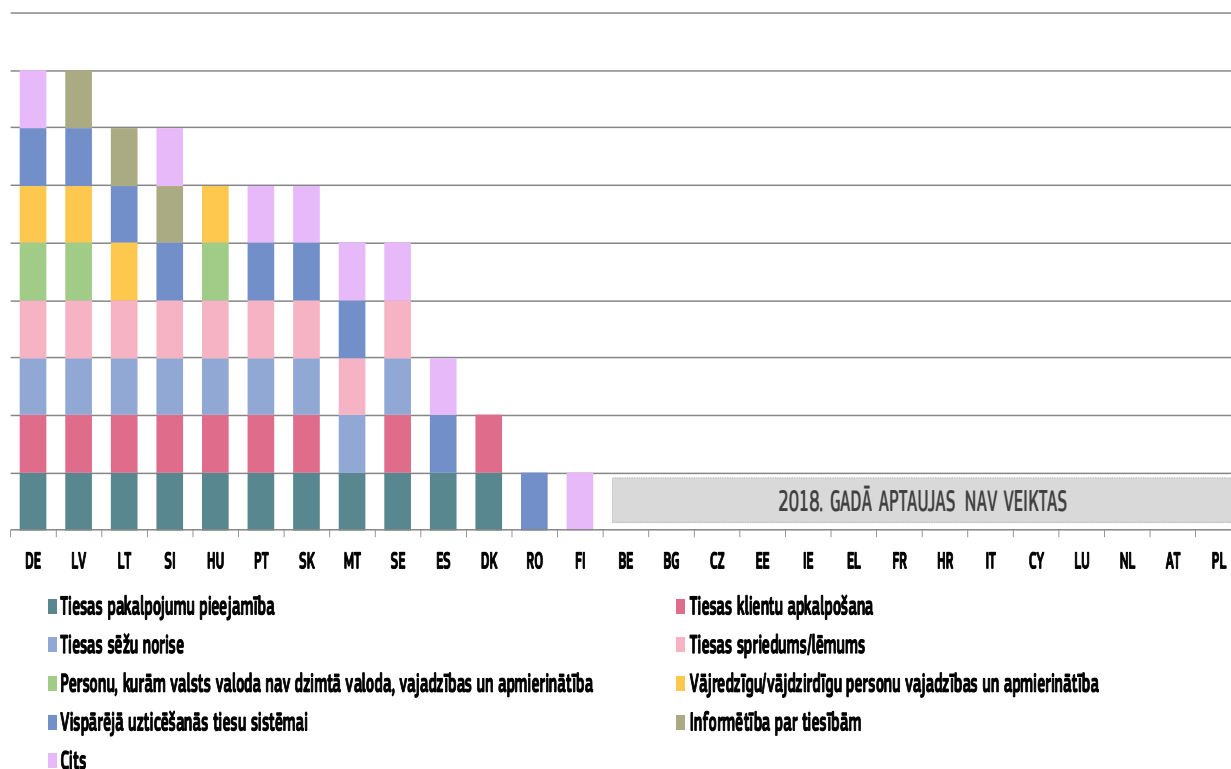
40. attēls. Lietu pārvaldībā un tiesu darbības statistikā izmantoto IKT pieejamība, 2018. gads (*)

(0 = pieejamas 0 % tiesu; 4 = pieejamas 100 % tiesu ⁽⁸⁰⁾) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Jauna metodika, datus ar iepriekšējiem gadiem nevar salīdzināt.

41. attēls. Tiesu pakalpojumu lietotāju vai praktizējošu juristu aptauju temati, 2018. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸¹⁾)

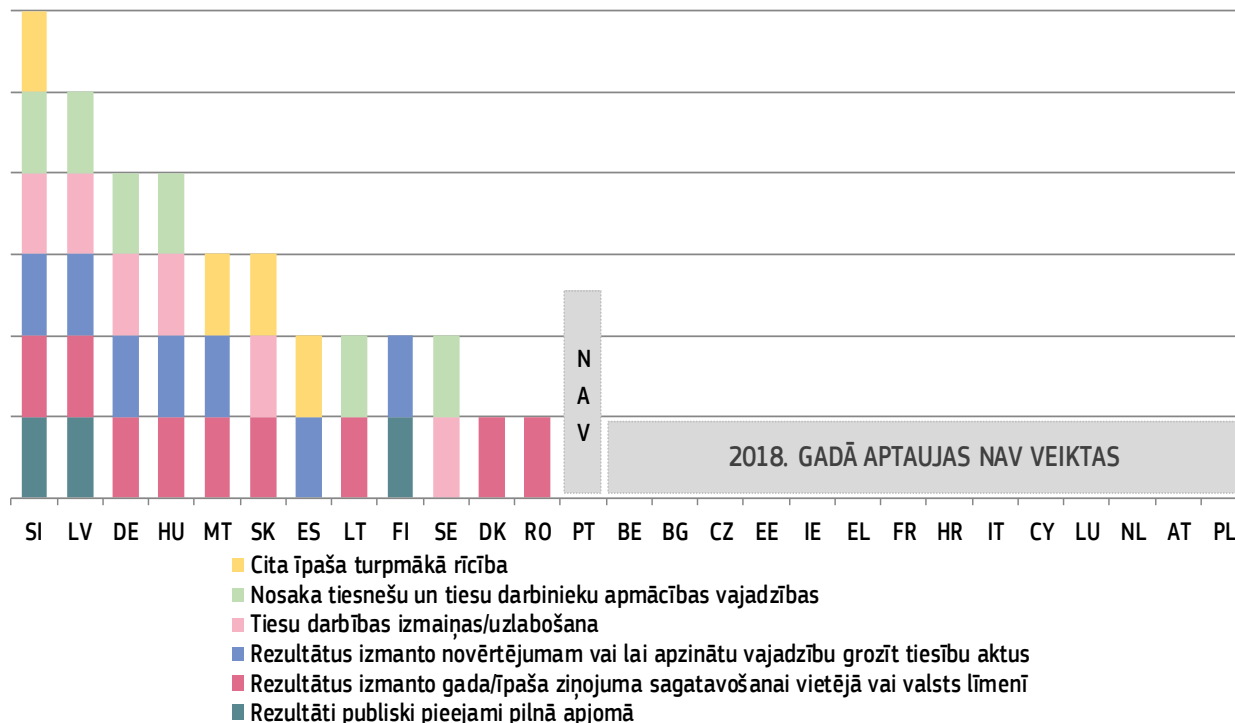
(*) Dalībvalstīm tika piešķirts 1 punkts par katru norādīto aptaujas tematu neatkarīgi no tā, vai aptauja veikta valsts, reģionālā vai tiesas līmenī. "Citi temati" ietver šādus: juristu aptaujas par konkrētu tiesu darbību (Spānija); informētība par IKT pasākumiem kā veidu, kā uzlabot pieejamību lietotājiem (Malta); tiesu resursi un

⁸⁰ Dati par 2018. gadu. Aprīkojuma rādītājs no 100 % (ierīce pilnībā izmantota) līdz 0 % (ierīces nav) norāda uz diagrammā ietvertās ierīces funkcionālo klātesamību tiesās, izmantojot šādu vērtējuma skalu: 100 % = 4 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1,33 punkti par specifisku lietu; 50–99 % = 3 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1 punkts par specifisku lietu; 10–49 % = 2 punkti, ja piemērojama visās lietās / 0,66 punkti par specifisku lietu; 1–9 % = 1 punkts, ja piemērojama visās lietās / 0,33 punkti par specifisku lietu. "Specifiska lieta" attiecas uz izskatāmās lietas veidu (civillieta/komerclieta, krimināllieta, administratīvā vai cita lieta).

⁸¹ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

materiālais stāvoklis (*Portugāle*); jautājumi saistībā ar procesuālā taisnīguma projektu (*Slovēnija*), iespējām uzlabot tiesu darbību (*Slovākija*); pienācīga soda koncepcija (*Somija*); praktizējošu juristu un tiesu pakalpojumu lietotāju apmierinātība ar tiesu sistēmas pakalpojumiem (*Zviedrija*). *Vācijā* tika veiktas vairākas atšķirīgas aptaujas federālo zemju līmenī.

42. attēls. Turpmākā rīcība pēc tiesu pakalpojumu lietotāju vai praktizējošu juristu aptaujām, 2018. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸²⁾)

(*) Dalībvalstīm piešķirts 1 punkts par katru turpmākās rīcības veidu. Kategorijā “cita īpaša turpmākā rīcība” bija ietverti šādi pasākumi: pārbaude (*Spānija*); izmantošana par orientieri iekšējās rīcībpolitikas izstrādē (*Malta*); vispārēju informatīvu rīku publicēšana (*Slovēnija*); tiesu pašnovērtējuma ziņojumi (*Slovākija*).

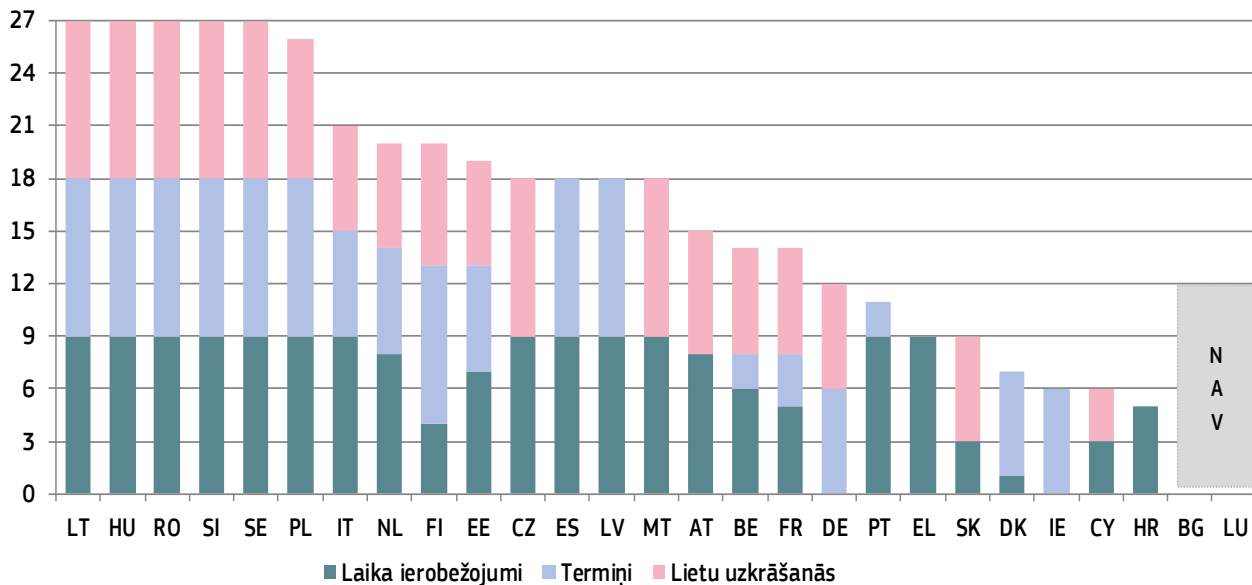
3.2.4. Standarti

Standarti var uzlabot tiesu sistēmu kvalitāti. Pēc iepriekšējā izdevumā veiktās standartu izpētes saistībā ar laiku un informācijas sniegšanu pusēm, 2020. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā pievēršas pārsvarā laika grafikiem, neizskatītu lietu uzkrāšanās jautājumiem un termiņiem kā pārvaldības rīkam tiesu iestādēs ⁽⁸³⁾. 43. attēlā ir sniegts pārskats par to, kuras dalībvalstis izmanto standartizētus pasākumus attiecībā uz laika ierobežojumiem, termiņiem un lietu uzkrāšanos, kā arī pirmoreiz ir ietverta informācija, kas iedalīta pa tiesību nozarēm un instancēm, kurās pastāv standarti. Laika ierobežojumi ir kvantitatīvi termiņi, piemēram, maksimālais dienu skaits no lietas reģistrēšanas līdz pirmajai tiesas sēdei. Lietu uzkrājumi ir lietas, kas vecākas par noteiktu laikposmu. Termiņi ir izmērāmie mērķi/prakse, piemēram, nosacījums, ka noteikta daļa lietu ir jāpabeidz noteiktā laika periodā.

⁸² Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

⁸³ ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā laika ierobežojumu un termiņu standarti ir augstāki par prasībām, kas izriet no tiesībām uz uzklauššanu saprātīgā termiņā, kā noteikts ES Pamattiesību hartas 47. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā.

43. attēls. Laika standarti, 2019. gads (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁴⁾)

(*) Dalībvalstīm tika piešķirts 1 punkts par katru instanci (pirmā, otrā, pēdējā) un par katru tiesību jomu (civillietas/komerclietas, administratīvās lietas, krimināllietas), ja ir ticis noteikts standarts. Maksimālais iespējamais rezultāts: 27 punkti. Ja dalībvalstī ir tikai divas tiesu instances, punkti piešķirti par trim tiesas instancēm, atspoguļojot neesošajai instancei atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir šīs divas tiesību jomas (civiltiesības/komerctiesības un administratīvās tiesības), par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits.

⁸⁴ Dati par 2019. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

3.2.5. Kopsavilkums par tiesu sistēmu kvalitāti

Viegla piekļuve, pietiekami resursi, efektīvi novērtēšanas instrumenti un atbilstoši standarti un prakse ir faktori, kas veicina tiesu sistēmu augstu kvalitāti. Iedzīvotāji un uzņēmumi no efektīvas tiesu sistēmas sagaida kvalitatīvus nolēmumus. 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverts salīdzinošs šo faktoru izvērtējums.

Pieejamība

Šajā izdevumā vēlreiz ir aplūkoti vairāki aspekti, kas veicina iedzīvotājiem lietošanā ērtu tiesu sistēmu.

- Gandrīz visas dalībvalstis nodrošina piekļuvi **noteiktai tiešsaistes informācijai** par savu tiesu sistēmu, tostarp nodrošinot centralizētu tīmekļa portālu, kurā ir pieejamas tiešsaistes veidlapas un interaktīvi izglītojoša informācija par likumīgajām tiesībām (22. attēls). Atšķiras informācijas saturs un tas, cik informācija ir piemērota cilvēku vajadzībām. Piemēram, tikai dažas dalībvalstis (9) ļauj iedzīvotājiem ar interaktīvas tiešsaistes simulācijas palīdzību uzzināt, vai tie var pretendēt uz juridisko palīdzību. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu ir pieejama informācija svešvalodās runājošām personām, kā arī mērķtiecīga informācija vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām.
- Tiesu iestāžu pieejamību, jo īpaši nabadzīgiem iedzīvotājiem, būtiski ietekmē **juridiskās palīdzības pieejamība un tiesas nodevu likme**. 23. attēlā ir redzams, ka dažās dalībvalstīs patērētāji, kuru ienākumi ir mazāki par *Eurostat* nabadzības riska sliekšni, nesaņem juridisko palīdzību. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, juridiskās palīdzības pieejamība ir saglabājusies nemainīga. Tajā pašā laikā gadu gaitā dažās dalībvalstīs juridiskā palīdzība ir kļuvusi mazāk pieejama. Tiesas nodevu likmes (24. attēls) kopš 2016. gada kopumā ir saglabājušās nemainīgas, lai gan tiesas nodevu slogs maza apmēra prasībām joprojām ir proporcionāli augstāks. Grūtības izmantot juridisko palīdzību apvienojumā ar augstajām tiesas nodevu likmēm dažās dalībvalstīs varētu atturēt nabadzīgos iedzīvotājus no vērsšanās tiesu iestādēs.
- 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā pirmoreiz ir iekļauta arī informācija par **tiesas nodevām un juridisko izmaksu atgūstamību komerclietā**. Tiesas nodevu apmērs tiesvedībā komerclietās (25. attēls) dalībvalstu starpā ievērojami atšķiras (no 0,1 % līdz 6 % no prasības summas), un tikai divās valstīs tiesas nodevu nav vispār. 26. attēlā pirmoreiz ir redzams, cik lielā mērā komerclietā uzvarējusi puse var atgūt juridiskās izmaksas. Gan starp dalībvalstīm ar likumā noteiktu nodevu sistēmu un valstīm bez tās, gan šo grupu iekšienē (jo īpaši starp labvēlīgākām un mazāk labvēlīgām likumā noteikto nodevu sistēmām) pastāv lielas atšķirības attiecībā uz tiesvedības stadijā radušās maksas par juridiskiem pakalpojumiem atgūstamību. Turklāt daudzās valstīs par juridisko izmaksu atgūstamību lemj tiesa. Sistēmas labvēlībai attiecībā uz maksas par juridiskiem pakalpojumiem atgūstamību var būt kā motivējoša, tā atturoša ietekme uz prasības iesniegšanas iespējamību, līdz ar to — uz kopējo piekļuvi tiesu iestādēm.
- **Elektronisko līdzekļu pieejamība** tiesvedības laikā veicina tiesu iestāžu pieejamību un mazina kavēšanos un izmaksas. 27. attēlā ir redzams, ka vairāk nekā pusē dalībvalstu prasību elektroniska iesniegšana joprojām nenotiek vai ir iespējama tikai ierobežotā apjomā, kas bija vērojams jau 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā. Jo īpaši lielas nepilnības ir novērojamas attiecībā uz iespēju sekot līdzi tiesvedības procesam tiešsaistē, kuru neviena dalībvalsts pilnībā nenodrošina visās tiesās un visās tiesību nozarēs.
- Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, **piekļuve tiešsaistē tiesas spriedumiem** (28. attēls) ir uzlabojusies, jo īpaši attiecībā uz augstākās instances tiesu spriedumu publicēšanu: 19 dalībvalstis publicē visus spriedumus civillietās un komerclietās, kā arī administratīvajās lietās, un tikpat daudz dalībvalstu publicē arī augstākās instances tiesu spriedumus krimināllietās. Šie pozitīvie rādītāji ir mudinājums visām dalībvalstīm turpināt uzlabojumu ieviešanu, jo augstākās instances tiesu nolēmumiem ir svarīga nozīme judikatūras konsekvences nodrošināšanā. Zemākajās tiesu instancēs dalībvalstu skaits, kuras publicē visus

spriedumus, joprojām ir būtiski zemāks gan attiecībā uz spriedumiem krimināllietās, gan civilīlētās/komerclietās un administratīvajās lietās. Šis rādītājs kopš 2017. gada ir saglabājis nemainīgs.

- 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir padziļinātāk vērtēti **dalībvalstīs veiktie pasākumi, kas varētu atvieglot mašīnlasāmu tiesu nolēmumu izstrādi** (29. attēls). Visās dalībvalstīs ir ieviesti vismaz daži pasākumi attiecībā uz civilīlētām un komerclietām, administratīvajām lietām un krimināllietām. Tomēr ir vērojamas būtiskas atšķirības dalībvalstu starpā. Šķiet, administratīvās tiesas ir vistālāk attīstījušas faktorus, kas ļauj veidot algoritmiem draudzīgu tiesu sistēmu. Tiesu sistēmas, kurās ir ieviesti pasākumi, kas ļauj modelēt spriedumus saskaņā ar standartiem, kuri nodrošina to mašīnlasāmību, domājams, nākotnē varētu sasniegt labākus rezultātus.
- Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, joprojām turpina palielināties to dalībvalstu skaits, kuras veicina **strīdu alternatīvas izšķiršanas (SAI) metožu** brīvprātīgu izmantošanu (30. attēls) privātos strīdos. Tas tiek galvenokārt panākts, ieviešot vairāk SAI izmantošanas stimulu dažādās tiesību jomās. Otro gadu pēc kārtas tiek ņemti vērā administratīvie strīdi, attiecībā uz kuriem ir vērojams neliels pieaugums, jo SAI šajā jomā tagad atļauj vairāk nekā puse dalībvalstu.
- 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā pirmoreiz ir sniegts konsolidēts pārskats par pasākumiem, ko dalībvalstis ir veikušas, lai nodrošinātu **bērniem draudzīgu tiesu sistēmu** (31. attēls). Gandrīz visas dalībvalstis nodrošina vismaz dažus pielāgojumus bērniem, īpaši bieži nosakot pasākumus bērniem draudzīgām uzklauššanām (tostarp videi) un novēršot bērna vairākkārtēju uzklauššanu. Tomēr mazāk nekā pusei dalībvalstu ir īpašas bērniem draudzīgas tīmekļa vietnes, kurās būtu sniegta informācija par tiesu sistēmu.

Resursi

Kvalitatīvām tiesu sistēmām dalībvalstīs ir vajadzīgs pietiekams finanšu resursu un cilvēkresursu līmenis, tostarp ieguldījumi fiziskajā un tehniskā infrastruktūrā, pienācīga sākotnējā un pastāvīgā apmācība, kā arī daudzveidīga tiesnešu aprindās, tai skaitā dzimumu līdzsvars. 2020. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina par turpmāk izklāstīto.

- **Finanšu resursu** ziņā dati liecina, ka kopumā 2018. gadā vispārējās valdības kopējie izdevumi par tiesām dalībvalstīs lielākoties joprojām saglabājās stabili, bet joprojām bija vērojamas būtiskas faktiskos summu atšķirības, izsakot gan EUR uz vienu iedzīvotāju, gan procentos no IKP (32. un 33. attēls). Gandrīz visas dalībvalstis 2018. gadā palielināja izdevumus uz vienu iedzīvotāju (tas ir pieaugums, salīdzinot ar 2017. gadu), un lielākā daļa arī palielināja izdevumus, izsakot tos procentos no IKP.
- Tāpat kā 2019. gadā, 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir attēlots arī **kopējo izdevumu sadalījums pa dažādām kategorijām**, izmantojot *Eurostat* datus. Kā redzams 34. attēlā, starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības izdevumu veidošanās ziņā. No vienas puses, tiesnešu un tiesas darbinieku darba algas (tostarp sociālās iemaksas) veido vislielāko izdevumu īpatsvaru lielākajā daļā dalībvalstu, tomēr ieguldījumi pamatlīdzekļos, piemēram, tiesu ēkās un programmatūrā, kopumā ir ļoti mazi, un dažās dalībvalstīs to vispār nav. No otras puses, pamatdarbības izdevumi (piemēram, ēku noma, juridiskā palīdzība un citas plašpatēriņa pozīcijas) dažās dalībvalstīs ir ievērojami lielāki nekā lielākajā daļā citu. Šis sadalījums gadu gaitā ir saglabājis samērā nemainīgs (34. attēls).
- Lielākajā daļā dalībvalstu joprojām mazāk nekā puse no **augstāko tiesu** tiesnešiem ir **sievietes** (36. attēls). Situācijas attīstība laikposmā no 2017. līdz 2019. gadam rāda, ka tendences dalībvalstu vidū atšķiras, taču lielākajā daļā dalībvalstu augstāko tiesu tiesnešu-sieviešu skaits kopš 2010. gada ir pieaudzis.
- Runājot par **tiesnešu apmācību** — lai arī gandrīz visas dalībvalstis nodrošina zināmu tiesnešu prasmju kvalifikācijas celšanu, mazāk ir to, kas piedāvā apmācību par IT prasmēm, tiesu

pārvaldību un tiesu ētiku, un šādās mācībās lielākajā daļā valstu piedalās neliela daļa tiesnešu (38. attēls). Attiecībā uz apmācību par saziņu ar pusēm, kas pieder neaizsargātām grupām, ir vērojami pastāvīgi uzlabojumi, ciktāl runa ir par vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām, ar dzimumu saistītas vardarbības upuriem un patvēruma meklētājiem (39. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, plašāk pieejamas ir kļuvušas arī informētības uzlabošanas mācības attiecībā uz dezinformāciju un rīcību ar to.

Novērtēšanas rīki

- Lai gan vairums dalībvalstu (ar dažiem izņēmumiem) ir pilnībā ieviesušas **IKT lietu pārvaldības sistēmas**, joprojām pastāv nepilnības, kas saistītas ar tiesu darbības statistikas apkopošanas rīkiem (40. attēls). Šīs sistēmas ir paredzētas dažādiem nolūkiem, tostarp statistikas izveidei, un tās ir konsekventi jāievieš visā tiesu sistēmā. Dažās dalībvalstīs ir agrīnās brīdināšanas sistēmas, kas ļauj konstatēt nepilnības un neatbilstības lietu apstrādes standartos, tādējādi ļaujot laikus rast risinājumus. Dažās dalībvalstīs nav iespējams nodrošināt datu apkopšanu valsts mērogā visās tiesību jomās.
- Ir atkārtoti samazinājusies tiesu pakalpojumu lietotāju un praktizējošu juristu **aptauju izmantošana** (41. attēls), pieaugot to dalībvalstu skaitam, kuras izvēlas neveikt nekādas aptaujas. Tomēr, šķiet, pastāv zināmas atšķirības starp aptaujas neveikušajām dalībvalstīm — dažos gadījumos aptaujas tiek rīkotas tikai ik pārgadus vai ik pēc dažiem gadiem. Pieejamība, klientu apkalpošana, tiesas sēdes un spriedumi, kā arī vispārējā uzticēšanās tiesu sistēmai joprojām atkārtojas aptauju tematos, bet tikai dažas dalībvalstis interesējās par to grupu apmierinātību, kurām ir īpašas vajadzības, un personu informētību par savām tiesībām. Gandrīz visas dalībvalstis, kas izmantoja aptaujas, arī nodrošināja turpmāko rīcību (42. attēls), lai gan šādas turpmākās rīcības apmērs joprojām bija ļoti atšķirīgs. Rezultāti parasti tika izmantoti gada vai īpašu pārskatu izstrādē, kā arī daudzās dalībvalstīs tie tika izmantoti izvērtējumos vai nepieciešamo tiesību aktu grozījumu identificēšanā.

Standarti

Standarti var paaugstināt tiesu sistēmu kvalitāti. Šajā ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā izdevumā turpinās tādu konkrētu standartu sīkāka izpēte, kuru mērķis ir uzlabot tiesvedības ilgumu, un šo standartu detalizēta aplūkošana, ņemot vērā instances un tiesību jomas, kurās šādi standarti pastāv.

- Gandrīz visas dalībvalstis izmanto laika standartus, lai arī tie ne vienmēr ir vienlīdz attīstīti visās instancēs un visās tiesību jomās. Standarti, ar kuriem nosaka laika ierobežojumus (piemēram, noteiktu laiku no lietas reģistrēšanas līdz pirmajai tiesas sēdei), turpina izplatīties, savukārt termiņu standarti (piemēram, nosacījums, ka noteikta daļa lietu ir jāpabeidz noteiktā laikā) un neizskatīto lietu uzkrāšanās pārvaldības standarti joprojām tiek izmantoti salīdzinoši mazāk (43. attēls). Tomēr dažas dalībvalstis, kas saskaras ar īpašām efektivitātes grūtībām, šādus standartus patlaban neizmanto vai izmanto tikai ierobežotā apjomā.

3.3. Neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība ir prasība, kas izriet no efektīvas tiesiskās aizsardzības principa, kurš minēts Līguma 19. pantā, un no ES Pamattiesību hartā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesas priekšā (47. pants) ⁽⁸⁵⁾. Šī prasība paredz (a) ārējo neatkarību, kas nozīmē, ka attiecīgā struktūra pilda savas funkcijas pilnībā autonomi un tā nav hierarhiski ierobežotās vai pakļautības attiecībās ne ar vienu subjektu, kā arī tā nesāņem rīkojumus vai norādījumus ne no viena subjekta, un tārad tā ir aizsargāta no ārējas iejaukšanās vai spiediena, kas varētu apdraudēt tās locekļu pieņemtā nolēmuma neatkarību, un (b) iekšējo neatkarību un objektivitāti, saglabājot vienādu distanci attiecībā pret strīda dalībniekiem un to attiecīgajām interesēm saistībā ar konkrētā strīda priekšmetu ⁽⁸⁶⁾. Tiesu neatkarība garantē, ka tiks aizsargātas visas tiesības, kuras indivīdiem izriet no ES tiesībām, un saglabātas dalībvalstu kopējās vērtības, kas izklāstītas LES 2. pantā, tostarp tiesiskums ⁽⁸⁷⁾. ES tiesiskās kārtības saglabāšana ir ļoti svarīga visiem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, kuru tiesības un brīvības tiek aizsargātas ES tiesībās.

Priekšstats par tiesu sistēmu neatkarību ir izaugsmi veicinošs faktors, jo uzskats, ka tiesu sistēma nav neatkarīga, var kavēt ieguldījumus. Papildus rādītājiem par priekšstatu attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību, kas gūts no dažādiem avotiem, 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti vairāki rādītāji par to, kā tiek organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību konkrētu veidu situācijās, kurās to neatkarība varētu būt apdraudēta. Ņemot vērā Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla (*ENCJ*), ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla (*NPSJC*) un Ekspertu grupas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā nodrošinātos ievaddatus, 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir atspoguļoti atjaunināti rādītāji, kas attiecas uz tiesiskajām garantijām pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās un tiesnešu iecelšanu tiesu iestāžu padomēs, kā arī divi jauni pārskati par disciplinārlietām attiecībā uz prokuroriem.

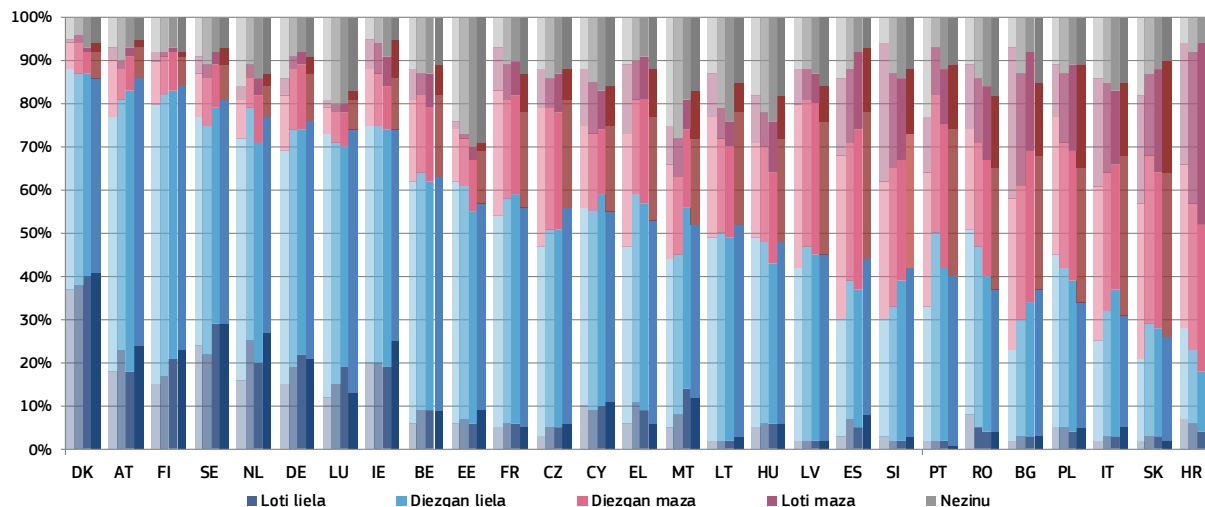
⁸⁵ Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=LV>.

⁸⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 19. novembra spriedums lietā *A. K. un citi* C 585/18, C 624/18 un C 625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121. un 122. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija* C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73. un 74. punkts; 2018. gada 27. februāra spriedums lietā *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* C-64/16, EU:C:2018:117, 44. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *Minister for Justice and Equality* C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 65. punkts.

⁸⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija* C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 44. punkts.

3.3.1. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību

44. attēls. Plašas sabiedrības priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs (⁸⁸) — gaišās krāsas: 2016., 2018. un 2019. gads, tumšās krāsas: 2020. gads)

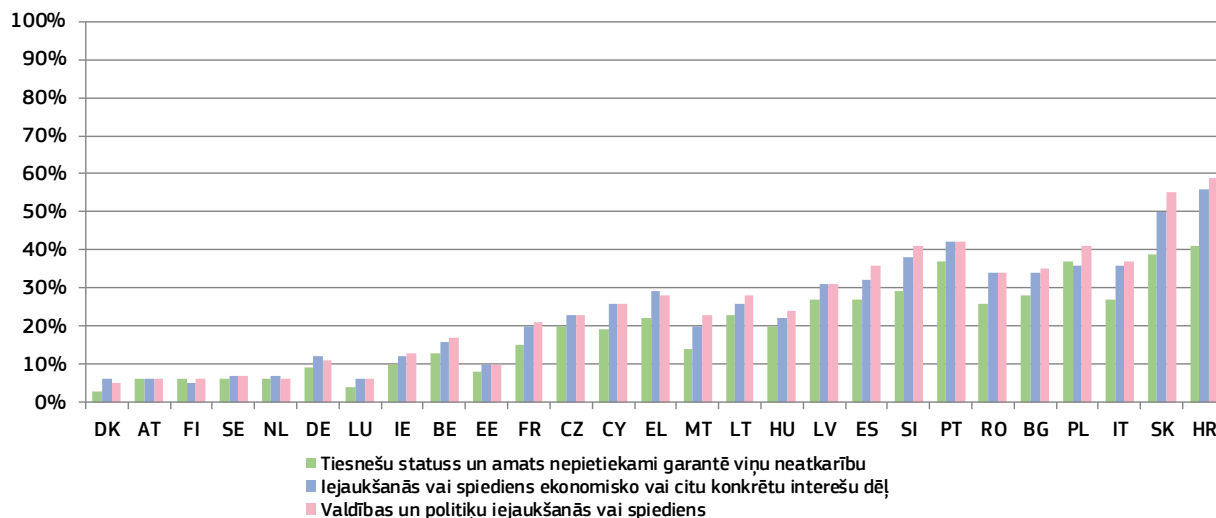

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

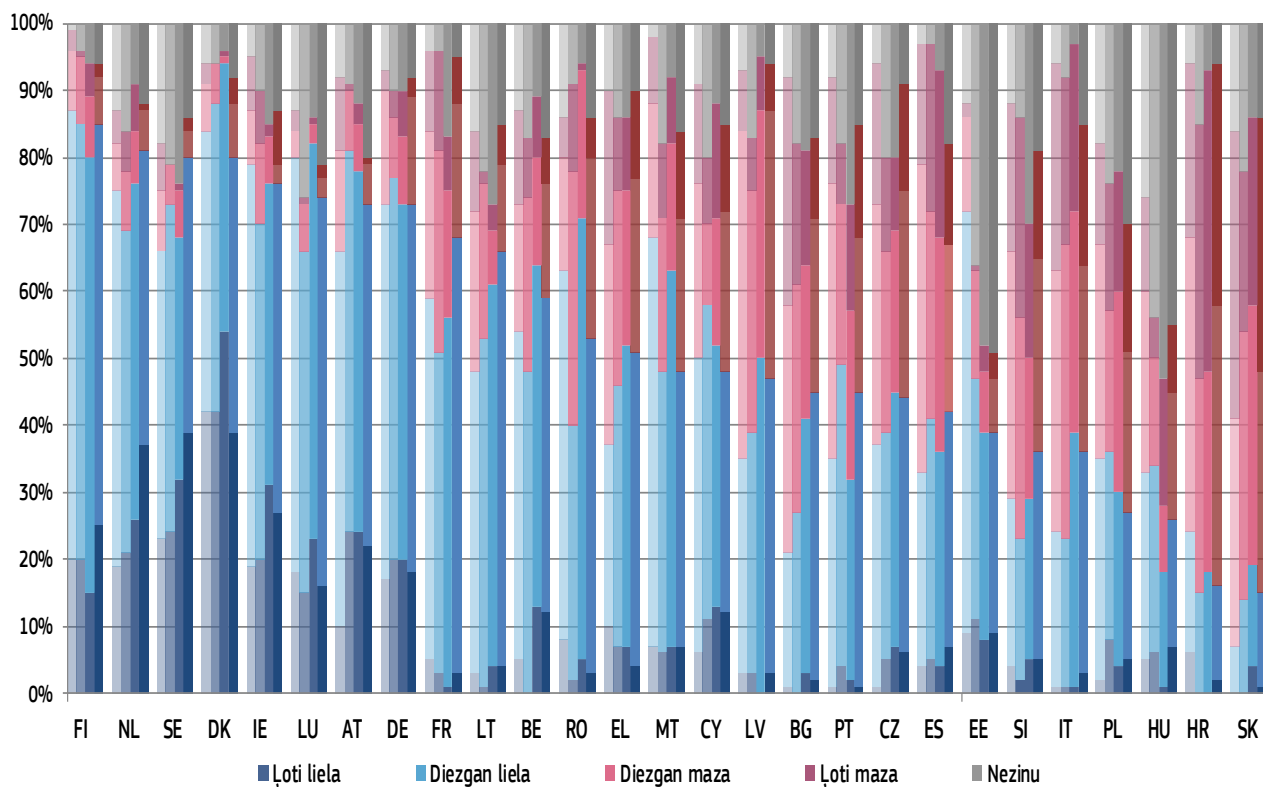
45. attēlā ir attēloti priekšstata par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu galvenie iemesli, ko norādījuši respondenti. Respondenti no plašas sabiedrības, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 44. attēlā.

⁸⁸ Eirobarometra aptauja FL483, veikta no 2020. gada 7. janvāra līdz 11. janvārim. Atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

45. attēls. Galvenie iemesli plašas sabiedrības priekšstatam par neatkarības trūkumu (respondentu īpatsvars — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eurobarometrs ⁽⁸⁹⁾)

46. attēls. Uzņēmumu priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eurobarometrs ⁽⁹⁰⁾) — gaišās krāsas: 2017., 2018. un 2019. gads, tumšās krāsas: 2020. gads

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā "ļoti lielu" vai "diezgan lielu" ("liela" kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais

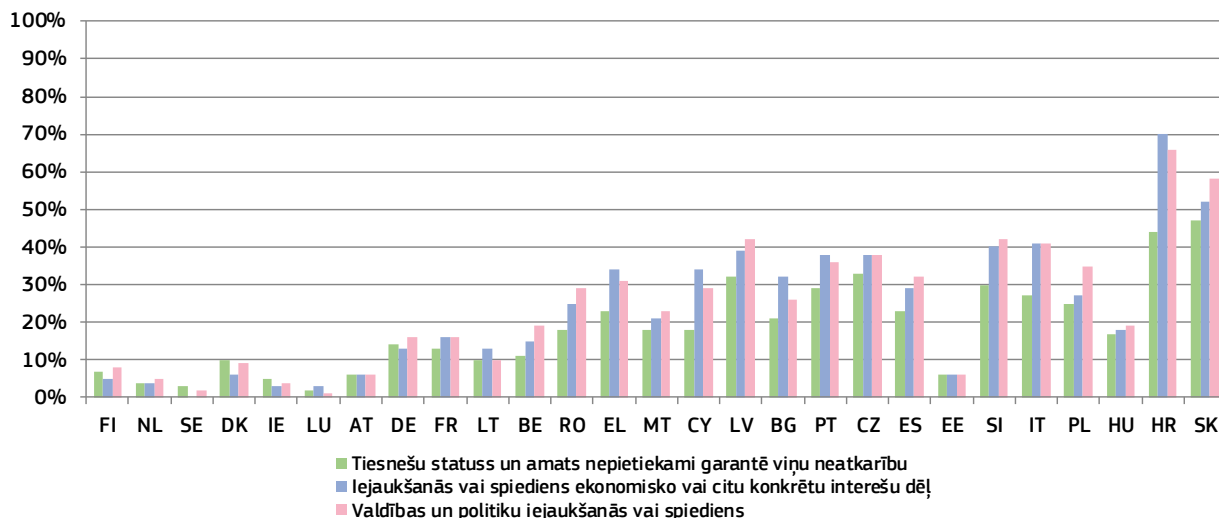
⁸⁹ Eurobarometra aptauja FL483, atbildes uz jautājumu: "Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (mūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz."

⁹⁰ Eurobarometra aptauja FL484, veikta no 2019. gada 7. janvāra līdz 20. janvārim. Atbildes uz jautājumu: "Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?"; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en.

atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

47. attēlā ir attēloti priekšstata par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu galvenie iemesli, ko norādījuši respondenti. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 46. attēlā.

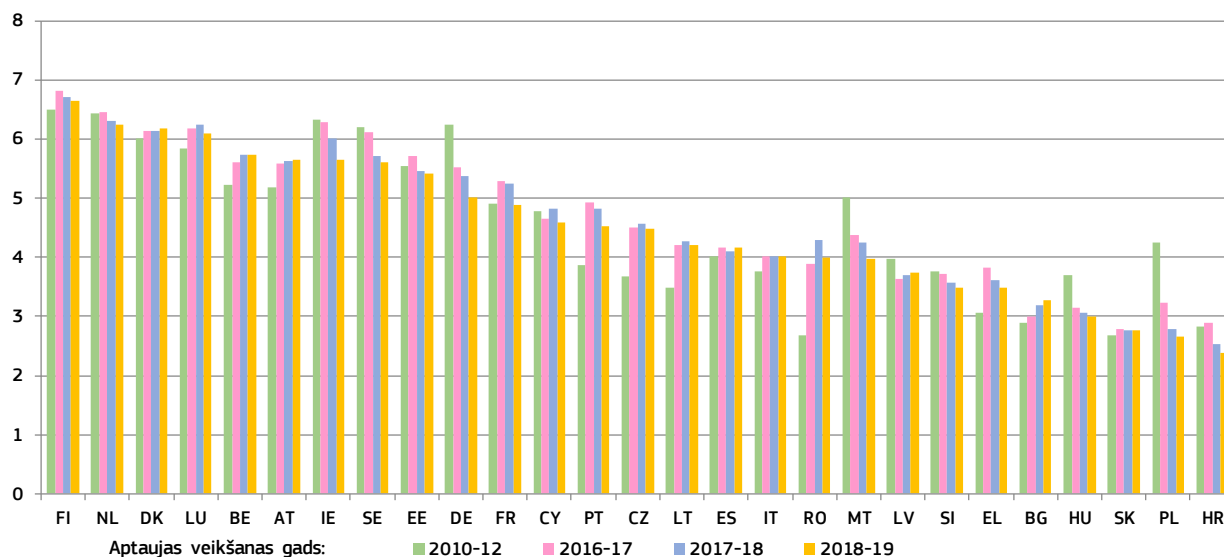
47. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam par neatkarības trūkumu (respondentu vērtējums — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ⁽⁹¹⁾)

48. attēls. PEF: uzņēmumu priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību, 2010.–2019. gads (priekšstats — augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu) (avots: Pasaules Ekonomikas forums ⁽⁹²⁾)

⁹¹ Eirobarometra aptauja FL484; atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem jūsu vērtējumu par (mūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz.”

⁹² Pasaules Ekonomikas foruma (PEF) rādītājs ir balstīts uz atbildēm, kas sniegtas uz šādu aptaujas jautājumu: “Cik lielā mērā tiesu sistēma jūsu valstī ir neatkarīga no valdības, privātpersonu un uzņēmumu ietekmes? [1 = nepavisam nav neatkarīga; 7 = pilnīgi neatkarīga]”. Aptaujas anketu atbildēm atlasīti uzņēmumi, kas pārstāv tautsaimniecības svarīgākās nozares (lauksaimniecību, pārstrādes rūpniecību, ar pārstrādi nesaistītu rūpniecību un pakalpojumu jomu) visās iesaistītajās dalībvalstīs. Aptaujas formāti ir dažādi, tostarp intervijas ar uzņēmumu vadītājiem klātienē vai pa telefonu, pa pastu sūtītas anketas vai tiešsaistes anketas. Sk. <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

3.3.2. Strukturālā neatkarība

Strukturālās neatkarības garantēšanai ir nepieciešams, lai pastāvētu tiesību normas, it īpaši attiecībā uz tiesas sastāvu, iecelšanu, pilnvaru ilgumu, kā arī tās locekļu atturēšanās, noraidīšanas un atļaušanas iemesliem, ļaujot kļūstēt indivīdos jebkādas pamatotas šaubas par minētās tiesas ārēju ietekmējamību un tās neitralitāti attiecībā uz interesēm, ar ko tā saskaras⁽⁹³⁾. Šiem noteikumiem it īpaši ir jāļauj izslēgt ne tikai jebkādu tiešu ietekmi, kas izpaužas norāžu veidā, bet arī netiešākas ietekmes formas, kas varētu iespaidot attiecīgo tiesnešu lēmumus⁽⁹⁴⁾.

Ir izstrādāti Eiropas standarti, proti, tos izstrādājusi Eiropas Padome, piemēram, Eiropas Padomes 2010. gada Ieteikumā jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem⁽⁹⁵⁾. 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti vairāki rādītāji par to, kā ir organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību.

Šajā ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā izdevumā ir ietverti atjaunināti rādītāji par struktūrām un iestādēm, kas iesaistītas pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās (49. un 50. attēls), un, tāpat kā iepriekšējā gadā, ir ietverts rādītājs par tiesu iestāžu padomju locekļu

⁹³ Sk. šādus spriedumus: Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 19. novembra spriedums lietā *A. K. un citi* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība) C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 121. un 122. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija* C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 73. un 74. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *LM* C-216/18, ECLI:EU:C:2018:586, 66. punkts. Sk. arī 46. un 47. punktu Ieteikumā CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem (pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī) un paskaidrojuma rakstu, kurā paredzēts, ka iestādei, kas pieņem lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību, vajadzētu būt neatkarīgai no izpildvaras un likumdošanas varas. Attiecībā uz neatkarības garantēšanu vismaz pusei iestādes locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzbiedri. Tomēr, ja konstitucionālo tiesību aktu noteikumos vai citās tiesību normās ir noteikts, ka lēmumus par tiesnešu izvēli un karjeras virzību pieņem valsts vadītājs, valdība vai likumdošanas vara, neatkarīgai un kompetentai iestādei, ko lielākoties veido tiesneši (neskarot IV nodaļā iekļautos noteikumus, kas piemērojami tiesu iestāžu padomēm), vajadzētu būt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai paust viedokli, ko praksē ievēro attiecīgā iecelējinstiucija.

⁹⁴ Sk. šādus spriedumus: Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 19. novembra spriedums lietā *A. K. un citi* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība) C-585/18, C-624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 123. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā *Komisija/Polija* C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 112. punkts.

⁹⁵ Sk. Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem, ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī, un paskaidrojuma rakstu (turpmāk "Ieteikums CM/Rec(2010)12").

iecelšanu (51. un 52. attēls) ⁽⁹⁶⁾. 2020. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegta arī informācija par disciplinārlietās pret prokuroriem iesaistītajām struktūrām un iestādēm (53. un 54. attēls), kā arī atjaunināti sīkāki rādītāji par norādījumiem prokuroriem atsevišķās lietās (55. attēls) ⁽⁹⁷⁾. Attēli atspoguļo valstu sistēmas, kādas tās bija 2019. gada decembrī.

Rezultātu apkopojumā sniegtie dati nav uzskatāmi par novērtējumu vai pašreizējiem kvantitatīvajiem datiem attiecībā uz aizsardzības pasākumu efektivitāti. To mērķis nav atspoguļot aizsardzības pasākumu sarežģītību un nianses. Vairāku aizsardzības pasākumu esība pati par sevi nenodrošina tiesu sistēmas efektivitāti. Jāatzīmē arī tas, ka būtiska nozīme tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā ir arī īstenošanas politikai un praksei, ar ko veicina tiesu iestāžu objektivitāti un novērš to korupciju. Galu galā efektīvai tiesu sistēmas neatkarības aizsardzībai ir vajadzīga integritātes un objektivitātes kultūra, kas ir kopīga tiesnešiem un ko ievēro plašāka sabiedrība.

– *Aizsardzības pasākumi pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās* –

Disciplinārlietu ierosināšana pret tiesnešiem ir viens no vissensitīvākajiem jautājumiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību. Kā noteikusi Eiropas Savienības Tiesa, “to personu, kuras spriež tiesu, disciplināros pasākumus (..) reglamentējošajos noteikumos ir jābūt garantijām, kas nepieciešamas, lai novērstu jebkādu risku, ka šādi pasākumi tiks izmantoti kā tiesu nolēmumu satura politiskās kontroles sistēma” ⁽⁹⁸⁾. To garantiju kopums, kuras Tiesa noteikusi par būtiskām tiesu varas neatkarības saglabāšanai, ietver noteikumus, kuros ir definēta gan rīcība, kas ir disciplinārpārkāpumi, gan konkrēti piemērojami sodi, kuri paredz neatkarīgas instances iesaistīšanos saskaņā ar procedūru, kas pilnībā garantē Hartas 47. un 48. pantā paredzētās tiesības, tostarp tiesības uz aizstāvību, un kuros ir paredzēta iespēja tiesā apstrīdēt disciplināro iestāžu lēmumus ⁽⁹⁹⁾. Tiesa nosprieda, ka “ar LESD 267. pantu tiesām ir piešķirtas visplašākās iespējas vērsties Tiesā (..) jebkurā tiesvedības brīdī, kuru tās uzskata par atbilstošu” ⁽¹⁰⁰⁾. Kā ir norādījusi Eiropas Savienības Tiesa, ikviena valsts tiesību norma, kas liedz šo rīcības brīvību, “lai izvairītos no (..) disciplinārsoda piemērošanas (..)”, aizskar valsts tiesu prerogatīvas, kas tām ir atzītas LESD 267. pantā, un tādējādi Tiesas un valsts tiesu sadarbības, kura izveidota ar prejudiciālā lūguma procedūru, iedarbīgumu” ⁽¹⁰¹⁾. Tiesa ir arī norādījusi, ka “tiesnešu neatkarību nodrošina garantija, ka viņiem nevar piemērot disciplinārsodus par (..) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu [iesniegšanu] Tiesā” ⁽¹⁰²⁾.

---

⁹⁶ Dati ir balstīti uz atbildēm, kas sniegtas atjauninātajā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar *ENCJ*. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav *ENCJ* dalībnieces vai kuru dalība *ENCJ* ir apturēta (Čehija, Vācija, Igaunija, Kipra, Luksemburga, Austrija, Polija un Somija), atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu.

⁹⁷ Datu pamatā ir atbildes, kas sniegtas atjauninātā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā.

⁹⁸ Sk. šādus Tiesas spriedumus: 2019. gada 5. novembra spriedums lietā Komisija/Polija, C-192/18, ECLI:EU:C:2019:924, 114. punkts; 2019. gada 24. jūnija spriedums lietā Komisija/Polija C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 77. punkts; 2018. gada 25. jūlija spriedums lietā *LM* C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67. punkts.

⁹⁹ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 24. jūnija spriedumu lietā Komisija/Polija C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, 77. punkts, un 2018. gada 25. jūlija spriedumu lietā *LM* C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67. punkts.

¹⁰⁰ Sk. Tiesas 2016. gada 5. jūlija spriedumu lietā *Ognyanov* C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 17. punkts. Sk. arī Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 19. novembra spriedumu lietā *A. K. un citi* (Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātas neatkarība) C-585/18, C 624/18 un C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, 103. punkts.

¹⁰¹ Sk. Tiesas 2016. gada 5. jūlija spriedumu lietā *Ognyanov* C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 25. punkts.

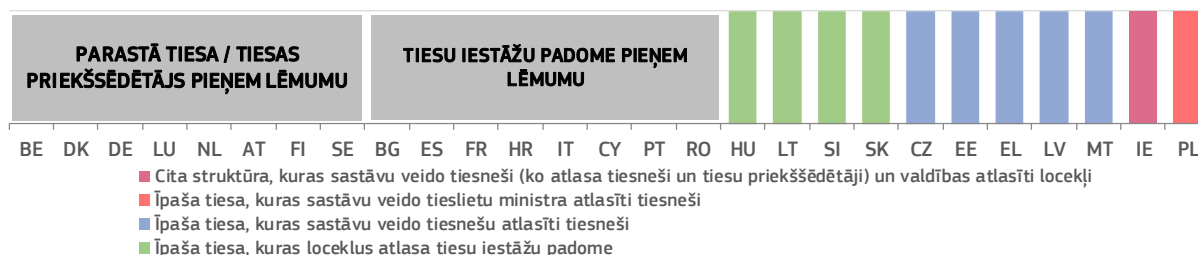
¹⁰² Sk. Tiesas 2019. gada 12. februāra rīkojumu lietā *RH* C-8/19, ECLI:EU:C:2019:110, 47. punkts.

Saskaņā ar Eiropas Padomes standartiem disciplinārlietas pret tiesnešiem var ierosināt, ja viņi nepilda savus pienākumus efektīvi un pienācīgi¹⁰³). Tiesību interpretācija, faktu novērtējums vai pierādījumu izvērtēšana, ko veic tiesneši, lai izspriestu lietas, nedrīkstētu būt par pamatu civilatbildībai vai disciplināratbildībai, izņemot ļaunprātības un rupjas neuzmanības gadījumā¹⁰⁴). Turklāt disciplinārlietas izskatīšanai vajadzētu notikt neatkarīgā iestādē, kāda ir tiesa, ar visām taisnīgas tiesas garantijām. Tiesnesim, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, vajadzētu būt tiesīgam apstrīdēt gan lēmumu, gan sodu. Disciplinārsodiem vajadzētu būt samērīgiem¹⁰⁵).

49. attēlā ir sniegts atjaunināts pārskats par iestādēm, kas lemj par disciplinārsodiem attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem un kas var būt vai nu (a) parastas neatkarīgas iestādes, piemēram, tiesas (augstākā tiesa, administratīvā tiesa vai tiesas priekšsēdētājs), vai arī (b) citas iestādes, kuru locekļus īpaši ieceļ tiesu iestāžu padome, tiesneši vai izpildvara.

49. attēls. Iestāde, kas lemj par disciplinārsodiem tiesnešiem (*)¹⁰⁶

(*) **Bulgārija:** vieglākus disciplinārsodus var piemērot tiesas priekšsēdētājs. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārskatīt tiesā — Augstākajā administratīvajā tiesā. **Čehija:** disciplinārlietas izskata Augstākās administratīvās tiesas disciplinārlietu kameras. Locekļu kandidatūras iesaka tiesas priekšsēdētājs no tiesnešu saraksta, un viņus izvēlas lozējot. **Dānija:** lēmumus par disciplinārsodiem pieņem Īpašā apsūdzības un revīzijas tiesa, kurā ir pieci locekļi, ko oficiāli amatā ieceļ tieslietu ministrs, bet izvirza attiecīgi Augstākā tiesa, Augstās tiesas, Tiesnešu asociācija un Advokātu padome, kā arī papildus — atzīts zinātnieks. Pirmās instances tiesas priekšsēdētājs var izteikt brīdinājumu. **Vācija:** disciplinārsākumus var piemērot oficiālās disciplinārlietas (Vācijas Tiesu likuma 63. pants attiecībā uz federālo tiesu tiesnešiem, kā arī līdzvērtīgi federālo zemju noteikumi) civildienesta tiesas (“Dienstgericht des Bundes” attiecībā uz federālo tiesu tiesnešiem un “Dienstgerichte der Länder” attiecībā uz federālo zemju tiesu tiesnešiem), kas ir īpašas parasto tiesu palātas. Šo tiesas palātu locekļus ieceļ konkrētās tiesas (Federālās tiesas vai augstākās reģionālās tiesas, vai reģionālās tiesas) tiesneši (“Präsidium”). Disciplinārlietā pieņemta nolēmuma gadījumā vai nu tiesas priekšsēdētājs, vai arī Tieslietu ministrija (gan viens, gan otrs federālo zemju līmenī un federālā līmenī) var piemērot mazāk stingrus disciplinārsākumus, piemēram, rājienu (Vācijas Tiesu likuma 64. pants federālajiem tiesnešiem, līdzvērtīgi noteikumi — federālo zemju līmenī). **Igaunija:** disciplinārlietas izskata disciplinārlietu tiesnešu palāta, ko ieceļ Augstākā tiesa un visu Igaunijas tiesnešu kopsapulce. **Īrija:** lēmumu pieņem tiesu iestāžu padomes izveidota tiesnešu rīcības komiteja, kurā ir trīs tiesneši, ko ievēl to kolēģi, pieci tiesu priekšsēdētāji (ex officio locekļi) un pieci piesēdētāji, ko ieceļ valdība. Saskaņā ar valsts konstitūciju tiesnesi var atbrīvot no amata par amata pienākumu pārkāpumu vai rīcībnespēju, pamatojoties uz abu Parlamenta palātu (Oireachtas) izdotām rezolūcijām, kurās pieprasa tiesneša atcelšanu no amata. **Grieķija:** pirmajā un otrajā instancē disciplināro varu pār tiesnešiem īsteno padomes, kuru sastāvā ir vispārējās jurisdikcijas tiesu augstāka ranga tiesneši, ko izvēlas lozējot. Disciplināro varu pār augsta ranga tiesnešiem īsteno Augstākā disciplinārpadome. **Itālija:** Augstākā tiesa var pārskatīt tiesu iestāžu padomes lēmumus par disciplinārsākumiem. **Latvija:** disciplinārlietas izskata Tiesnešu disciplinārkolēģija, kuras locekļus ieceļ tiesnešu kopsapulcē. **Spānija:** disciplinārus lēmumus par nelieliem disciplinārpārkāpumiem pieņem tā rajona attiecīgās tiesas pārvaldības palāta, kurā pienākumus pilda tiesnesis, uz kuru attiecas disciplinārlieta (saskaņā ar Konstitucionālā likuma par tiesu varu 421. panta 1. punkta a) apakšpunktu — Augstā tiesa, Valsts tiesa un Augstākā tiesa, kā arī Augstākās tiesas, Audiencia Nacional un Augstākās justīcijas tiesas, ja tajā pienākumus pilda disciplināri sodītais tiesnesis, priekšsēdētāji). **Lietuva:** pirmajā instancē lēmumu pieņem Goda tiesa, kuras tiesneši un priekšsēdētājs (tiesnesis, kuru ievēl Tiesu iestāžu padome) ir noteikti Tiesu iestāžu padomes nolēmumā. Tās sastāvu veido seši tiesneši, kurus izvēlas un ieceļ Tiesu iestāžu padome, divi locekļi, kurus ieceļ valsts prezidents, un divi locekļi, kurus ieceļ Seima priekšsēdētājs. Otrajā instancē lēmumu pieņem Augstākā tiesa. **Ungārija:** disciplinārlietas izskata Darba tiesa, kuras tiesnešus ieceļ Valsts tiesu iestāžu padome. Tiesas priekšsēdētājs var noteikt vieglāko sodu (brīdinājumu), ko var pārsūdzēt Darba tiesā. **Malta:** lēmumu pieņem Tiesnešu un maģistrātu komiteja, kas ir Tieslietu administrācijas komisijas apakškomiteja. Komiteja sastāv no trim tiesnešiem vai maģistrātiem, kurus ievēlējuši to kolēģi. **Polija:** tieslietu ministrs izvēlas disciplinārlietu tiesnešus pēc nesaistošām apspriedēm ar Valsts tiesu iestāžu padomi. Ar trijiem Augstākās tiesas lēmumiem, ar kuriem tika īstenots ES Tiesas 2019. gada 19. novembra spriedums, tika atzīts, ka Augstākās tiesas Disciplinārlietu palāta, kam ir uzdots, piemēram, pieņemt lēmumus par tiesnešu disciplinārlietām otrajā instancē, nav neatkarīga tiesa Eiropas Savienības tiesību izpratnē. **Slovēnija:** disciplinārtiesu ieceļ Tiesu iestāžu padome no savu locekļu vidus un no Augstākās tiesas ieteikto tiesnešu vidus. **Slovākija:** pirmās instances tiesu priekšsēdētājiem ir pilnvaras kā disciplinārsodu piemērot “rakstisku brīdinājumu”. disciplinārlietu palātas ieceļ Tiesu iestāžu padome. Attiecībā uz Augstākās tiesas priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku kompetentā tiesa disciplinārlietu izskatīšanai ir Konstitucionālā tiesa. **Zviedrija:** pastāvīgo tiesnesi var atcelt no amata tikai tad, ja tas ir izdarījis smagu noziegumu vai atkārtoti nav pildījis savus pienākumus, tādējādi apliecinot acīmredzamu nepiemērotību savam amatam. Ja lēmumu par tiesneša atcelšanu no amata ir pieņēmusi cita iestāde, nevis tiesa

¹⁰³ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 69. punkts.

¹⁰⁴ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 66. punkts.

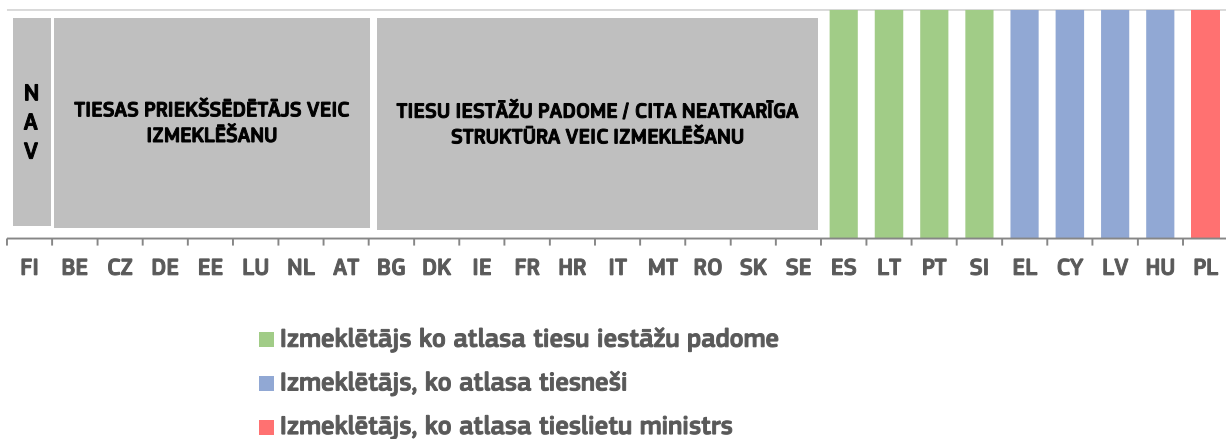
¹⁰⁵ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 69. punkts.

¹⁰⁶ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCIJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav ENCIJ dalībnieces vai kuru dalība ENCIJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

(praksē tā ir Nacionālā disciplinārpārskatīšanas padome), attiecīgais tiesnesis var aicināt tiesu pārskatīt attiecīgo lēmumu. Šo lēmumu tiesnesis var patstāvīgi apstrīdēt rajona tiesā vai ar arodbiedrības atbalstu — darba lietu tiesā kā pirmās instances tiesā.

50. attēlā ir sniegts atjaunināts pārskats par izmeklēšanas struktūrām, kas veic oficiālu izmeklēšanu pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās. Tas neattiecas uz sākotnējo izmeklēšanu, kuras mērķis ir izlemt, vai ir jāierosina oficiāla disciplinārlieta. Izmeklēšanas posms ir īpaši sensitīvs disciplinārprocesa posms, kas var ietekmēt tiesu sistēmas neatkarību. Izmeklēšanas pilnvaras var īstenot vai nu (a) parastās izmeklēšanas iestādes, piemēram, tiesu priekšsēdētāji vai tiesu iestāžu padomes, vai arī (b) citi izmeklētāji, kurus īpaši iecēlusi tiesu iestāžu padome, tiesneši vai citas iestādes izmeklēšanas veikšanai pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās.

50. attēls. Izmeklētājs, kurš atbild par oficiālajām disciplinārlietām pret tiesnešiem (*) ⁽¹⁰⁷⁾

(*) **Bulgārija:** izmeklēšanu veic attiecīgās tiesas administratīvais vadītājs (attiecībā uz faktiem, par kuriem var noteikt disciplinārsodu — rājienu) vai Bulgārijas augstākās tiesu iestāžu padomes tiesnešu kolēģija (disciplinārlietu palāta). Augstākās tiesu iestāžu padomes inspekcija veic pārbaudes, uz kuru pamata tā var izteikt priekšlikumus disciplinārlietas ierosināšanai. **Čehija:** tieslietu ministrs var veikt arī noteiktu sākotnējo izmeklēšanu, lai sagatavotu priekšlikumu par disciplinārlietas ierosināšanu, parasti apspriežoties ar tās tiesas priekšsēdētāju, kuras sastāvā tiesnesis darbojas. **Dānija:** ikviens var iesniegt sūdzību Īpašajai apsūdzības un revīzijas tiesai, kas pastāv pie Augstākās tiesas un atrodas tās pārvaldībā; lēmumi tiek pieņemti pēc abu pušu uzklaušanas. Izmeklēšanu var veikt arī ģenerālprokurors. **Vācija:** nav oficiāla pirmsizmeklēšanas posma. Disciplināros rīkojumus, kas attiecas uz mazāk stingriem disciplinārpasākumiem, piemēram, rājienu, tiesas priekšsēdētājs un visaugstākā dienesta iestāde (parasti tā ir Tieslietu ministrija — gan federālo zemju līmenī, gan federālā līmenī) novērtē faktus. Visaugstākā dienesta iestāde izlemj, vai ierosināt disciplinārlietu tiesā. Tad tiesa veic oficiālu izmeklēšanu. **Igaunija:** izmeklēšanu var veikt tiesas priekšsēdētājs vai tieslietu kanclers (ombuds). **Īrija:** tiesneši nav pakļauti disciplinārai struktūrai vai disciplināram režīmam, izņemot Konstitūcijā paredzēto procedūru, saskaņā ar kuru tiesnesi var atbrīvot no amata par amata pienākumu pārkāpumu vai rīcībnespēju, pamatojoties uz abu Parlamenta palātu (Oireachtas) izdotām rezolūcijām, kurās pieprasa tiesneša atcelšanu no amata. **Grieķija:** civillietu un krimināllietu tiesas: tiesu inspekcijas struktūra, kuru ievēl no tiesnešu vidus lozējot; administratīvās tiesas: izmeklētāju izvēlas no Valsts padomes locekļu vidus. **Spānija:** disciplinārlietu virzītāju ieceļ Tiesu ģenerālpadome; lietu virzītāju izvēlas no tādu Augstākās tiesas tiesnešu un maģistrātu kopuma, kuriem ir vairāk nekā 25 gadu pieredze juridiskās lietās, bet viņš savu pilnvaru laikā īsteno tikai lietu virzītāja funkcijas. **Francija:** Tiesu iestāžu padomes priekšsēdētājs izvēlas vienu vai divus Tiesu iestāžu padomes locekļus, lai tie veiktu attiecīgo izmeklēšanu. Ministrija pirms lēmuma iesniegt lietu padomei var lūgt atzinumu Tiesu inspekcijas iestādei. **Itālija:** tiesības veikt izmeklēšanu ir Augstākās tiesas ģenerālprokuroram. Tiesības veikt administratīvo procedūru ir Tieslietu ministrijas ģenerālinspekcijai. **Kipra:** izmeklēšanu veic izmeklēšanas tiesnesis, kuru ieceļ Augstākā tiesa. **Latvija:** izmeklēšanu veic Tiesnešu disciplinārkolēģija. **Ungārija:** izmeklēšanu veic disciplinārlietu komisārs, kuru ieceļ Darba tiesa (disciplinārtiesa). **Lietuva:** izmeklēšanu veic Tiesnešu ētikas un disciplināro lietu komisija, kuras locekļi un priekšsēdētājs (ko ievēl Tiesu iestāžu padome) ir noteikti Tiesu iestāžu padomes nolēmumā un kuras sastāvu veido četri tiesneši, ko ieceļ Tiesu iestāžu padome, divi locekļi, ko ieceļ valsts prezidents, un viens loceklis, ko ieceļ Seima priekšsēdētājs. Tiesnešu ētikas un disciplināro lietu komisijas priekšsēdētājam ir tiesības deleģēt tās tiesas priekšsēdētājam, kurā strādā tiesnesis, vai augstākās tiesas priekšsēdētājam izmeklēšanas veikšanu un iepazīstināšanu ar izmeklēšanas rezultātiem. **Malta:** izmeklēšanu veic Tiesnešu un maģistrātu komiteja. **Nīderlande:** izmeklēšanu veic ģenerālprokurors. **Polija:** tieslietu ministrs ieceļ par disciplinārlietām atbildīgo amatpersonu attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem un viņa diviem vietniekiem (kuri savukārt ieceļ savus vietniekus no tiesnešu vidus). Tieslietu ministrs var pārņemt jebkuru notiekošu izmeklēšanu, ieceļot tieslietu ministra par disciplinārlietām atbildīgo ad hoc amatpersonu. **Portugāle:** Tiesu iestāžu padome ieceļ tiesu inspekcijas struktūru, kas veic izmeklēšanu. **Rumānija:** izmeklēšanu veic Tiesu

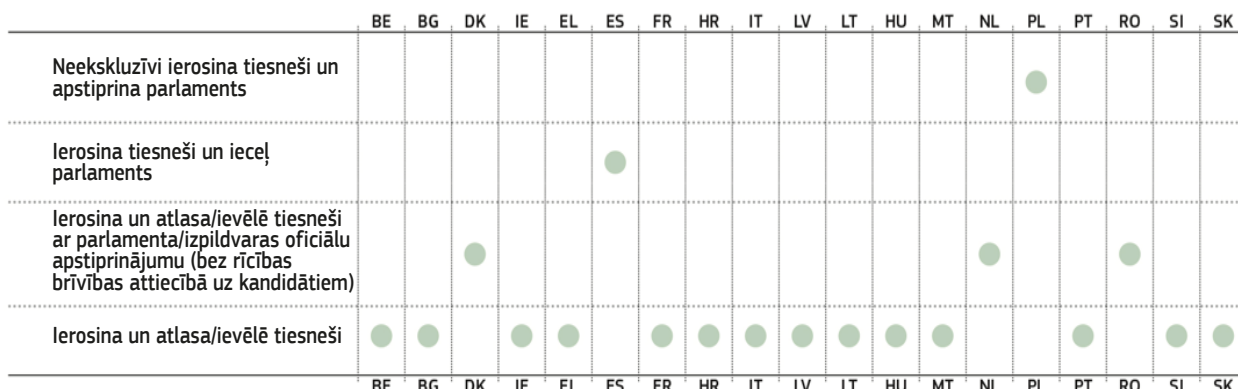
¹⁰⁷ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav ENCJ dalībnieces vai kuru dalība ENCJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

iestāžu inspekcija. **Slovēnija:** Tiesu iestāžu padome ieceļ disciplinārlietu prokuru no Augstākās tiesas ieteikto kandidātu vidus, un tas veic izmeklēšanu. **Slovākija:** izmeklēšanu veic Disciplinārlietu palāta, ko ieceļ Tiesu iestāžu padome. **Zviedrija:** smagas nolaidības lietās Parlamenta ombudi un tieslietu kanclers pilda apsūdzības funkcijas.

– Aizsardzības pasākumi saistībā ar tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu izvirzīšanu –

Tiesu iestāžu padomes ir pamatstruktūras, kas nodrošina tiesu sistēmas neatkarību. Dalībvalstu ziņā ir organizēt to tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu iestāžu padome. Tomēr vispārārtītos Eiropas standartos, jo īpaši Ieteikumā CM/Rec(2010)12, ir ieteikts, ka “ne mazāk kā pusei [tiesu iestāžu padomju] locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzgaitnieki no visiem tiesu sistēmas līmeņiem, ievērojot plurālismu tiesu sistēmā”⁽¹⁰⁸⁾. Turpmākajā attēlā ir norādīts, vai tiesu vara ir iesaistīta tiesu iestāžu padomju locekļu, kas ir tiesneši, iecelšanā.

51. attēls. Tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu iecelšana: tiesu varas iesaiste (*)⁽¹⁰⁹⁾

(*) Dalībvalstis ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. Attēls atspoguļo valstu sistēmas, kādas tās bija 2019. gada decembrī. **Dānija:** padomes locekļus–tiesnešus izvēlas tiesneši. Visus locekļus oficiāli ieceļ tieslietu ministrs. **Griekija:** locekļus–tiesnešus izvēlas lozējot. **Spānija:** locekļus–tiesnešus ieceļ Parlaments — padome paziņo parlamentam to kandidātu sarakstu, kuri saņēmuši tiesnešu asociācijas vai 25 tiesnešu atbalstu. **Nīderlande:** locekļus–tiesnešus izvēlas tiesneši un ieceļ pēc padomes priekšlikuma, cita starpā pamatojoties uz atlases komitejas (kuras sastāvā ir galvenokārt tiesneši un tiesu darbinieki) ieteikumu. Visus padomes locekļus oficiāli ieceļ ar karaļa dekrētu — administratīvu aktu, kas neparedz nekādu izpildvaras rīcības brīvību. **Polija:** locekļu–tiesnešu kandidātus ierosina grupas, kurās ir vismaz 2000 pilsoņu vai 25 tiesneši. Vietnieku klubi no kandidātu vidus izvēlas līdz deviņiem kandidātiem, no kuriem Parlamenta (Sejma) apakšpalātas komiteja izveido galīgu sarakstu ar 15 kandidātiem, ko ieceļ Sejms. **Rumānija:** kampaņu un locekļu–tiesnešu ievēlšanu organizē Tiesnešu augstākā padome. Kad ievēlēto locekļu–tiesnešu galīgais saraksts ir apstiprināts, Senāts to apstiprina “en bloc”. Senāts var atteikties apstiprināt sarakstu tikai tad, ja padomes locekļu ievēlšanas procedūrā ir izdarīts likuma pārkāpums, un tikai tad, ja pārkāpums ir ietekmējis ievēlšanas rezultātu. Senātam nav rīcības brīvības attiecībā uz kandidātu izvēli.

Šajā attēlā ir redzams tiesu iestāžu padomju sastāvs⁽¹¹⁰⁾, vērtējot pēc izvirzīšanas procesa. Konkrēti, tajā ir parādīts, vai padomes locekļi ir tiesneši un prokurori, kurus ieteikuši un iecēluši vai ievēlējuši to kolēģi, izpildvaras vai likumdevējas varas izvirzīti locekļi, vai citu struktūru un iestāžu izvirzīti locekļi. Ne mazāk kā pusei padomju locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzgaitnieki no visiem tiesu sistēmas līmeņiem, ievērojot plurālismu tiesu

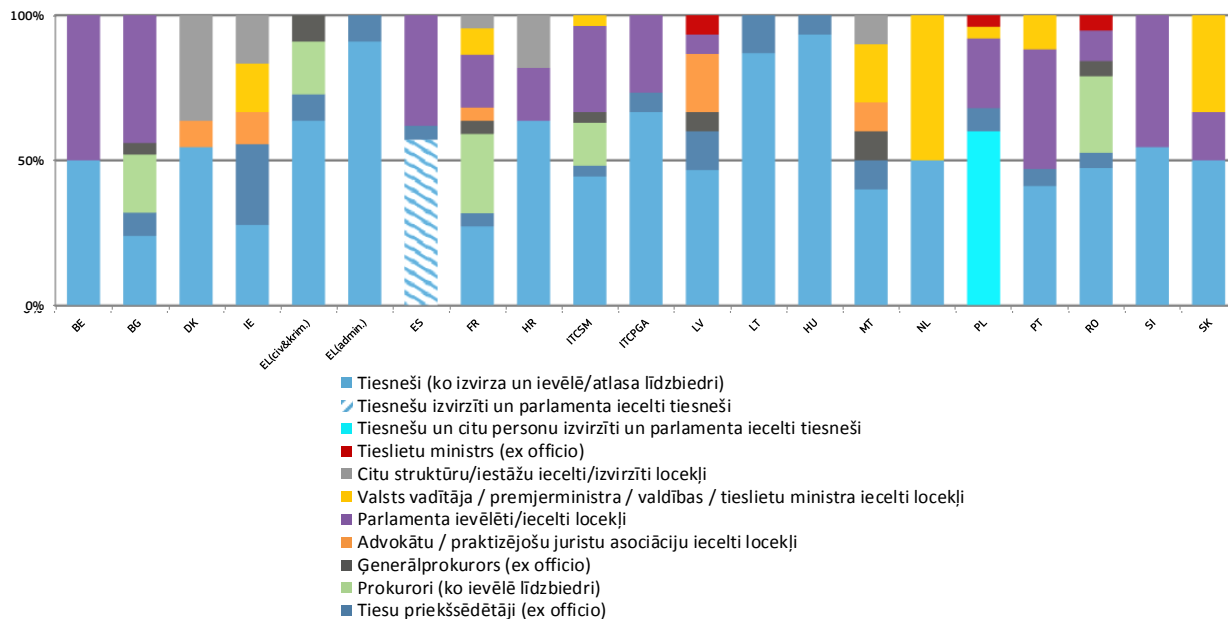
¹⁰⁸ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 27. punkts; sk. arī Eiropas Padomes 2016. gada rīcības plāna C nodaļas ii) punktu; Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE) Atzinums Nr. 10 (2007. gads) Eiropas Padomes Ministru komitejai par Tiesu iestāžu padomi sabiedrības vajadzībām, 27. punkts, un ENCJ Ziņojuma par tiesu iestāžu padomēm (2010.–2011. gads) 2.3. punkts.

¹⁰⁹ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav ENCJ dalībnieces vai kuru dalība ENCJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

¹¹⁰ Tiesu iestāžu padomes ir saskaņā ar likumu vai konstitūciju izveidotas neatkarīgas struktūras, kuru mērķis ir aizsargāt tiesu varas un atsevišķu tiesnešu neatkarību, tādējādi sekmējot tiesu sistēmas efektīvu darbību.

sistēmā ⁽¹¹¹⁾. Attēlā ir faktiski atspoguļots tiesu iestāžu padomju sastāvs, neveicot to efektīvas funkcionēšanas kvalitatīvu analīzi.

52. attēls. Tiesu iestāžu padomju sastāvs, vērtējot pēc izvirzīšanas procesa (*)

(*) **Beļģija:** tiesu iestāžu locekļi ir vai nu tiesneši, vai prokurori. **Bulgārija:** Augstāko tiesu iestāžu padomi veido Tiesnešu palāta (četrpadsmit locekļi, kuru vidū ir Augstākās kasācijas tiesas un Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētāji, seši tiesnešu tieši ievēlēti locekļi un seši Nacionālās asamblejas ievēlēti locekļi) un Prokuroru palāta (vienpadsmit locekļi, kuru vidū ir ģenerālprokurors, četri prokuroru tieši ievēlēti locekļi, viens izmeklētāju tieši ievēlēts loceklis un pieci Nacionālās asamblejas ievēlēti locekļi). **Dānija:** visus Valsts tiesu administrācijas padomes locekļus oficiāli ieceļ tieslietu ministrs; kategorija "Iecēlušas/izvirzījušas citas struktūras/iestādes" ietver divus tiesu pārstāvjus (izvirzījusi administratīvo darbinieku arodbiedrība un policijas arodbiedrība). Pastāv arī Tiesnešu iecelšanas padome, kas izstrādā priekšlikumus tiesnešu iecelšanai (pusē tās locekļu ir tiesneši, kurus izraudzījušies to kolēģi). **Īrija:** attēls atspoguļo tiesas dienesta — Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla biedra — sastāvu atbilstīgi regulējumam, kāds bija spēkā 2019. gada decembra sākumā. 2019. gada 17. decembrī saskaņā ar 2019. gada Likumu par tiesu iestāžu padomi tika oficiāli izveidota jauna tiesu iestāžu padome. Pirmā tiesu iestāžu padomes plenārsēde, kurā piedalījās visi Īrijas tiesneši, notika 2020. gada 7. februārī. **Spānija:** padomes locekļus, kas ir arī tiesneši, ieceļ Parlaments — padome paziņo parlamentam to kandidātu sarakstu, kuri saņēmuši tiesnešu asociācijas vai 25 tiesnešu atbalstu. **Grieķija (civillietu un kriminālietu tiesu sistēmā):** padomē ir 11/15 locekļi, no kuriem 7/11 ir tiesneši. Tiesnešus un prokurorus izvēlas lozējot. **Grieķija (administratīvo tiesu sistēmā):** padomē ir 11/15 locekļi, no kuriem 10/14 ir tiesneši, kurus izvēlas lozējot. **Francija:** padomei ir divi sastāvi. Vienam ir piekritīga amatā esošu tiesnešu, otram — prokuroru lietu izskatīšana; padomē ir viens Valsts padomes (Conseil d'Etat) loceklis, kuru ievēl Valsts padomes ģenerālā asambleja. **Itālija — CSM:** Consiglio Superiore della Magistratura (ietver civillietu un kriminālietu tiesas, kā arī prokuratūru); saskaņā ar konstitūciju ex officio tās locekļi ir valsts prezidents, Augstās kasācijas tiesas pirmais priekšsēdētājs un Augstās tiesas ģenerālprokurors. **Itālija — CPGA:** Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa (ietver administratīvās tiesas). **Malta:** opozīcijas vadītājs ieceļ vienu piesēdētāju. **Nīderlande:** locekļus oficiāli ieceļ ar karaļa dekrētu pēc tieslietu un iekšlietu ministra priekšlikuma. **Polija:** locekļu-tiesnešu kandidātus ierosina grupas, kurās ir vismaz 2000 pilsoņu vai 25 tiesneši. Vietnieku klubi no kandidātu vidus izvēlas līdz deviņiem kandidātiem, no kuriem Parlamenta (Sejma) apakšpalātas komiteja izveido galīgu sarakstu ar 15 kandidātiem, ko ieceļ Sejms. 2020. gada 23. janvārī Augstākā tiesa, ieviešot Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālo nolikumu apvienotajās lietās C-585/18, C-624/18 un C-625/18, atzina, ka padome tās pašreizējā sastāvā nav neatkarīga no izpildvaras un likumdevēja un ka pēc tās pieprasījuma ieceltie tiesneši nevar skatīt lietas. 2018. gada 17. septembrī Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla ārkārtas ģenerālā asambleja nolēma apturēt Valsts tiesu iestāžu padomes (KRS) dalību tajā, jo tā vairs neatbilda ENCJ prasībām, lai tā būtu neatkarīga no izpildvaras un likumdevējas varas tā, lai nodrošinātu Polijas tiesu varas neatkarību. **Portugāle:** rādītājs attiecas uz Conselho Superior da Magistratura sastāvu. Pastāv arī Augstā administratīvo un nodokļu lietu tiesu padome (Conselho Superior dos Tribunais Administrativos e Fiscais) un Augstā prokuratūras padome (Conselho Superior do Ministério Público). **Rumānija:** ievēlēto maģistrātu pilnvaras apstiprina Senāts. **Slovēnija:** locekļus, kas nav tiesneši, pēc valsts prezidenta priekšlikuma ieceļ Nacionālā asambleja.

– Aizsardzības pasākumi saistībā ar prokuratūru darbību ES –

Prokuratūrai ir būtiska loma krimināltiesu sistēmā, kā arī dalībvalstu sadarbībā krimināltiesību jomā. Pienācīga valsts prokuratūras darbība ir svarīga efektīvai cīņai pret noziedzību, tajā skaitā ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, piemēram, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un korupciju. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru saistībā ar pamatlēmumu par Eiropas

¹¹¹ Sk. Ieteikumu CM/Rec(2010)12, ko Ministru komiteja sniedza dalībvalstīm jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem, 26.–27. punkts.

apcietināšanas orderi⁽¹¹²⁾, prokuratūru var uzskatīt par dalībvalsts tiesu iestādi Eiropas apcietināšanas ordera izdošanas vajadzībām, ja tā var rīkoties neatkarīgi un nepastāv risks, ka tai konkrētā lietā izpildvara, piemēram, tieslietu ministrs, varētu dot tiešus vai netiešus norādījumus vai rīkojumus tieša vai netieša⁽¹¹³⁾.

Prokuratūru organizācija visā ES atšķiras, un nav vienota modeļa visām dalībvalstīm. Tomēr pastāv plaši izplatīta tendence dot priekšroku neatkarīgākai prokuratūrai, nevis tādai, kas ir pakārtota vai piesaistīta izpildvarai⁽¹¹⁴⁾. Kā norādījusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome, lai efektīvi cīnītos ar korupciju, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un ar to saistītiem ekonomiskajiem un finanšu noziegumiem, tiesiskuma ievērošanu papildus var nodrošināt lielāka prokuratūras neatkarība un autonomija līdztekus tās pārskatatbildībai⁽¹¹⁵⁾. Neatkarīgi no tā, kāda ir valsts tiesu sistēma vai tās pamatā esošās tiesiskās tradīcijas, Eiropas standarti nosaka, ka dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai garantētu, ka prokurori spēj pildīt savus profesionālos uzdevumus un pienākumus atbilstoši pienācīgiem tiesiskajiem un organizatoriskajiem nosacījumiem⁽¹¹⁶⁾ un bez nepamatotas iejaukšanās⁽¹¹⁷⁾. Jo īpaši tad, ja valdība sniedz vispārīgus norādījumus, piemēram, par politiku cīņai pret noziedzību, šādiem norādījumiem jābūt noformētiem rakstiski un pienācīgi publicētiem⁽¹¹⁸⁾. Ja valdībai ir pilnvaras sniegt norādījumus kriminālvajāšanas sākšanai konkrētā lietā, šādiem norādījumiem jābūt papildinātiem ar pienācīgām garantijām⁽¹¹⁹⁾. Saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas 2000. gada ieteikumu norādījumi neuzsākt kriminālvajāšanu būtu jāaizliedz⁽¹²⁰⁾. Ieinteresētajām personām (tostarp cietušajiem) būtu jābūt iespējai apstrīdēt prokurora lēmumu nesākt kriminālvajāšanu lietā⁽¹²¹⁾.

---

¹¹² Padomes pamatlēmums 2002/584/TI par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (OV L 190, 18.7.2002., 1. lpp.).

¹¹³ Tiesas 2019. gada 27. maija spriedums apvienotajās lietās *OG un PI (Lībekas un Cvikavas prokuratūra)* C-508/18 un C-82/19 PPU, 73., 74. un 88. punkts, ECLI:EU:C:2019:456; 2019. gada 27. maija spriedums lietā C-509/18, 52. punkts, ECLI:EU:C:2019:457; sk. arī 2019. gada 12. decembra spriedumu apvienotajās lietās *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg un Openbaar Ministerie (Lionas un Tūras prokurori)* C-566/19 PPU un C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie (Zviedrijas prokuratūra)* C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078 un *Openbaar Ministerie (Briseles prokurors)* C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079. Sk. arī 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Kovalkovas* C-477/16 PPU, 34. un 36. punkts, ECLI:EU:C:2016:861 un 2016. gada 10. novembra spriedumu lietā *Poltorak* C-452/16 PPU, 35. punkts, ECLI:EU:C:2016:858, attiecībā uz jēdzienu “tiesu vara”, “kura (..) atbilstoši tiesiskas valsts darbību raksturojošajam varas dalīšanas principam ir jānošķir no izpildvaras”. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), xii) ieteikumu.

¹¹⁴ CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību. II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 26. punkts.

¹¹⁵ Atzinums Nr. 14 (2019. gads) par prokuroru lomu cīņā ar korupciju un ar to saistītajiem ekonomikas un finanšu noziegumiem, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), iii) ieteikums.

¹¹⁶ Ieteikums Rec(2000)19 par prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā, pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2000. gada 6. oktobrī (turpmāk “2000. gada ieteikums”), 4. punkts.

¹¹⁷ 2000. gada ieteikuma 11. un 13. punkts. Sk. arī: Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), i) un iii) ieteikumu; Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) ceturtais vērtēšanas kārtas “Korupcijas novēršana — parlamenta locekļi, tiesneši un prokurori” daudzi ieteikumi ir vērsti uz to, lai ieviestu kārtību, kādā prokuratūru dienestu aizsargāt no nepamatotas ietekmes un iejaukšanās krimināllietu izmeklēšanā.

¹¹⁸ 2000. gada ieteikuma 13. punkta c) apakšpunkts.

¹¹⁹ 2000. gada ieteikuma 13. punkta d) apakšpunkts.

¹²⁰ 2000. gada ieteikuma 13. punkta f) apakšpunkts. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), iv) ieteikumu.

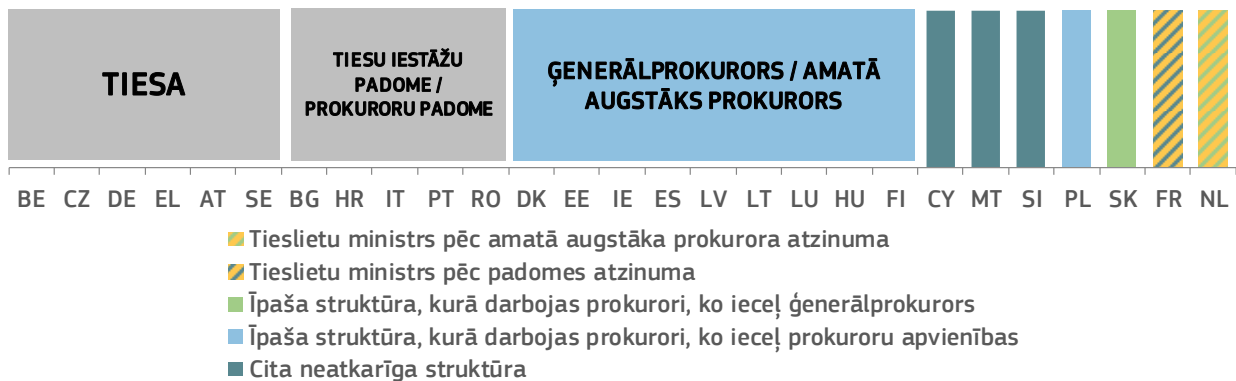
¹²¹ 2000. gada ieteikuma 34. punkts.

Turpmāk attēlos ir sniegts tikai faktu pārskats par konkrētiem prokuratūru regulējuma aspektiem, bet nav novērtēta to reālā darbība — šim nolūkam ir jāveic kvalitatīvs novērtējums, ņemot vērā katras dalībvalsts konkrētos apstākļus.

53. attēlā ir sniegts pārskats par iestādēm, kas lemj par disciplinārsodiem, kurus piemēro ierindas prokuroriem. Tās var būt (a) neatkarīgas iestādes, piemēram, tiesas vai tiesu iestāžu padomes, vai prokuroru padomes, vai (b) citas struktūras vai iestādes, piemēram, ģenerālprokurors vai amatā augstāks prokurors, neatkarīgas struktūras, īpaši izveidotas prokuroru struktūras vai tieslietu ministrs. Ja paskaidrojumā zem attēla nav norādīts citādi, iestādes lēmumu par prokuroram piemērotajiem disciplinārsākumiem var pārskatīt tiesā ⁽¹²²⁾.

53. attēls. Iestāde, kas lemj par disciplinārsodiem prokuroriem (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

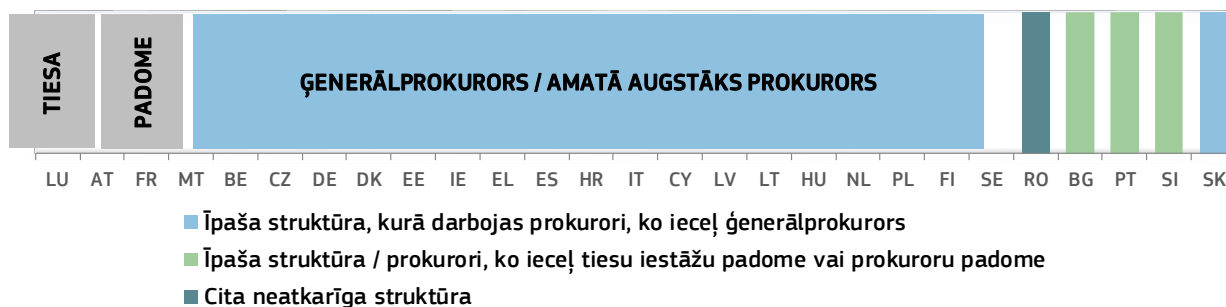
(*) **Beļģija:** augstākajam prokuroram (prokuratūras vadītājam) ir tiesības pieņemt lēmumus par viegliem disciplinārsodiem, savukārt smagus sodus piemēro pirmās instances disciplinārlietu tiesa. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt disciplinārlietu apelācijas instances tiesā. **Bulgārija:** Augstākās tiesu iestāžu padomes Prokuratūras palātu veido ģenerālprokurors, četri prokuroru ievēlēti locekļi, viens izmeklēšanas tiesnešu ievēlēts loceklis un pieci Nacionālās asamblejas ievēlēti locekļi. Tās lēmumus par prokuroriem piemērotajiem disciplinārsākumiem var pārskatīt tiesā — Augstākajā administratīvajā tiesā. Prokuratūras administratīvais vadītājs tam var izteikt tikai rājienu, par šo sodu paziņojot Prokuratūras palātai, kas šo sodu var apstiprināt vai atcelt. **Čehija:** disciplinārlietas izskata Augstākās administratīvās tiesas Disciplinārlietu palāta. Šajā palātā ietilpst divi tiesneši (Augstākās administratīvās tiesas tiesnesis un Augstākās tiesas tiesnesis), divi prokurori, advokāts un citas juridiskās profesijas pārstāvis. Palātas locekļus izvēlas Augstākās administratīvās tiesas priekšsēdētājs, izlozējot tos no kandidātu saraksta, ko iesnieguši dažādu juridisko profesiju pārstāvji (Augstākā administratīvā tiesa, Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ģenerālprokurors, Advokātu padomes priekšsēdētājs, juridisko fakultāšu dekāni). Disciplinārlietu palātas lēmums nav pārsūdzams. **Dānija:** Dānijas Tieslietu ministrijai kompetencē ir lemt par konkrētiem disciplinārsākumiem attiecībā uz prokuroriem. Tomēr praksē Tieslietu ministrija pilnvaro prokuratūru lemt par disciplinārsākumu noteikšanu prokuroriem. Ikvienu prokuratūras lēmumu par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt Tieslietu ministrijai. Tieslietu ministrijas disciplinārsākumus var pārskatīt tiesā, kā arī prokurors var vērsties ar sūdzību pie parlamenta ombūda. **Vācija:** amatā augstāks prokurors var noteikt vieglāku disciplinārsākumu. Ņemot vērā federālo zemju kompetenci valsts amatpersonu disciplinārbildības tiesību regulēšanā, federālo zemju tiesību aktos ir dažādas īpašas normas. **Igaunija:** lēmumus par disciplinārsākumiem, tajā skaitā atbrīvošanu no amata, pieņem ģenerālprokurors pēc prokuroru disciplinārlietu komitejas priekšlikuma. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. **Īrija:** lēmumus par disciplinārsākumiem attiecībā uz ierindas prokuroriem pieņem ģenerālprokurora vietnieks. Līdz disciplinārlēmuma pieņemšanai attiecīgā vadītāja ieteikumu par nepieciešamību pieņemt disciplinārsākumu var apstrīdēt neatkarīgā disciplinārlietu apelācijas padomē. **Griekija:** par disciplinārpārkāpumu izskatīšanu un visu disciplinārsodu piemērošanu prokuroriem (izņemot atbrīvošanu no amata, par ko lēmumu pieņem kasācijas instances tiesas kopsēdē) galvenokārt ir atbildīgas apelācijas instances tiesu disciplinārlietu padomes piecu locekļu sastāvā. Lēmumus, ko pieņēmušas disciplinārlietu padomes piecu locekļu sastāvā, var pārsūdzēt Augstākās tiesas disciplinārlietu padomē septiņu locekļu sastāvā. **Spānija:** lēmumus par disciplinārsākumiem pieņem dažādu prokuratūras struktūru galvenie prokurori, tos var pārsūdzēt Consejo Fiscal. Šo struktūru veido ģenerālprokurors, ģenerālprokurora vietnieks, vecākais inspektors un seši citi prokurori. Tās lēmumu pārskatīšanu tiesā var veikt Audiencia Nacional. **Francija:** Tieslietu ministrija pieņem lēmumu par pasākumu veikšanu pēc tam, kad Augstā tiesu iestāžu padome ir sniegusi nesaistošu atzinumu. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt Valsts padomē. **Horvātija:** Valsts prokuroru padome pieņem lēmumus par disciplinārsākumiem, kurus var pārskatīt administratīvajās tiesās. **Itālija:** Augstākā tiesa var pārskatīt tiesu iestāžu padomes lēmumus par disciplinārsākumiem. **Kipra:** disciplinārsākumus pieņem Civildienesta komisija — konstitucionāla struktūra, ko veido valsts prezidenta iecelti pieci locekļi ar sešu gadu pilnvaru termiņu. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt administratīvajā tiesā, bet pēc tam — Augstākajā tiesā. **Latvija:** ģenerālprokurors var pieņemt jebkuru disciplinārsākumu pret jebkuru prokuroru. Virsprokurori var izteikt piezīmi vai rājienu to vadītās struktūras prokuroriem. Smagāku pārkāpumu gadījumos virsprokurors var iesniegt ģenerālprokuroram rīkojumu par cita disciplinārsākuma piemērošanu. Virsprokurora pieņemtos lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt ģenerālprokuroram. Ģenerālprokurora pieņemtos lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt Disciplinārtiesā. **Lietuva:** lēmumus par disciplinārsākumiem pieņem ģenerālprokurors. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt administratīvajā tiesā. **Luksemburga:** lēmumus par disciplinārsākumiem pieņem ģenerālprokurors. **Ungārija:** ģenerālprokurors pieņem lēmumus par pasākumiem, ar ko anulē atzinību, pazemina amatā vai nosaka zemāku algas grupu, vai atbrīvo no amata. Nodaļas vadītājs (amatā augstāks prokurors) var pieņemt vieglākus pasākumus (rājienu, aizrādījumu) pret pārraudzībā esošu prokuroru. Lēmumus par disciplinārsākumiem var pārsūdzēt darba lietu tiesā. **Malta:** Advokātu un prokuroru komitejas sastāvā ir Tieslietu administrācijas komisijas iecelts advokāts, ģenerālprokurora iecelts advokāts un trīs Prokuroru palātas iecelti prokurori. Komiteja var piemērot naudassodu, izteikt rājienu, kā arī sniegt prokuroram ieteikumus. Komiteja var lūgt Komisiju sniegt ieteikumu, lai ministru prezidents ierosinātu Maltas prezidentam atstādīnāt vai atbrīvot no amata kādu prokuroru. Komitejas pieņemtos pasākumus var pārsūdzēt Tieslietu administrācijas komisijā. **Nīderlande:** amatā augstāks prokurors var noteikt noteiktus vieglākus pasākumus (rakstisks rājiens, atvaļinājuma saīsināšana, papildu darba laika stundu noteikšana). Tieslietu ministrs var pieņemt lēmumu

¹²² 2000. gada ieteikuma 5. punkta e) apakšpunkts.

par pārceļšanu bez piekrišanas, atstādināšanu, naudas sodu un ar atalgojumu saistītiem pasākumiem pēc tam, kad šādu pasākumu ierosinājis vai ieteikumu sniedzis amatā augstāks prokurors. Valdībai ir pilnvaras atbrīvot prokuroru no amata pēc tam, kad atbrīvošanu no amata ierosinājis vai ieteikumu sniedzis amatā augstāks prokurors. Lēmumus par disciplinārpasākumiem var pārsūdzēt Centrale Raad van Beroep. **Austrija:** lēmumus par disciplinārpasākumiem pieņem īpaša tiesas palāta. **Polija:** pirmajā instancē lēmumus par disciplinārpasākumiem parasti pieņem Ģenerālprokuratūras disciplinārā struktūra, kuras sastāvā ir trīs prokuroru pilnsapulces iecelti prokurori. Šos pasākumus var pārsūdzēt Augstākās tiesas Disciplinārlietu palātā, kas dažos gadījumos pieņem lēmumus kā pirmās instances iestāde. Kad palāta darbojas kā otrās instances tiesa, tās sastāvā ir divi Disciplinārlietu palātas tiesneši un viens tiesas piesēdētājs. Ģenerālprokurors (kurš ir arī tieslietu ministrs) var atbrīvot no amata prokuroru, kam divas reizes piemērots sods, izņemot rājieni, ja tas izdarījis jaunu disciplinārpārkāpumu (kas nav jānosaka disciplinārtiesai, un ģenerālprokurora lēmuma pārskatīšana tiesas kārtībā nav paredzēta). **Portugāle:** lēmumus par disciplinārpasākumu pieņemšanu pieņem Prokuratūras Augstās padomes Disciplinārlietu nodaļa. Tās lēmumus var pārsūdzēt Prokuratūras Augstās padomes kopsēdēi, bet pēc tam — Augstākajā administratīvajā tiesā. **Rumānija:** lēmumus par disciplinārpasākumiem pieņem Tiesnešu augstākā padome. Lēmumus par disciplinārpasākumiem var pārsūdzēt Augstākajā tiesā. **Slovēnija:** lēmumus par disciplinārpasākumiem pieņem Prokuroru padomes iecelta disciplinārtiesā. Pirmās instances disciplinārtiesas sastāvā ir seši ģenerālprokurora ieteikti valsts prokurori un trīs tiesneši, kuras pirmās instances tiesnešu disciplinārtiesas priekšsēdētājs ieteicis no šīs tiesas tiesnešu vidus. Otrās instances disciplinārtiesas sastāvā ir seši Prokuroru padomes iecelti locekļi: priekšsēdētāju, priekšsēdētāja vietnieku un divus locekļus iesaka otrās instances tiesnešu disciplinārtiesas priekšsēdētājs no šīs tiesas tiesnešu vidus; divus augstākos valsts prokurorus iesaka ģenerālprokurors. **Slovākija:** lēmumus par disciplinārpasākumiem pieņem disciplinārlietu padome, kuras sastāvā ir trīs prokurori, kurus ģenerālprokurors iecēlis no vismaz 40 datubāzē iekļautu Prokuroru padomes ieteiktu personu vidus. Tās lēmumus var pārsūdzēt ģenerālprokuratūras disciplinārlietu apelācijas padomē, kuras sastāvā ir pieci prokurori, ko ģenerālprokurors iecēlis no datubāzē iekļautu Prokuroru padomes ieteiktu personu vidus. Disciplinārlietu apelācijas padomes lēmumu pārskatīšanu tiesā veic reģionālās tiesas. **Somija:** lēmumus par disciplinārpasākumiem pieņem ģenerālprokurors. Lēmumus par disciplinārpasākumu pieņemšanu var pārsūdzēt administratīvajā tiesā.

54. attēlā ir sniegts pārskats par izmeklēšanas struktūrām, kas veic oficiālu izmeklēšanu pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās. Ja zemsvītras piezīmē pie attēla nav minēts citādi, tas neattiecas uz sākotnējo izmeklēšanu, kuras mērķis ir izlemt, vai ir jāierosina oficiāla disciplinārlieta. Izmeklēšanas posms ir svarīga disciplinārprocesa daļa, kas var ietekmēt prokuratūras autonomiju. Izmeklēšanas pilnvaras var īstenot (a) parastās neatkarīgās iestādes, piemēram, tiesa, tiesu iestāžu padome vai prokuratūra, (b) ģenerālprokurors vai amatā augstāks prokurors, vai arī (c) citas struktūras.

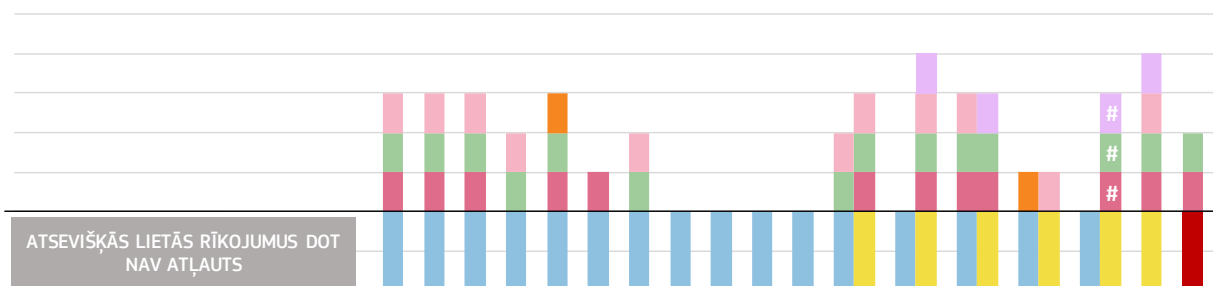
54. attēls. Izmeklētājs, kurš atbild par oficiālajām disciplinārlietām pret prokuroriem (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

(*) **Beļģija:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors. **Bulgārija:** rājiena gadījumā izmeklēšanu veic prokuratūras administratīvais vadītājs. Pārējo sodu gadījumā izmeklēšanu veic disciplinārlietu palāta, kuras sastāvā ir trīs locekļi, ko no savu locekļu vidus ievēl Augstākās tiesu iestāžu padomes Prokuratūras palāta. Augstākās tiesu iestāžu padomes Prokuratūras palātu veido ģenerālprokurors, četri prokuroru ievēlēti locekļi, viens izmeklēšanas tiesnešu ievēlēts loceklis un pieci Nacionālās asamblejas ievēlēti locekļi. Augstākās tiesu iestāžu padomes inspekcija veic pārbaudes, uz kuru pamata tā var izteikt priekšlikumus disciplinārlietas ierosināšanai. **Čehija:** ģenerālprokurors un galvenais prokurors var ielūkoties prokurora lietas dokumentos un lūgt tam sniegt paskaidrojumus. **Dānija:** izmeklēšanu veic prokuratūra. **Vācija:** prokuratūras vadītājs ne tikai lem, vai ierosināt disciplinārlietu pret prokuroru, bet arī vada disciplinārlietu. Ņemot vērā federālo zemju kompetenci valsts amatpersonu disciplinārbildības tiesību regulēšanā, federālo zemju tiesību aktos ir dažādas īpašas normas. **Igaunija:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors vai ģenerālprokurors atkarībā no tā, kurš ir ierosinājis disciplinārlietu. Šī persona var arī uzdot vākt pierādījumus un pieprasīt paskaidrojumus citam prokuroram, kas nav ne disciplinārās komitejas loceklis, ne prokurors, pret kuru ir ierosināts process, vai šī prokurora padotais. Lietu izskata prokuroru disciplinārlietu komiteja, kuras sastāvā ir divi ģenerālprokuratūras prokurori, divi rajona prokuratūru prokurori un viens tiesnesis. **Irīja:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors. Ja lietas apstākļi ir kompleksi vai pastāv aizdomas par smagu pārkāpumu, izmeklēšanu organizē cilvēkresursu nodaļa. **Grieķija:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors. **Spānija:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors. **Francija:** pēc administratīvās procedūras tieslietu ministrs var nolemt uzdot Augstajai tiesu iestāžu padomei veikt izmeklēšanu lietā. **Horvātija:** izmeklēšanu veic augstākais valsts prokurors. **Itālija:** tiesības veikt izmeklēšanu ir Augstākās tiesas ģenerālprokuroram. Tiesības veikt administratīvo procedūru ir Tieslietu ministrijas ģenerālinspekcijai. **Kipra:** ģenerālprokurors iecel vienu vai vairākas par attiecīgo amatpersonu augstākas amatpersonas, kas veic izmeklēšanu un sniedz ziņojumu. Balstoties uz pierādījumiem, ģenerālprokurors lem, vai nodot lietu Civildienesta komisijai. **Latvija:** amatpersona, kam ir tiesības piemērot disciplinārsodu (ģenerālprokurors vai virsprokurori), iepazīstas ar saņemtajiem materiāliem un pieprasa prokurora paskaidrojumu, bet, ja nepieciešams, — organizē disciplinārā pārkāpuma fakta pārbaudi. Izmeklēšanu var veikt ģenerālprokuratūras prokurors vai virsprokurori. **Lietuva:** Ģenerālprokuratūras iekšējās izmeklēšanas nodaļa vai ar ģenerālprokurora rīkojumu izveidota oficiāla izmeklēšanas komisija. **Luksemburga:** izmeklēšanu veic Augstākās tiesas padomes palāta. **Ungārija:** disciplinārlietu komisārs, kas izmeklē lietu, ir prokurors, ko izmeklēšanas veikšanai iecēlis prokurora, pret kuru veic izmeklēšanu, nodaļas vadītājs (amatā augstāks prokurors). **Malta:** lietu izmeklē Advokātu un prokuroru komiteja. Šīs struktūras sastāvā ir Tieslietu administrācijas komisijas iecelts advokāts, ģenerālprokurora iecelts advokāts un trīs Prokuroru palātas iecelti prokurori. **Nīderlande:** izmeklēšanu veic amatā augstāks prokurors. **Austrija:** izmeklēšanu veic īpaša tiesas palāta. **Polija:** lietu izmeklē disciplinārlietu amatpersona — prokurors, ko šā uzdevuma veikšanai ir iecēlis ģenerālprokurors (kurš ir arī tieslietu ministrs). Tieslietu ministrs var ad hoc kārtībā arī iecelt prokuroru par tieslietu ministra disciplinārlietu amatpersonu, kam ir tiesības pārņemt jebkuru notiekošu disciplinārlietas izmeklēšanu vai ierosināt disciplinārlietas izmeklēšanu vai procesu. **Portugāle:** izmeklēšanu veic Prokuroru inspekcija. Šīs struktūras sastāvā ir Prokuratūras Augstās padomes iecelti prokurori. **Rumānija:** Tiesu iestāžu inspekcija ir Tiesnešu augstākās padomes iekšienē esoša struktūra. Nodaļā, kas izmeklē disciplinārpasākumus attiecībā uz prokuroriem, ir 13 prokurori, kuras konkursa kārtībā iecel Tiesu iestāžu inspekcijas galvenais inspektors. **Slovēnija:** izmeklēšanu veic valsts disciplinārlietu prokurors un viņa vietnieks — augstākie valsts prokurori, kurus pēc ģenerālprokurora priekšlikuma un ar viņu piekrišanu ir iecēlusi Prokuroru padome. **Slovākija:** disciplinārlietu padome, kuras sastāvā ir trīs prokurori, kurus ģenerālprokurors iecēlis no vismaz 40 datubāzē iekļautu Prokuroru padomes ieteiktu personu vidus. **Somija:** izmeklēšanu veic ģenerālprokurors. **Zviedrija:** izmeklēšanu veic Zviedrijas prokuratūra.

55. attēlā ir redzams, kurās dalībvalstīs ģenerālprokurors vai tieslietu ministrs var dot norādījumus prokuroriem atsevišķās lietās (iestāde, kas var dot norādījumu), un norādīti atsevišķi aizsardzības pasākumi, ko piemēro gadījumos, kad atsevišķā lietā tiek doti šādi norādījumi. Līdztekus ¹²³. attēlā minētajiem aizsardzības pasākumiem var būt noteikti arī citi pasākumi. Valstīs, kurās saskaņā ar tiesību aktiem ir pieļauti tieslietu ministra doti rīkojumi, praksē šīs pilnvaras varētu tikt īstenotas reti (sk. paskaidrojumu zem attēla).

55. attēls. Norādījumi prokuroriem atsevišķās lietās: iestāde, kas var dot norādījumu, un aizsardzības pasākumi (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā)

Iestāde, kas var dot norādījumus prokuroriem atsevišķās lietās:

- Tieslietu ministrs, kurš ir arī ģenerālprokurors
- Tieslietu ministrs
- Ģenerālprokurors

Atsevišķi drošības pasākumi gadījumiem, kad atsevišķā lietā tiek doti norādījumi:

- Iespēja pieprasīt pārskatīšanu, ko veic tiesa
- Par rīkojumu nesākt kriminālvajāšanu ir jāziņo parlamentam
- Pusēm ir piekļuve rīkojumiem, un tās var izteikt piezīmes
- Rīkojumiem jābūt rakstiskiem
- Rīkojumiem jābūt pamatotiem

(*) **Beļģija:** tieslietu ministrs var dot norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās (tiesības uz norādījumu veikt kriminālvajāšanu ir paredzētas Kriminālprocesa kodeksa 364. pantā un konstitūcijas 151. panta 1. punktā). Norādījumus pievieno lietas dokumentiem, bet tas, vai ar tiem iepazīstas lietas dalībnieki, ir atkarīgs no lēmuma iemesla un stadijas, kurā atrodas lieta. **Bulgārija:** ir iespējams pārsūdzēt, izņemot ģenerālprokurora rīcību. **Čehija:** ģenerālprokuroram ir pilnvaras dot norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās vienīgi Ģenerālprokuratūras iekšienē un pret augstajiem prokuroriem. **Vācija:** #: federālajā un federālo zemju līmenī aizsardzības pasākumi atšķiras. Federālais ģenerālprokurors ir federālā līmeņa prokurors, kuru uzrauga un kuram norādījumus dod federālais tieslietu un patērētāju tiesību aizsardzības ministrs, bet 16 Vācijas federālo zemju ģenerālprokurorus uzrauga un tiem norādījumus dod attiecīgo federālo zemju tieslietu departamenti. Tiesības veikt uzraudzību un dot norādījumus ietver tiesības dot rīkojumus attiecīgajam ģenerālprokuroram, taču tās ierobežo likumības princips (proti, obligātās kriminālvajāšanas princips). Norādījumi atsevišķās lietās gandrīz nekad netiek doti. Piemēram, Saksijas federālās zemes ministrija un valdību veidojošās partijas apņēmas neizmantot savas tiesības dot norādījumus. Tīringenes ministrija apņēmas nedot norādījumus atsevišķās lietās, savukārt Ziemeļreinas–Vestfālenes ministrija un Lejassaksijas valdība apņēmas atsevišķus norādījumus dot tikai izņēmuma gadījumos. Attiecībā uz norādījumiem nav federālo likumu, taču ir atsevišķi federālo zemju likumi, kā arī federālie un federālo zemju noteikumi un pamatnostādnes. Piemēram, federālās ministrijas, kā arī Ziemeļreinas–Vestfālenes un Tīringenes federālo zemju norādījumiem jābūt rakstiskiem, Tīringenē tiem jābūt arī pamatotiem, Lejassaksijā tiem jābūt rakstiskiem, ja netiek panākta vienošanās, bet Šlēsvigā–Holšteinā tie jādokumentē rakstiski un par tiem jāpaziņo parlamenta priekšsēdētājam. Federālajā un federālo zemju līmenī augstākas amatpersonas norādījumi ir saistoši tikai prokurora iekšējās amata attiecībās, un norādījumiem pretējas darbības tik un tā ir spēkā. Tā kā prokuroram ir pienākums ievērot likumu, tam ir jāatsakās pildīt nelikumīgus norādījumus. Prokurors var iesniegt protestu un pieprasīt, lai norādījumus pārskatītu nākamā augstākā amatpersona. Ja norādījums tiek apstiprināts, bet prokurors joprojām šaubās par tā likumību, var pieprasīt, lai pārskatīšanu veiktu nākamā augstākā amatpersona. Ja norādījums vēlreiz tiek apstiprināts, prokuroram jāseko norādījumam un, ja tas bijis nelikumīgs, tas nav prokurora pienākumu pārkāpums. Tomēr izņēmuma kārtā prokurori nekādā

¹²³ 2000. gada ieteikuma 13. punkta d)–e) apakšpunkts.

gadījumā nedrīkst pildīt norādījumus, ja konkrētā rīcība būtu noziedzīgs nodarījums, administratīvs pārkāpums vai cilvēka cieņas aizskārums. Norādījumu pārskatīšanai tiesā nav paredzēti īpaši tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Tomēr tiesas, izskatot disciplinārlietas pret prokuroriem, var izskatīt norādījuma likumību, piemēram, ja tām ir jāizlemj, vai norādījuma nepildīšana ir profesionālā pienākuma pārkāpums. **Dānija:** tieslietu ministrs atsevišķos gadījumos var dot norādījumus par kriminālvajāšanu (Tiesvedības likuma 98. panta 3. punkts). Tomēr dažādi tieslietu ministri šo iespēju ir izmantojuši nelabprāt, un šādi norādījumi kopš 20. gs. 90. gadiem nav tikuši doti. Par norādījumiem ir rakstiski jāinformē Dānijas parlamenta priekšsēdētājs (Tiesvedības likuma 98. panta 3. punkts). Reģionālie valsts prokurori var pārskatīt policijas iecirkņu lēmumus, bet prokuratūras direktors var pārskatīt reģionālo valsts prokuroru lēmumus. **Īrija:** 1974. gada Pārkāpumu kriminālvajāšanas likuma 4. panta 1. punktā nav noteikts. **Spānija:** ģenerālprokurors nosaka iekšējos rīkojumus un norādījumus, kas ir atbilstoši dienestam un kriminālvajāšanas funkciju īstenošanai un kas var būt vispārīgi vai saistīti ar konkrētiem jautājumiem. **Lietuva:** ģenerālprokurora norādījumus var pārsūdzēt tiesā. Ģenerālprokurors nevar dot norādījumu par to, kāds lēmums jāpieņem. **Luksemburga:** ģenerālprokurors un tieslietu ministrs var izdot norādījumu prokuratūrām sākt kriminālvajāšanu lietā (bet nevar izdot norādījumu nesākt kriminālvajāšanu). Tomēr tieslietu ministra norādījumi nav izdoti jau vairāk nekā 20 gadus. Nav juridiskas prasības apsūdzēt ar prokuroru vai prasīt ģenerālprokurora atzinumu par šādu norādījumu. **Horvātija:** ģenerālprokurora norādījumu likumību, efektivitāti utt. ir iespējams pārskatīt. **Ungārija:** Saskaņā ar 2011. gada Likuma Nr. CLXIV par ģenerālprokurora, prokuroru un citu prokuratūras darbinieku statusu un prokurora karjeru 53. pantu prokurors var lūgt ģenerālprokuroram rakstiski apstiprināt norādījumu atsevišķā lietā. Prokurors var tieši atteikties pildīt rīkojumu, ja ar to tiktu izdarīts noziedzīgs nodarījums vai administratīvs pārkāpums vai prokuroram draudētu briesmas, un, ja prokurors nepiekrīt norādījumam, viņš var lūgt nodot lietu citam prokuroram; šādu lūgumu nedrīkst noraidīt. **Malta:** kas attiecas uz jautājumiem par atsevišķu prokuroru un ģenerālprokurora lomu, jānorāda, ka ģenerālprokurora amats ir izveidots saskaņā ar Maltas konstitūciju. Ar to arī tiek noteiktas tā tiesības un pienākumi, kā arī garantētas pastāvīgas amata pilnvaras saskaņā ar konstitūcijas 91. un 97. panta noteikumiem. Maltas likumu krājuma 90. nodaļā "Rīkojums par ģenerālprokuroru" ir noteikts, ka ģenerālprokurors nodarbina amatpersonas, kas likumā noteiktajā kārtībā to pārstāv attiecībā uz tā funkcijām un pienākumiem. Šīs amatpersonas pārstāv ģenerālprokuroru attiecībā uz tā funkcijām un rīcības brīvību. Pārstāvot ģenerālprokurora funkcijas, amatpersonām tiek piešķirta tāda pati juridiska aizsardzība. Tomēr saskaņā ar Maltas tiesību aktiem prokuroriem netiek piešķirtas atsevišķas garantijas, jo juridiski tiek uzskatīts, ka tie amata funkciju pildīšanā pārstāv pašu ģenerālprokuroru un ka šo funkciju ietvaros tie bauda tādu pašu aizsardzību, kāda likumā ir atzīta pašam ģenerālprokuroram. **Nīderlande:** tieslietu ministrs var izdot prokuratūrām norādījumu sākt vai nesākt kriminālvajāšanu konkrētā lietā, bet pirms tam viņam ir jāsaņem ģenerālprokuroru kolēģijas (College van procureurs-generaal) rakstisks pamatots atzinums par ierosinātajiem norādījumiem, turklāt par norādījumu nesākt kriminālvajāšanu ir jāpaziņo parlamentam. Tomēr līdz šim ir bijis tikai viens šāds gadījums pirms vairāk nekā 20 gadiem. Attiecībā uz ģenerālprokurora norādījumiem individuālās lietās īpašu noteikumu nav. Ģenerālprokuroru kolēģija var dot prokuroram norādījumus konkrētā lietā. Šo struktūru veido trīs līdz pieci locekļi, un tā pieņem lēmumus ar balsu vairākumu, ja klāt ir vismaz trīs no tiem. Nav paredzēti īpaši aizsardzības pasākumi gadījumiem, kad kolēģija dod norādījumus konkrētā lietā. **Austrija:** tieslietu ministrs var dot norādījumus par kriminālvajāšanu konkrētās lietās pēc tam, kad pie ģenerālprokurora biroja izveidota neatkarīga struktūra (Weisungsrat) ir sniegusi nesaistošu atzinumu. Tieslietu ministram katru gadu ir jāziņo parlamentam par visiem norādījumiem, kas izdoti atsevišķās lietās, pēc šo lietu pabeigšanas, tajā skaitā attiecīgos gadījumos — par pamatojumu, kādēļ nav ievērots Weisungsrat atzinums (Prokuratūras likuma 29.a panta 3. punkts). Laikposmā no 2012. līdz 2017. gadam tika ziņots par 54 norādījumiem atsevišķās lietās (Weisungsbericht 2018). **Polija:** ģenerālprokurors ir arī tieslietu ministrs. Ja prokurors nepiekrīt norādījumam konkrētā lietā, tas var lūgt grozīt norīkojumu vai atstādināt sevi no darbības veikšanas vai piedalīšanās lietā. Galīgo lēmumu par atstādināšanu pieņem prokurors, kurš ir norīkojumu izdevušā prokurora tiešais priekšnieks. **Slovākija:** norādījumi atsevišķās lietās ir jāpievieno lietas materiāliem, lai citi lietas dalībnieki varētu tos noteiktos gadījumos izlasīt un izteikt piezīmes.

3.3.3. Kopsavilkums par tiesu sistēmas neatkarību

Tiesu sistēmas neatkarība ir efektīvas tiesu sistēmas pamatelements. Tā ir ļoti svarīga, lai veicinātu tiesiskumu, taisnīgu tiesvedību un iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos tiesu sistēmai. Tādēļ jebkurā tiesu sistēmas reformā būtu jāaizstāv tiesiskums un jāievēro Eiropas tiesu sistēmas neatkarības standarti. Rezultātu apkopojumā ir norādīts, kā ir mainījies plašas sabiedrības un uzņēmumu priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību. Šajā izdevumā ir arī atspoguļoti daži atsevišķi rādītāji par tiesiskajām garantijām attiecībā uz struktūrām, kas iesaistītas disciplinārlietās pret tiesnešiem un prokuroriem. Tikai pēc strukturālajiem rādītājiem vien nevar izdarīt secinājumus par dalībvalstu tiesu sistēmu neatkarību, tomēr tie atspoguļo iespējamus elementus, kurus var izmantot kā sākumpunktu šādai analīzei.

- 2020. gada rezultātu apkopojumā ir atspoguļotas tendences attiecībā uz **priekšstatu par neatkarību**, pamatojoties uz plašas sabiedrības (Eiobarometrs) un uzņēmumu (Eiobarometrs un Pasaules Ekonomikas forums) aptaujām.
  - Visas aptaujas kopumā uzrāda *līdzīgus rezultātus*, it īpaši attiecībā uz abu to dalībvalstu grupu sastāvu, kurās vērtējums priekšstatam par tiesu sistēmas neatkarību ir visaugstākais un viszemākais.
  - Pasaules Ekonomikas foruma aptaujā (48. attēls), kas tika organizēta astoto reizi, ir redzams, ka uzņēmumu priekšstats par neatkarību aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu ir *uzlabojies vai saglabājies stabils*, salīdzinot ar 2010. gadu un iepriekšējo gadu. Arī dalībvalstīs, kas saskaras ar īpašām grūtībām (¹²⁴), priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies vai saglabājies stabils* gandrīz trīs piektdaļās šo valstu, vērtējot deviņu gadu griezumā.
  - Eiobarometra veiktajā plašas sabiedrības aptaujā (44. attēls), kas tika organizēta piekto reizi, ir redzams, ka priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu, salīdzinot ar 2016. gadu. Vērtējot piecu gadu griezumā, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* vairāk nekā divās trešdaļās dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām problēmām. Tomēr, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *pasliktinājies* apmēram divās piektdaļās visu dalībvalstu, tostarp aptuveni pusē dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām problēmām, un dažās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību saglabājas īpaši zems.
  - Eiobarometra veiktajā uzņēmumu aptaujā (46. attēls), kas tika organizēta piekto reizi, ir redzams, ka priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* vairāk nekā pusē dalībvalstu, salīdzinot ar 2016. gadu, un aptuveni trijās piektdaļās dalībvalstu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (salīdzinot ar iepriekšējo gadu, priekšstats uzlabojās aptuveni trijās piektdaļās dalībvalstu, kas saskaras ar īpašām grūtībām, un vairāk nekā divās trešdaļās pārējo dalībvalstu). Tomēr dažās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību joprojām ir sevišķi zems.
  - Attiecībā uz priekšstatu par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu viens no visbiežāk minētajiem iemesliem bija *valdības un politiķu iejaukšanās vai spiediens*, kā arī spiediens ekonomikas vai citu konkrētu interešu dēļ. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, abi šie iemesli joprojām bieži tika minēti vairākās dalībvalstīs, kurās respondentu priekšstatā tiesu sistēmas neatkarības (45. un 47. attēls) līmenis ir zems.
  - Attiecībā uz iemesliem, kādēļ aptaujāto priekšstatā tiesu un tiesnešu neatkarības līmenis ir augsts, gandrīz četras piektdaļas uzņēmumu un plašas sabiedrības (attiecīgi 43 % un 44 % respondentu) norādīja *tiesnešu statusa un amata nodrošinātās garantijas*.
- 2020. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz atjauninātu pārskatu par

¹²⁴

Sk. 18. zemspītras piezīmi.

disciplinārajām iestādēm, kas iesaistītas tiesas procesos attiecībā uz tiesnešiem, kā arī par tiesu varas, izpildvaras un parlamenta kompetenci tiesu iestāžu padomju locekļu-tiesnešu atlasē un dažus ar prokuratūru dienestiem saistītus pārskatus.

- 49. attēlā ir sniegts atjaunināts pārskats par iestādēm, kas atbild par **disciplinārprocesiem attiecībā uz tiesnešiem**. Lielākajā daļā dalībvalstu iestāde, kas lemj par disciplinārsodiem, ir neatkarīga iestāde, piemēram, tiesa (augstākā tiesa, administratīvā tiesa vai tiesas priekšsēdētājs) vai tiesu iestāžu padome, lai gan dažās dalībvalstīs tā ir īpaša tiesa, kuras locekļus īpaši atlasa vai iecel (tiesu iestāžu padome, tiesneši vai — vienā dalībvalstī — tieslietu ministrs), lai viņi darbotos disciplinārprocesā.
- 50. attēlā ir sniegts atjaunināts pārskats par **atbildīgajām institūcijām, kas veic disciplināro izmeklēšanu attiecībā uz tiesnešiem**. Lielākajā daļā dalībvalstu izmeklēšanu veic tiesas priekšsēdētājs vai tiesu iestāžu padome. Dažās dalībvalstīs izmeklēšanas veicēju īpaši atlasa tiesneši vai tiesu iestāžu padome, vai — vienā dalībvalstī — tieslietu ministrs.
- 51. un 52. attēlā ir redzams atjaunināts pārskats par tiesu iestāžu iesaisti **tiesu iestāžu padomes locekļu-tiesnešu iecelšanā un tiesu iestāžu padomju sastāviem**. Dalībvalstu ziņā ir organizēt to tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu iestāžu padome. Tomēr, ja dalībvalsts ir izveidojusi tiesu iestāžu padomi, ir jāgarantē padomes neatkarība atbilstoši Eiropas standartiem. Gandrīz visās dalībvalstīs padomju locekļus-tiesnešus izvērza un ievēlēja vai atlasa tiesneši.
- 53. un 54. attēlā ir sniegts pārskats par **disciplinārlietu iestādēm, kas izskata disciplinārlietas pret prokuroriem**. 55. attēlā ir redzams atjaunināts un detalizētāks pārskats par to, kuras struktūras var dot **norādījumus prokuroriem atsevišķās lietās**, un minēti daži no paredzētajiem aizsardzības pasākumiem, ja konkrētā lietā tiek doti šādi norādījumi.

4. SECINĀJUMI

2020. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina, ka lielākajā daļā dalībvalstu tiesu sistēmu efektivitāte turpina uzlaboties. Tomēr vēl ir jāveic darbs, lai nodrošinātu, ka iedzīvotāji pilnībā uzticas to dalībvalstu tiesību sistēmām, kurās var būt apdraudētas tiesnešu statusa un amata garantijas un tādējādi arī viņu neatkarība.

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz objektīvu un salīdzināmu informāciju par valstu tiesu sistēmu neatkarību, kvalitāti un efektivitāti, to izmanto kā atsauci Eiropas pusgadā, un tas būs viens no gaidāmā ziņojuma par tiesiskumu avotiem. Kā jau iepriekš minēts paziņojumā “Tiesiskuma stiprināšana Savienībā. Rīcības plāns”, ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā attiecīgajās ar tiesiskumu saistītajās jomās tiks attīstīts tālāk.